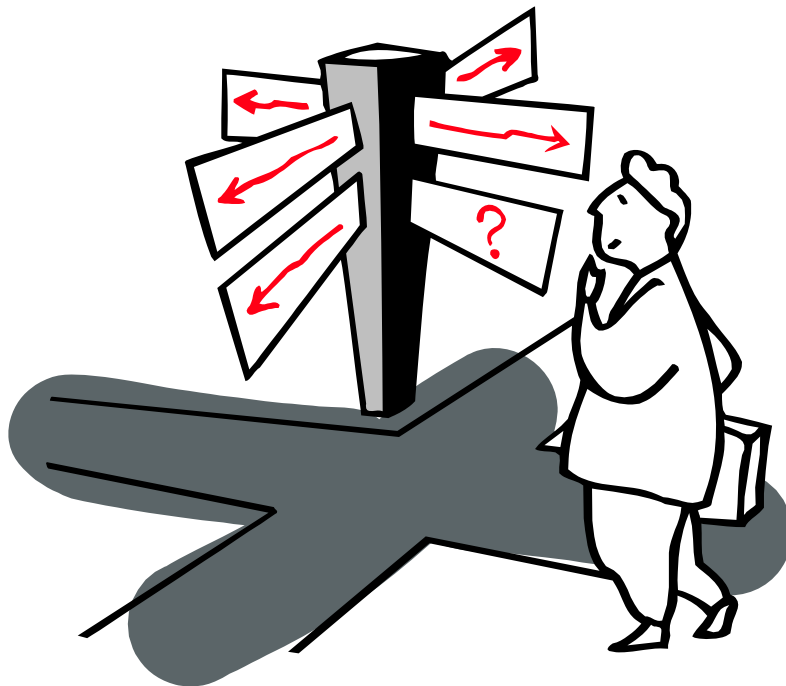

SOSIAALITURVAOPAS 2011

Lukijalle

Munuais- ja maksaliiton Sosiaaliopas 2011 kokoaa keskeiset tiedot munuais- ja maksasairaiden sosiaaliturvasta. Opas on tarkoitettu sekä munuais- ja maksasairauksiin sairastuneille että heidän kanssaan työskenteleville.

Munuais- tai maksasairauteen sairastuneen sairauden kulku, päivittäisistä toiminnoista selviytyminen ja avun tarve vaihtelevat yksilöllisesti, jonka vuoksi myös sosiaaliturvaa koskevat viranomaispäätökset tehdään yksilökohtaisesti. Apua etuusasioissa kannattaa ensi sijassa kysyä oman hoitoyksikön sosiaalityöntekijältä. Syytä on myös ottaa yhteys kyseiseen viranomaiseen yksityiskohtaisemman tiedon saamiseksi etuuden hakemisesta, päätöksistä ja niiden perusteluista.

Oppaan tekstin on päivittänyt Munuais- ja maksaliiton sosiaaliturva-asioista vastaava Pekka Kankaanpää yhdessä sosiaaliturvan asiantuntijaverkoston kanssa, johon kuuluivat Tuula Hällfors, Leena Korhonen, Anne Hernekoski, Anne Mattila - Riippi, Anne Syrjäkari.

Sosiaaliturva-asiat kuuluvat Munuais- ja maksaliitossa ts.kuntoutumispäällikkö Pekka Kankaanpään valtakunnalliseen vastuualueeseen. Hänen lisäksi tukea ja tietoa ongelmatilanteissa antavat sosiaaliturvaverkoston muut jäsenet sekä liiton muut aluevastaavat.

Asiantuntijaverkoston jäsenet ottavat mielellään vastaan palautetta tästä oppaasta, jotta oppaan sisältöä voidaan edelleen kehittää lukijoiden tarpeita ja toiveita vastaavaksi.

Kiitämme oppaan päivityksessä avustaneita henkilöitä.

Helsingissä 2.5.2011

Munuais- ja maksaliitto ry
Pekka Kankaanpää

SISÄLLYSLUETTELO

1. POTILAAN JA ASIAKKAAN ASEMA JA OIKEUDET	5
1.1. PERUSOIKEUDET	5
1.2. HALLINTOLAKI	5
1.3. SOSIAALIHUOLLON ASIAKKAAN ASEMA JA OIKEUDET	6
1.4. POTILAAN ASEMA JA OIKEUDET	7
1.5. HOITOTAKUU	8
1.5. POTILASVAHINGOT	9
1.6. LÄÄKEVAHINGOT	10
2. KUNNAN SOSIAALITOIMEN PALVELUT	11
2.1. VAMMAISPALVELUT	11
2.2. KUNNAN ERITYISEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUDEN PIIRIIN KUULUVA PALVELUT JA TUKITOIMET	12
2.3. KUNNAN JÄRJESTÄMÄT MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT JA TUKITOIMET	13
2.4. TOIMEENTULOTUKI	14
2.5. KUNNALLISET KOTIPALVELUT	15
2.6. OMAISHOIDON TUKI	15
3. KELAN ETUUKSET JA PALVELUT	16
3.1. SAIRAUSPÄIVÄRAHA	16
3.2. OSASAIRAUSPÄIVÄRAHA	18
3.3. MATKAKUSTANNUSTEN KORVAUKSET	19
3.4. MATKOJEN VUOTUINEN OMAVASTUUSUUS	20
3.5. TAKSIMATKOJEN SUORAKORVAUS	20
3.6. LÄÄKEKORVAUKSET	21
3.7. LÄÄKEVAIHTO	22
3.8. VIITEHINTAJÄRJESTELMÄ	23
3.9. LÄÄKKEIDEN ANNOSJAKELUPALKKION KORVAAMINEN	23
3.10. KORVAUS LÄÄKÄRINPALKKIOISTA, TUTKIMUKSESTA JA HOIDOSTA	23
3.11. KORVAUS HAMMASHOIDOSTA	24
3.12. ERITYISHOITORAHA SAIRAAN LAPSEN VANHEMMILLE	25
3.13. MUUTOKSENHAKU KELAN SAIRAUSVAKUUTUSASIOISSA	27
4. KELAN VAMMAISETUUKSET	27
4.1. ALLE 16-VUOTIAAN VAMMAISTUKI	27
4.2. 16 VUOTTA TÄYTTÄNEEN VAMMAISTUKI	29
4.3. ELÄKETTÄ SAAVAN HOITOTUKI	32
4.4. ELÄKKEENSAAJAN ASUMISTUKI	35
4.5. YLEINEN ASUMISTUKI	36
4.6. TULKKAUSPALVELUT	36
4.7. MUUTOKSENHAKU KELAN TUKIASIOISSA	37
5. KUNTOUTUS	37
5.1. LÄÄKINNÄLLINEN KUNTOUTUS	38
5.2. AMMATILLINEN KUNTOUTUS	39
5.3. APUVÄLINEET	40
5.4. KELAN KUNTOUTUSRAHA	41
5.5. TYÖELÄKELAITOKSEN KUNTOUTUSRAHA	42
5.6. TUKEA TYÖSSÄ JATKAMISEEN	42
6 ELÄKEJÄRJESTELMÄ	43
6.1. TYÖELÄKETTÄ TYÖSSÄOLON JA ANSIOIDEN MUKAAN	44

6.2. KANSANELÄKETTÄ SUOMESSA ASUVALLE	44
6.3. TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEET	44
6.4. ELÄKKEELLÄ OLEVAN OIKEUS ANSIOTULOIHIIN JA ELÄKKEIDEN LEPÄÄMÄÄN JÄTTÄMINEN.....	45
6.5. TYÖTTÖMYYSELÄKE	45
6.6. PERHE-ELÄKE HUOLTAJAN KUOLEMAN VARALTA	46
6.7. TAKUUELÄKE 1.3.2011 ALKAEN	46
7. TYÖTTÖMYYSTURVA.....	47
8. VEROTUS.....	48
8.1. INVALIDIVÄHENNYS	48
8.2. VERONMAKSUKYVYN ALENTUMISVÄHENNYS	48
8.3. INVALIDIAUTON VERONPALAUTUS JA VAMMAISEN PYSÄKÖINTILUPA	49
8.4. VAPAUTUS AJONEUVOVEROSTA	49
8.5. KOTITALOUSVÄHENNYS	50
9. TERVEYDENHUOLLON ASIAKASMAKSUKATTO.....	50
10. DIALYYSIHOITOA SAAVAN MATKUSTAMINEN.....	51
10.1. PD-POTILAAT.....	51
10.2. HEMODIALYYSIPOTILAAT	51
11. MUNUAIS- JA MAKSALIITTO SAIRASTUNEEN TUKENA	52
11.1. HYVÄN HOIDON KRITEERIT	52
11.2. MAKSANSIIRRON SAANEEN KUNTOUTUSSUOSITUS	53
11.3. SOPEUTUMISVALMENNUS- JA KUNTOUTUSKURSSIT	53
11.4. JOUKO LIPPOSEN TUKIRAHA.....	54
11.5. MAURI KALLION OPINTORAHA.....	54
11.6. LASTEN HOITORENGASPALVELU	54
11.7. OMAISLOMITTAJAPALVELU	55
11.8. OMAISLUOVUTTAJAN KUSTANNUSTEN KORVAAMINEN	55
LOPUKSI.....	55
LIITTEET	56
- LIITE 1 -	56
- LIITE 2 -	57
- LIITE 3 -	58
YHTEYSTIETOJA	59
- MUITA JÄRJESTÖJÄ -	60
- MUNUAIS- JA MAKSALIITON YHTEYSTIETOJA -	60
- MUNUAIS- JA MAKSALIITON ALUETOIMISTOT-	60
SOSIAALITURVAN TARKISTUSLISTA.....	61

1. POTILAAN JA ASIAKKAAN ASEMA JA OIKEUDET

1.1. Perusoikeudet

Perustuslaki velvoittaa valtiota ja kuntia turvaamaan jokaiselle Suomen kansalaiselle oikeuden riittäviin sosiaali- ja terveystalvieluihin sekä perustoimeentuloon sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana. Valtion ja kuntien on aktiivisesti edistettävä perusoikeuksien toteutumista ja huolehdittava yksilön tarpeista siten, että oikeus ihmisarvoiseen elämään toteutuu.

Perusoikeuksiin lukeutuvat myös tosiasiallinen yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö. Syrjinnän kieltö sisältyy myös yhdenvertaisuuslakiin. Se kieltää mm. ikään, terveydentilaan, vammaisuuteen, etniseen ja kansalliseen alkuperään liittyvän syrjinnän sekä julkisessa että yksityisessä toiminnassa muun muassa työelämässä ja koulutuksessa. Syrjintänä pidetään myös välillistä syrjintää sekä ohjetta tai käskyä syrjiä. Syrjintä vammaisuuden ja terveydentilan perusteella elinkeinotoiminnassa, julkisessa tehtävässä sekä työelämässä on kiellettyä.

(Suomen perustuslaki 2. luku, Yhdenvertaisuuslaki)

1.2. Hallintolaki

Hakemusten käsittelyä ja asiointia ohjaa niin kunnissa, valtiolla kuin Kelassa hallintolaki. Hallintolaki koskee myös lakisääteisiä työeläke-, tapaturma- ja potilasvahinkovakuutusasioita hoitavia tahoja. Lailla pyritään edistämään hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa. Hallinnossa asioivia on kohdeltava tasapuolisesti, puolueettomasti ja asianmukaisesti. Kielenkäytön on oltava asiallista ja ymmärrettävää.

Asiakasnäkökulma

Asiakkaille on annettava maksutonta neuvontaa hallintoasian hoitamiseen. Neuvontaa on annettava sekä asioiden sisällöstä ja vireillepanosta että siitä kuinka asiaa käsiteltäessä on toimittava. Viranomaisen on opastettava selkeästi tarvittavissa selvityksissä, hakemusten laatimisessa ja jättämisessä, muutoksenhaussa jne. Neuvontavelvollisuus on rajoitettu kunkin viranomaisen omaan toimialaan. Mikäli neuvonnan kohteena oleva kysymys ei kuulu viranomaisen toimialaan, on viranomaisen ohjattava asiakas ottamaan yhteyttä oikeaan tahoon. Viranomaisen on hankittava päätöksentekoa varten kaikki sellaiset tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen päätöksen tekemiseksi. Asiat tulee käsitellä ilman aiheutonta viivytystä.

Asianomaisten oikeusasema

Lain avulla pyritään tukemaan sitä, että ihmiset voivat itse hoitaa omat hallintoasiansa. Lain mukaan asianosainen on se, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee. Hän voi olla hallintopäätöksen välitön kohde tai henkilö, jonka oikeusasemaan päätös saattaa välillisesti vaikuttaa. 15 vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan on kummallakin oikeus käyttää puhevaltaa alaikäistä tai hänen oikeuttaan tai etuaan koskevassa asiassa.

Asiakkaan on liitettävä hakemukseensa kaikki asiakirjat, joihin hän haluaa vedota ja jotka ovat tarpeen ratkaisun teossa kuten esimerkiksi vaadittavat lääkärintalviunnot. Asiakirjoja voi myös täydentää käsittelyn kuluessa muun muassa uusilla selvityksillä. Mikäli asiakkaan olosuhteissa tapahtuu muutoksia, on asiakkaan ilmoitettava niistä viranomaiselle. Asiakkaalla on oikeus käyttää asiamiestä tai avustajaa.

Asiakkailla sekä heidän laillisilla edustajillaan on oikeus saada tietoa kaikista viranomaisen hallussa olevista heitä itseään koskevista asiakirjoista. Tieto asiakirjan sisällöstä on pääsääntöisesti annettava pyydetyllä tavalla esimerkiksi suullisesti tai antamalla asiakirja nähtäväksi taikka kopioitavaksi.

Viranomaisen ei voi päätöksenteon kiireellisyyteen vedoten jättää kuulematta asianosaista. Asianosaiselle tulee ilmoittaa kuulemisen tarkoitus ja selityksen antamiselle varattu määräaika. Tarvittaessa on yksilöitävä selityspyyntö. Asianosainen voi esittää nykyistä useammin asiansa myös suullisesti, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi ja kirjallinen menettely tuottaa hänelle kohtuuttomia vaikeuksia. Hallintopäätös on annettava kirjallisesti. Päätösten perusteluvollisuutta koskevia poikkeuksia on vähennetty. Laissa on myös valitusosoitusta koskevat säännökset.

Tiedoksiantovelvollisuus

Viranomaisen on annettava päätöksensä tiedoksi asianosaisen ohella myös muille viranomaisen tiedossa oleville, joilla on oikeus hakea siihen oikaisua tai muutosta valittamalla. Tiedoksianto voidaan yleensä toimittaa tavallisella kirjeellä. Todisteellinen tiedoksianto koskee sellaisia päätöksiä, joiden tiedoksisaannista alkaa kulua muutoksenhaku-aika tai muu vastaanottajan oikeuteen vaikuttava määräaika. Todisteellisia tiedoksiantotapoja ovat saantitodistusmenettely, haastetiedoksianto ja asiakirjan henkilökohtainen luovuttaminen. Myös sijaistiedoksianto luetaan todisteelliseksi tiedoksiannoksi. Yleistiedoksiantoa voidaan käyttää silloin, jos tiedoksiantoa ei voida edellä tarkoitetuilla tavoilla toimittaa.

Virheiden korjaaminen joustavaa

Lain mukaan viranomaisen voi itse korjata päätöksessä olevan asiavirheen lisäksi myös menettelyvirheen. Menettelyvirheellä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että kuulemisessa tai päätöksen perustelemissa on virhe. Uudistus nopeuttaa ja yksinkertaistaa selvien virheiden korjaamista ja vähentää muutoksenhakutarvetta. Virheen korjaaminen asianosaisen vahingoksi edellyttää kuitenkin aina hänen suostumustaan, jollei virhe ole ilmeinen ja asianosaisen omasta menettelystä aiheutunut. Korjaaminen voi koskea myös kirjoitus- tai laskuvirhettä. Virheiden korjaamismahdollisuuksille on säädetty viiden vuoden määräaika. Laki sisältää myös kattavat ja johdonmukaiset säännökset virkamiehen esteellisyydestä.

(Hallintolaki)

1.3. Sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet

Kuntien sosiaalitoimen asiakkailta on oikeus hyvään palveluun ja kohteluun. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista painottaa asiakkaan edun, toiveiden ja yksilöllisten tarpeiden sekä mielipiteiden huomioon ottamista palveluja ja tukitoimia järjestettäessä. Laki velvoittaa sosiaalihuollon edustajia selvittämään kaikki mahdolliset vaihtoehdot asiakkaan tilanteen tukemiseksi. Erilaisten palveluvaihtoehtojen selvittäminen tapahtuu luontevasti palvelusuunnitelman laatimisen yhteydessä.

Salassapito

Viranomaisen tai yksityisen järjestämään sosiaalihuoltoon liittyvät, asiakasta koskevat asiakirjat, on pidettävä salassa. Näiden tietojen antamiseen on saatava asiakkaan nimenomainen suostumus. Ilman suostumusta tietoja voidaan antaa vain erikoistapauksissa, kuten lapsen edun vuoksi tai asiakkaan välttämättömien etujen ja oikeuksien turvaamiseksi. Sosiaalihuoltoa järjestävällä viranomaisella on oikeus saada, salassapitosäännösten estämättä, asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavia tietoja, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi (esim. tilitiedot pankista).

Muistutus

Asiakkaalla on oikeus tehdä muistutus kohtelustaan sosiaalihuollon toimintayksikön vastuuhenkilölle. Muistutukseen on vastattava kohtuullisessa ajassa sen tekemisestä. Muistutuksen tekeminen ei rajoita asiakkaan oikeutta muutoksenhakuun eikä myös-

kään vaikuta asiakkaan oikeuteen kannella asiasta sosiaalihuollon valvovalle viranomaiselle.

Sosiaaliasiamies

Kunnan on nimettävä sosiaaliasiamies, jonka tehtävänä on neuvoa asiakkaita tämän lain soveltamiseen liittyvissä asioissa ja muistutuksen tekemisessä ja tiedottaa asiakkaan oikeuksista.

Sosiaaliasiamies:

- neuvoo ja ohjaa julkisen ja yksityisen sosiaalihuollon asiakasta asiakaslain soveltamisen kysymyksissä
- voi toimia sovittelijana asiakkaan ja palvelun tuottajan välillä
- avustaa tarvittaessa muistutuksen tekemisessä
- tiedottaa asiakkaiden oikeuksista ja toimii oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi
- seuraa asiakkaan aseman ja oikeuksien kehitystä ja antaa siitä vuosittain selvityksen kunnanhallitukselle.

Sosiaaliasiamiehen tehtävä on neuvoa-antava, hän ei tee päätöksiä tai myönnä etuuksia.

(Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista)

1.4. Potilaan asema ja oikeudet

Potilaan oikeudet määritellään Laissa potilaan asemasta ja oikeuksista, jota kutsutaan myös potilaslaiksi. Laki sisältää potilaan hoitoon ja kohteluun liittyvät tärkeimmät oikeudelliset periaatteet. Lain mukaan kaikilla Suomessa pysyvästi asuvilla on oikeus muun muassa päästä hoitoon, saada hyvää hoitoa ja oikeus tulla kohdelluksi hyvin. Potilaan tulee saada tietoa hoitovaihtoehtoista ja niiden seurauksista. Hänellä on yleensä myös sananvaltaa siihen, miten häntä hoidetaan.

Potilaslain lisäksi potilaan asemasta ja oikeuksista säädetään mm. kansanterveys- ja erikoissairaanhoidolaissa.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista antaa oikeuden:

- hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon yhteisymmärryksessä hoitavan tahon kanssa
- hoitoon pääsyn hoitotakuun mukaisessa ajassa ja ilmoitettuna ajankohtana
- tietoon jonotuksen syystä ja sen arvioidusta kestosta
- käyttää suomen tai ruotsin kieltä, mahdollisuuksien mukaan muuta äidinkieltäsi
- tietoon terveydentilastasi, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hoitoosi liittyvistä seikoista
- tarkistaa omat potilaskertomustietosi
- potilaskertomuksen ja muun tiedon salassapitoon
- itsemääräämiseen ja hoidosta kieltäytymiseen, jolloin hoitoa on annettava muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla
- laillisen edustajan tai muun läheisen suostumukseen hoitoon niissä tilanteissa, joissa et itse pysty päättämään hoidostasi

Mikäli hoidossasi ilmenee epäselvyyttä tai olet tyytymätön hoitoosi, asia kannattaa ottaa mahdollisimman pian puheeksi hoitavan lääkärin tai hoitohenkilökunnan

kanssa. Avoimella keskustelulla voidaan usein selvittää mahdolliset väärinkäsitykset potilaan ja hänen hoitajiensa välillä sekä korjata hoidossa tapahtuneet virheet tai puutteet saman tien. Asian selvittäminen hoidon kuluessa on aina helpompaa ja vaikuttavampaa kuin jälkikäteen, ja monia asioita voidaan vielä korjata tai muuttaa.

Jos keskustelusta ei ole apua, potilas tai hänen omaisensa voi tehdä muistutuksen hoitopaikan johtajalle tai kantelun aluehallintovirastoon tai Valviraan.

Muistutus

Hoitoon tai kohteluun tyytymätön voi tehdä asiasta muistutuksen hoitoyksikön johtajalle. Muistutuksen tavoitteena on tarjota potilaalle helppo ja joustava keino esittää mielipiteensä hoitoyksikölle. Samalla hoitoyksikölle tarjoutuu mahdollisuus korjata tilanne nopeasti. Muistutuksen voi tehdä vapaamuotoisella kirjeellä tai sitä varten tarkoitettulla lomakkeella. Potilasasiamies neuvoo ja avustaa tarvittaessa muistutuksen tekemisessä.

Kantelu

Potilaalla tai hänen omaisellaan on oikeus kannella, jos hän on tyytymätön terveydenhuollossa saamaansa hoitoon tai palveluun. Ennen kantelun tekemistä kannattaa kuitenkin harkita myös muita keinoja, joilla asia voitaisiin selvittää ja ratkaista. Terveystieteellistä koskeva kantelu voidaan tehdä joko Aluehallintovirastoon (Avi) tai Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoon (Valvira) vapaamuotoisesti tai kantelulomakkeella. Kantelun voi tehdä, vaikka olisikin jo tehnyt hoidostaan muistutuksen hoitopaikkaan tai potilasvahinkoepäilyn vuoksi tehnyt hakemuksen Potilasvakuutuskeskukselle.

Potilasasiamies

Potilasasiamies on koulutettu potilaan oikeuksien hoitamiseen. Potilasasiamiehen puoleen voit kääntyä, jos olet tyytymätön saamaasi hoitoon tai kohteluun.

Potilasasiamies:

- antaa tietoa potilaalle tämän oikeuksista ja toimia potilaan oikeuksien edistämiseksi.
- auttaa potilaan oikeuksista syntyneen ristiriitatilanteen ratkaisemisessa sekä potilasvahinkoasioissa, ellei tietoa ole saatu hoitohenkilökunnalta.
- avustaa terveyden- tai sairaanhoitoonsa tai siihen liittyvään kohteluun tyytymättömyyden potilasta muistutuksen ja kantelun tekemisessä sekä vahinkoilmoituksen laatimisessa Potilasvakuutuskeskukselle.

Mikäli muistutusta käsiteltäessä ilmenee, että seurauksena voi olla vastuu potilasvahingosta, vahingonkorvausvastuu tai esimerkiksi ammatinharjoittamiseen liittyvä kurinpitomenettely, tulee potilasasiamiehen neuvoo potilasta kuinka kussakin tilanteessa tulee toimia.

Potilasasiamies ei ota kantaa potilaan lääketieteellisiin hoitopäätöksiin. Hän ei ota myöskään kantaa siihen, onko potilaan hoidossa tapahtunut hoitovahinko.

(Laki potilaan asemasta ja oikeuksista, Kansanterveyslaki, Erikoissairaanhoitolaki, Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä)

1.5. Hoitotakuu

Hoitotakuulaissa määritellään kiireettömän tutkimuksen ja hoidon aikarajat. Hoitotakuu turvaa hoitoon pääsyn silloin, kun on kyse lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti perustellusta hoidosta, joka määrittyy mm. kansallisista hoitosuosituksista tai vakiintuneen hoitokäytännön perusteella. Sen tavoitteena on kansalaisten tasa-arvoisuus hoidon saannissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijaryhmät ovat valmistelleet valtakunnalliset suositukset sairauden hoidon perusteista. Perusteita koskevia suosituksia on tehty useille kymmenille sairauksille, kuten myös munuais- ja maksasairauksille. Lääkäri kuitenkin päättää potilaan hoidosta, kuten tähänkin saakka, mutta ottaa päätöstä tehdessään huomioon asiantuntijaryhmien suositukset.

Perusteista voidaan siis perustelluista syistä poiketa. Perusteltuja syitä voivat olla esimerkiksi potilaan sairastamat useat eri sairaudet, vaikeat elinolosuhteet tai vaikkapa yksin asuminen. Sairaanhoidopiirien velvollisuus on huolehtia siitä, että niiden alueella hoitoa annetaan yhtenäisin perustein.

Terveyskeskukseen pääsyn aikarajat ovat seuraavat:

- Välitön yhteys on saatava arkipäivisin virka-aikana.
- Terveystenhuollon ammattilaisen on tehtävä tarpeen arviointi viimeistään 3. päivänä potilaan yhteydenotosta ja hoito annettava viimeistään 3 kuukauden kuluessa tarpeen arvioinnista. Jos terveyskeskus ei pysty antamaan hoitoa enimmäisajassa, sen on järjestettävä hoito muualta.

Erikoissairaanhoidon pääsyn aikarajat ovat seuraavat:

- Hoidon tarpeellisuus on arvioitava 3 viikon kuluessa lähetteen saapumisesta ja hoito aloitettava kohtuujassa, mutta kuitenkin viimeistään 6 kuukauden kuluessa lähetteen saapumisesta. Jos sairaanhoidopiirin kuntayhtymä ei voi tarjota hoitoa enimmäisajassa, sen on järjestettävä hoito muualta. Sekä terveyskeskuksen että sairaalan on julkaistava tiedot odotusajoista.

Hoitotakuu koskee myös kiireetöntä suun terveydenhuoltoa. Myös siihen on laadittu yhtenäisiä hoidon perusteita. Erityistä huomiota on kiinnitettävä ehkäisevään hoitoon.

Kiireelliseen hoitoon on kuitenkin päästävä heti. Jos potilas käyttää yksityisiä hammaslääkäripalveluja, sairausvakuutus korvaa osan hoitokustannuksista.

Jos potilas ei saa omassa terveyskeskuksessaan tai sairaalassa lääkärin tai hammaslääkärin tarpeelliseksi katsomaa hoitoa määräajassa, eikä sitä järjestetä muualta, hän voi tehdä muistutuksen hoitopaikan johtavalle lääkärille. Viime kädessä hoidon viivästymisestä voi kannella alueen aluehallintoviranomaiselle. Terveyskeskusten ja sairaaloiden potilasasiamiehet neuvovat hoitoja koskevissa kysymyksissä.

(Kansanterveyslaki § 15 b)

1.5. Potilasvahingot

Potilasvakuutus korvaa tutkimuksissa ja hoidoissa syntyneitä haittoja ja menetyksiä potilasvahinkolain mukaan. Mikäli herää epäily potilasvahingosta, voit tehdä ilmoituksen potilasvakuutuskeskukseen mahdollisen korvauksen hakemiseksi. Potilasvahinkolain perusteella korvataan terveydenhuollossa tapahtunut henkilövahinko.

Potilasvahinkolain keskeinen ajatus on, että potilas voi saada hänelle aiheutuneesta vahingosta korvausta ilman raskasta ja aikaa vievää oikeudenkäyntiä. Korvausmenettelyssä puhutaan rahasta, ei etsitä syyllistä. Mahdollinen korvaus saadaan potilasvakuutuskeskukselta.

Potilaana pidetään myös veren- tai elimenluovuttajaa ja lääketieteelliseen tutkimukseen osallistunutta henkilöä.

Henkilövahingot

Hoitovahinko on vahinko, joka on aiheutunut potilaan tutkimuksesta, hoidosta tai muusta vastaavasta käsittelystä tai sellaisen laiminlyönnistä. Vahinko voi olla myös palovahinko tai tapaturma. Vahingolta olisi välttytty, mikäli kokenut terveydenhuollon ammattilainen olisi käsitellyt potilasta toisin.

Laitovahinko on aiheutunut tutkimuksessa, hoidossa tai muussa käsittelyssä käytetyn sairaanhoitolaitteen tai -välineen viasta.

Infektiovahinko on aiheutunut tutkimuksen tai hoidon yhteydessä alkaneesta infektiosta. Vahinko on korvattava, jos infektio on vaikeampi kuin potilaan voidaan odottaa kohtuudella sietävän. Vahingon siedettävyyttä arvioitaessa on otettava huomioon infektion ennakoitavuus, aiheutuneen vahingon vakavuus, käsiteltävänä olleen sairauden vaikeus sekä potilaan muu terveydentila.

Laissa mainitaan kohtuuton vahinko, jolla tarkoitetaan potilaalle aiheutunutta pysyvää vaikeaa sairautta, vammaa tai kuolemaa.

Korvausmenettely

Korvausta voidaan maksaa sairaanhoitokustannuksista sekä muista vahingoista aiheutuneista tarpeellisista kuluista, tulojen tai elatuksen vähentymisestä, kivusta ja särystä. Samoin korvausta voidaan maksaa pysyvästä toiminnallisesta tai kosmeettisesta haitasta. Kuolintapauksessa korvataan kohtuulliset hautauskustannukset sekä tarpeellinen elatus siihen oikeutetulle. Korvauksissa huomioidaan vähennyksinä muiden lakien perusteella maksettavat korvaukset.

Hakeminen

Vahinko ilmoitetaan Potilasvakuutuskeskukselle, joka hoitaa korvauskäsittelyn ja korvausten maksamisen. Korvausta on haettava 3 vuoden kuluessa siitä, kun korvaukseen oikeutettu sai tietää vahingosta tai hänen olisi pitänyt tietää siitä. Vahinkoilmoituslomakkeita ja lisätietoja saa hoitohenkilökunnalta, potilasasiamieheltä ja Potilasvakuutuskeskukselta.

Muutoksenhaku

Korvauspäätökseen tyytymätön voi valittaa potilasvahinkolautakunnalle, joka käsittelee asian maksutta. Tämän sijasta tai sen jälkeen asia voidaan viedä käräjäoikeuteen ja sen jälkeen ylempiin tuomioistuimiin.

Kantelumenettely potilasvahinkoasioissa

Kantelu tehdään lääninhallitukseen tai terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle, jos potilaan epäillään kuolleen tai vammautuneen hoitovirheen seurauksena tai jos epäillään, että kantelu johtaa lääkärin tai muun hoitohenkilökunnan ammattioikeuksiin puuttumiseen. Lääkärille tai muulle hoitohenkilökuntaan kuuluvalla voidaan antaa huomautus, varoitus tai hänen oikeuksiinsa ammatinharjoittajana saatetaan puuttua.

Kanteluratkaisuun ei voida hakea muutosta, mutta jos osoittautuu, ettei jotain selvitystä ole otettu huomioon, voidaan pyytää asian käsittelemistä uudelleen. Kanteluja voi tehdä myös oikeuskanslerille tai eduskunnan oikeusasiamiehelle, jotka ovat viimesijaisia valituselimiä kaikissa virkamiehiä ja valtion ja kuntien laitoksia koskevissa asioissa.

(Potilasvahinkolaki)

1.6. Lääkevahingot

Lääkevahinkovakuutus korvaa Suomessa myydyistä tai kulutukseen luovutetuista lääkelaisista tarkoitetuista lääkkeistä aiheutuneita yllättäviä haittavaikutuksia. Lääkkeen aiheuttamasta vahingosta voi hakea rahallista korvausta Lääkevahinkovakuu-

tuspoolilta täyttämällä vahinkoilmoituslomakkeen. Ennen ilmoituksen tekemistä on hyvä keskustella asiasta hoitavan lääkärin, muun hoitohenkilökunnan tai potilasasiain miehen kanssa. Vahinkoilmoitus on tehtävä kolmen vuoden kuluessa lääkkeen aiheuttaman vahingon syntymisestä. Korvausvaatimus on esitettävä viimeistään 10 vuoden kuluttua lääkkeen käytön lopettamisesta.

(Lääkelaki)

2. KUNNAN SOSIAALITOIMEN PALVELUT

2.1. Vammaispalvelut

Vammaispalvelulaissa ja –asetuksessa määritellään ne palvelut ja taloudelliset tukitoimet, joita kunnan sosiaalityö järjestää vammaisuuden tai sairauden perusteella. Niiden tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia esteitä ja haittoja.

Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, jolla on vamman tai sairauden johdosta pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämäntoiminnoista.

Palvelusuunnitelma

Vammaiselle henkilölle laaditaan henkilökohtainen palvelusuunnitelma palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi, joilla pyritään poistamaan vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Suunnitelmaa ei tarvita, jos kyseessä on tilapäinen neuvonta tai jos se jostain muusta syystä on ilmeisen tarpeeton.

Palvelusuunnitelma on tehtävä yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa myös hänen omaistensa ja/tai edustajiensa kanssa asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioittaen. Ennen suunnitelman laatimista on asiakkaalle selvitettävä ymmärrettävällä tavalla hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä asiakkaan tukemiseksi käytettävissä olevat vaihtoehdot. Palvelusuunnitelmaan sisältyvien palvelujen maksujen muodostuminen ja suuruus on selvitettävä asiakkaalle.

Asiakkaan on hyvä ennen suunnitelman laatimista hankkia tarpeelliset lääkärinlausunnot sekä muut tarvittavat selvitykset ja asiakirjat. Kannattaa myös miettiä, missä suunnitelman neuvottelu on parasta pitää: asiakkaan kotona, sosiaalityössä vai jossakin muualla. Samoin on syytä arvioida se, miltä kaikilta eri tahoilta tarvitaan edustaja suunnitelmaa laatimaan (esimerkiksi vammaispalvelu, kotipalvelu, kotihoito, muu terveydenhuolto, kuntoutus, opetustoimi, työhallinto) ja pyydettyä neuvottelun koollekutsujaa huolehtimaan asiasta.

Palvelusuunnitelmaan on merkittävä: laatijat, vastuhenkilö, kuvaus asiakkaan nykytilanteesta (tarpeet, käytössä olevat palvelut ja tukitoimet), selvitys tarvittavista palveluista ja tukitoimista sekä yksityiskohtainen suunnitelma niihin vastaamisesta (järjestämistavat ja määrät). Lisäksi on sovittava suunnitelman arvioinnista ja tarkistuksista. Arviointi voidaan sopia tehtäväksi esimerkiksi määräajoin taikka asiakkaan tarpeiden tai olosuhteiden muuttuessa.

Mikäli asiakkaan palvelutarve on runsas, voi palvelusuunnitelman laatiminen toteutua parhaiten useamman kuin yhden neuvottelukerran turvin. Palvelusuunnitelma on tarvittaessa myös sovittava yhteen muihin vastaaviin suunnitelmiin kuten esimerkiksi kuntoutussuunnitelmaan.

Palvelusuunnitelma ei ole päätös jonkun palvelun tai tukitoimen järjestämisestä. Siksi suunnitelman laatimisen yhteydessä asiakasta on neuvottava ja opastettava suunnitelmaan kirjattujen palvelujen ja tukitoimien hakemisessa. Lähtökohtaisesti palvelu-

suunnitelmaan kirjatut palvelut ja tukitoimet tulee asiakkaalle myöntää. Hakemukset voidaan hylätä vain erityisen perustelluista syistä.

2.2. Kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluva palvelut ja tukitoimet

Osa vammaispalvelulain mukaisista palveluista on tarkoitettu erityisesti vaikeavammaisille henkilöille, joilla on tarvittaviin palveluihin subjektiivinen oikeus. Vaikeavammaisuus määritellään jokaisen haettavan palvelun osalta erikseen. Lähtökohtana on aina vamman tai pitkäaikaissairauden aiheuttama haitta. Hakijan tuloilla eikä varallisuudella ole merkitystä palveluja myönnettäessä.

Vaikeavammaisen kuljetuspalvelu

Kuljetuspalveluun ja mahdollisesti siihen liittyvään saattajapalveluun ovat oikeutettuja sellaiset vaikeavammaiset henkilöt, jotka eivät pitkäaikaisen sairautensa tai vamman vuoksi voi käyttää julkisia liikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Kuljetuspalveluja tulee myöntää vähintään 18 yhdensuuntaista asiointi- ja virkistysmatkaa kuukaudessa asuin ja lähikunnissa.

Kunta päättää kuljetuspalvelujen järjestämistavasta; omana toimintana, taksikuljetuksina, kutsutaksikuljetuksina, yhteiskuljetuksina, palvelulinjoja hyväksikäyttäen tai esim. yhdistelykeskuksien avulla.

Esimerkiksi elinsiirron jälkeinen vaikea osteoporoosi voi olla syy kuljetuspalveluiden tarpeeseen. Kuljetuspalveluja ei saa käyttää terveydenhuollon matkoihin, niistä aiheutuneisiin matkakuluihin korvaus on haettava Kelalta.

Henkilökohtainen apu

Henkilökohtaisella avulla tarkoitetaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella:

- päivittäisissä toimissa
- työssä ja opiskelussa
- harrastuksissa
- yhteiskunnallisessa opiskelussa
- sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä

Henkilökohtaista apua voidaan järjestää henkilökohtaisella avustajalla, palvelusetelillä, kunnan itse järjestämällä palvelulla tai ostopalvelulla. Apua voidaan järjestää myös yhdistelemällä eri tapoja.

Palveluasuminen

Palveluasumiseen kuuluvat asunto sekä asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaan jokapäiväiselle suoriutumiseksi. Palveluasumista järjestetään vaikeavammaiselle henkilölle, joka tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisissä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti.

Asunnon muutostyöt

Asunnon muutostöinä korvataan asiakkaan vakituudessa asunnossa vamman tai sairauden vuoksi suoritettavat välttämättömät ja kohtuulliset rakennustyöt, esim. kotona suoritettavan dialyysihoidon toteuttamiseksi, liikuntaesteiden poistamiseksi, tukikahvojen asentamiseksi jne.

Dialyysihoidon toteuttamisessa tarvittavista sähkö-, vesi- ja viemäriasennustöiden korvaamisesta yleensä vastaa kotikunta vammaispalveluina. Elinsiirron saaneen yksilölliset tarpeet asunnon muutostöihin on huomioitava samoilla perusteilla kuin liikuntavammaisella.

Vanhusten ja vammaisten asuntojen muutostöihin voi saada avustusta myös sosiaalihuoltolain mukaisesti. Näistä korjauksista vastaa yleensä kunnan tekninen virasto.

Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet

Myönnettäviä välineitä ja laitteita ovat asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet kuten esim. tukikahvat, nostolaitteet, kuulovammaisten hälytinjaerjestelmät yms.

Välineitä ja laitteita myönnettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituksessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia.

Vaikeavammaisten päivätoiminta

Vammaisten henkilöiden päivätoimintaan kuuluu kodin ulkopuolella järjestettyä itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa. Päivätoimintaa on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisen henkilö voi osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan os aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy.

2.3. Kunnan järjestämät määrärahasidonnaiset palvelut ja tukitoimet

Päivittäisissä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

Korvausta muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin suoritetaan sellaiselle vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa vuoksi liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaaajan toiminnoissa. Kunta voi myös antaa välineitä, koneita ja laitteita korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi.

Sopeutumisvalmennus

Sopeutumisvalmennukseen voi saada tilapäistä tukea tilanteissa, joissa se on ensisijassa sosiaalisen toimintakyvyn edistämistä. Sopeutumisvalmennus voi olla kurssi- muotoista tai yksilöllistä, esim. liikkumistaidon ohjausta, viittomien- ja kommunikaatiomenetelmien opetusta ja ohjausta.

Tuki ylimääräisiin erityisravintokustannuksiin

Vammaiselle henkilölle korvataan ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat erityisravinnosta tai erityisravintovalmisteista, joita joudutaan käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti.

Tuki ylimääräisiin vaatekustannuksiin

Vammaiselle henkilölle korvataan ylimääräiset vaatekustannukset, mikäli vamma tai sairaus aiheuttaa normaalia suurempaa kulumista tai henkilö ei voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita.

Korvausta vaatekustannuksiin kutinan ja äkillisten painonvaihtelujen vuoksi voi esimerkiksi saada maksansiirtoa odottava.

Vammaispalvelujen hakeminen

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja taloudellisia tukitoimia voi hakea kunnan sosiaalitoimesta. Hakemus liitteineen (yleensä lääkärinlausunto sairaudesta ja/tai vammasta, mahdollinen selvitys aiheutuvista kustannuksista jne.) toimitetaan kotikunnan sosiaalitoimiston vammaispalveluista vastaavalle virkailijalle. Häneltä saa myös lisätietoja edellä mainituista palveluista ja etuuksista.

2.4. Toimeentulotuki

Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentuloturvan muoto. Toimeentulotukeen on oikeus henkilöllä, jonka omat ja perheen tulot ja varallisuus eivät riitä elämiseen. Toimeentulotuen tarve arvioidaan aina tapauskohtaisesti henkilölle tai perheelle laaditun normilaskelman perusteella. Tukea maksetaan se määrä, jolla asiakkaan tukeen oikeuttavat menot ylittävät hänen tulonsa ja varansa. Tuloina otetaan huomioon nettomääräisinä lähes kaikki perheen käytettävissä olevat tulot, myös sosiaaliturvaetuudet (esimerkiksi lapsilisät).

Kenelle toimeentulotukea myönnetään

Toimeentulotukea saa henkilö tai perhe, jonka tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin. Tukea voidaan myöntää myös omatoimisen suoriutumisen tukemiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Toimeentulotuki muodostuu: perustoimeentulotuesta, täydentävästä toimeentulotuesta sekä ehkäisevästä toimeentulotuesta.

Perustoimeentulotuki

Toimeentulotukilaisissa säädetään toimeentulotuen laskennallinen perusosa (vuonna 2011 yksin asuvalla ja yksinhuoltajalla 419,11 euroa kuukaudessa), jolla tuen saajan pitää kattaa seuraavat menot:

- ravintomenot, vaatemenot
- vähäiset terveydenhuoltomenot
- henkilökohtaisen puhtauden ja kodin puhtauden menot
- paikallisliikenteen maksut
- lehtitilaukset, televisiolupa, puhelimen käyttö
- harrastus- ja virkistystoiminta.

Laskennalliseen perusosaan sisältyvien menojen lisäksi toimeentulotukea myönnetään:

- asumismenoihin, kuten vuokraan tai vastikkeeseen, vesimaksuun, lämmitykseen, sähkölaskuun ja kotivakuutusmaksuun
- vähäistä suurempiin terveydenhuollon menoihin, esim. erikoissairaanhoidon maksuihin ja omavastuukuluihin.

Täydentävä toimeentulotuki

Täydentävänä toimeentulotukena voidaan myöntää tukea seuraaviin erityismenoihin:

- lasten päivähoiton maksu
- ylimääräiset asumiskustannukset (esimerkiksi muuttokustannukset)
- erityistarpeista ja -oloista aiheutuvat menot.

Ehkäisevä toimeentulotuki

Kunnat myöntävät lisäksi ehkäisevää toimeentulotukea, jonka perusteista ne päättävät itse. Sen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen omatoimista suoriutumista ja ehkäistä syrjäytymistä.

Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää esimerkiksi ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi.

Hakeminen

Toimeentulotukea haetaan kunnan sosiaalitoimistosta. Kiireellisessä tapauksessa tukea voi hakea myös tilapäisen oleskelukunnan sosiaalitoimistosta.

Päätös toimeentulotuesta on saatava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen jättämisestä. Kiireellisessä tapauksessa päätös on tehtävä samana tai viimeistään seuraavana arkipäivänä. Hakijan on myös päästävä keskustelemaan henkilökohtaisesti kunnan sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun hän on sitä pyytänyt.

Kun haet toimeentulotukea, varaa hyvissä ajoin aika sosiaalityöntekijälle, ota mukaan kaikki tositteet ja kuitit, joista käyvät ilmi sekä tulosi että menosi. Tällä voit nopeuttaa asiiasi käsittelyä. Toimeentulotuki kannattaa hakea aina kirjallisesti, ja siihen on saatava kirjallinen perusteltu päätös.

2.5. Kunnalliset kotipalvelut

Kotipalvelut ovat kotiavustajan tai kodinhoitajan antamia palveluja (esim. kodinhoito, asiointi), joilla tuetaan vanhusten, vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja lapsiperheiden kotona selviytymistä tilapäisesti tai jatkuvasti. Jatkuvasta palvelujen käytöstä perittävät maksut määräytyvät saadun palvelun laadun, määrän, perheen tulojen ja koon perusteella. Kotipalvelujen tueksi voidaan järjestää muun muassa ateria-, kylvytys-, pyykki-, kuljetus- ja turvapalveluja. Lisätietoja saa kunnan sosiaalitoimistosta kotipalvelunohjaajalta.

2.6. Omaishoidon tuki

Kunnat järjestävät omaishoidon tukea tähän tarkoitukseen varaamiensa määrärahojen puitteissa. Omaishoidon tuki on kokonaisuus, johon sisältyvät hoidettavalle annettava omaishoito sekä ne sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, jotka määritellään hoito- ja palvelusuunnitelmassa. Omaishoidon tukeen sisältyvät myös omaishoitajalle maksettava hoitopalkkio, vapaa sekä omaishoitoa tukevat sosiaalihuollon palvelut. Myös omaishoitajalle annettavat sosiaalihuollon palvelut on kirjattava hoito- ja palvelusuunnitelmaan.

Tuen myöntämisestä ja siihen sisältyvistä palveluista tulee tehdä päätökset. Omaishoidon tuen myöntämisestä on tehtävä kunnan ja omaishoitajan välille omaishoitosopimus. Sopimuksen liitteeksi tulee yhdessä hoidettavan ja omaishoitajan kanssa laadittu hoito- ja palvelusuunnitelma.

Omaishoitaja ei ole työsuhteen tarkoitamassa työsuhteessa kuntaan, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan. Omaishoitajalle kertyy palkkiosta eläkettä kunnallisen eläkelain mukaan. Kunnan on otettava hoitajalle tapaturmavakuutuslain mukainen vakuutus.

Omaishoidon tukea voidaan myöntää jos:

- Henkilö tarvitsee sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi hoitoa tai muuta huolenpitoa.
- Hoitoa voidaan antaa hoidettavan kotona.
- Hoidettavan omainen tai muu läheinen henkilö on valmis vastaamaan hoidosta yhdessä muiden tarpeellisten palvelujen kanssa.
- Omaishoitajan terveys ja muu toimintakyky vastaavat hoidon asettamia vaatimuksia.
- Hoidettavan koti soveltuu hoidon antamiseen.
- Omaishoidon tuen myöntäminen on hoidettavan edun mukaista ja se riittää turvaamaan hoidettavan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden.

Omaishoidon tarvetta arvioitaessa on myös tarkasteltava sitä vastaisiko vammaispalveluna järjestettävä palveluasuminen tai henkilökohtainen apu paremmin tukea hakevan henkilön tarpeisiin. Ketään ei voida velvoittaa toimimaan omaishoitajana.

Omaishoidosopimuksen tehneellä omaishoitajalla on oikeus vähintään kolmeen vapaavuorokauteen kuukaudessa, jos hän on kuukauden aikana sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti. Oikeus kolmen vuorokauden vapaaseen on myös, jos hoidettava on kodin ulkopuolella enintään 7 tuntia arkipäivää kohden kuntoutuksessa, koulutuksessa tai sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja saamassa. Omaishoitaja voi pitää vapaansa kuukausittain tai säästää niitä ja pitää kerralla useampia vapaapäiviä.

Kunta voi myös järjestää enemmän vapaapäiviä tai alle vuorokauden mittaisia virkistysvapaita. Näitä vapaita voivat saada myös ne omaishoitajat, jotka eivät ole ympärivuorokautisesti sidottuja hoitoon. Kunnan on huolehdittava hoidettavan hoidon järjestämisestä vapaitten aikana.

Hoitopalkkion taso määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan. Kunta päättää palkkion tasosta. Palkkio on vähintään 353,62 euroa kuukaudessa. Jos hoitaja on estynyt tekemästä ansiotyötä tai opiskelemasta päätoimisesti hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana, palkkio on vähintään 707,24 euroa kuukaudessa. Lakisääteiset euromäärät ovat hoitopalkkioiden vähimmäismääriä. Kunnat voivat maksaa suurempiakin palkkioita. Hoidollisesti raskaana siirtymävaiheena pidetään esimerkiksi saattohoitotilannetta tai siirtymistä hoitomuodosta toiseen. Hoitopalkkio on veronalaista tuloa.

Omaishoidon tukea voidaan myöntää esimerkiksi kotona hemo- tai pd-dialyysiä saavaa avustavalle henkilölle. Myös maksasairasta kotona hoitava tai esim. vaikeaan osteoporoosiin tai afasiaan sairastunutta, maksansiirron saanutta avustava henkilö voi saada tukea, jos potilas tarvitsee jatkuvaa toisen henkilön apua ja ohjausta selviytyäkseen jokapäiväisistä toiminnoista. Myös elinsiirtoa odottavan lapsen hoitajalla täyttyvät omaishoidon tuen kriteerit, mikäli lapsella on vähintään korotettu alle 16-vuotiaan vammaistuki.

Hakeminen

Omaishoidon tukea haetaan hoidettavan kotikunnalta. Hoitajan ja kunnan välille solmitaan sopimus, jonka liitteenä on oltava hoito- ja palvelusuunnitelma. Tarkempia tietoja omaishoidon tuesta saa kunnan sosiaalitoimistosta. Palveluissa ja etuuksien saannissa on kuntakohtaisia vaihteluita.

Vaihtoehtoisesti potilas voi hakea kunnalta vammaispalvelun mukaista henkilökohtaista apua, lisätietoja saa kunnan sosiaalitoimistosta.

Muutoksenhaku

Päätökseen tyytymättömän kannattaa ensin ottaa yhteys päätöksessä mainittuun asian käsittelijään. Muutosta voi hakea esittämällä sosiaalilautakunnalle tai kunnan vastaavalle toimielimelle oikaisupyyntö 14 vuorokauden kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Lautakunnan päätökseen muutosta voi hakea hallinto-oikeudelta 30 vuorokauden kuluessa lautakunnan päätöksen tiedoksisaannista.

(Laki omaishoidon tuesta, Kunnallinen eläkelaki, Tapaturmavakuutuslaki, Asiakasmaksulaki, Asiakaslaki)

3. KELAN ETUDET JA PALVELUT

3.1. Sairauspäiväraha

Sairastuneella on oikeus sairauspäivärahaan korvaamaan alle vuoden kestävästä työkyvyttömyyden aiheuttamaa ansionmenetystä, mikäli lääkäri katsoo sairausloman tarpeelliseksi.

Kela maksaa sairauspäivärahaa 16–67-vuotiaalle, jos hän ei sairautensa vuoksi kykene tekemään työtä ja on ollut kolmen kuukauden aikana ennen työkyvyttömyyden alkamista:

- ansiotyössä työntekijänä
- yrittäjänä
- ammatinharjoittajana
- opiskelemassa päätoimisesti
- työttömänä työnhakijana
- hoitamassa omaa talouttaan
- sapatti- tai vuorotteluvapaalla

Jos työssäolo edellytys ei täyty tai henkilö on tuloton, oikeus sairauspäivärahaan alkaa vasta, kun työkyvyttömyys on jatkunut yhtäjaksoisesti 55 päivää. Päivärahan määrä on tällöin aina minimi.

Eläkkeensaajat tai kuntoutustuella olevat eivät voi saada sairauspäivärahaa. Poikkeuksena ovat alle 68-vuotiaat eläkkeensaajat, jotka käyvät töissä eläkkeen ohella ja tulevat työkyvyttömiksi kyseiseen työhönsä. Päivärahaoikeus päättyy viimeistään 68 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

Elintärkeän elimen tai kudoksen luovutuksesta johtuvien välttämättömien tutkimusten tai luovutuksesta johtuvan työkyvyttömyyden takia voidaan maksaa luovutuspäivärahaa. Päiväraha maksetaan niiltä päiviltä, joilta luovuttaja joutuu olemaan kokonaan poissa työstä eikä saa palkkaa tai muuta ansiota. Luovutuspäivärahaa haetaan kuten sairauspäivärahaa, mutta hakemukseen merkitään, että kyseessä on luovutuspäiväraha.

Päivärahan maksaminen ja omavastuu aika

Päivärahaa maksetaan arkipäiviltä (myös lauantailta ja aattopäiviltä), enintään 300 päivän ajalta, jonka jälkeen on tarvittaessa mahdollisuus kuntoutustukeen (määräaikainen työkyvyttömyyseläke) tai pysyvään työkyvyttömyyseläkkeeseen.

Päivärahan omavastuu aika on sairastumispäivä ja 9 seuraavaa arkipäivää tai vain sairastumispäivä, mikäli samasta sairaudesta aiheutunut työkyvyttömyys alkaa uudelleen 30 päivän kuluessa edellisen päivärahaikauden päättymisestä.

YEL(yrittäjäeläke)-vakuutetuilla henkilöillä omavastuu aika on työkyvyttömyyden alkamispäivä + 3 seuraavaa arkipäivää.

1.7.2011 alkaen sairauspäivärahan enimmäisaikaan tulee joustoa. Jos työhön palanneen henkilön sairaus uusiutuu hänen oltuaan yhtäjaksoisesti työssä vähintään 30 päivää, sairauspäivärahaa voidaan maksaa vaikka päivärahan enimmäisaika olisi täyttynyt. Tällöin sairauspäivärahaa maksetaan omavastuuajan jälkeen yhdessä tai useammassa jaksossa yhteensä enintään 50 arkipäivää.

Opiskelijan sairauspäivärahan myöntäminen

Opiskelija voi jatkaa opintotuen nostamista siihen saakka, kunnes hän on saanut päätöksen sairauspäivärahan myöntämisestä. Hänen ei tarvitse itse lakkauttaa opinto-tukeaan. Samalla opiskelijalle voidaan myöntää hakemuksesta yleinen asumistuki opintotukeen sisältyvän asumislisän sijaan. Muutokset koskevat opiskelijoita, joiden työkyvyttömyys alkaa 1.8.2010 tai sen jälkeen.

Jos opiskelijan sairasloma on pitkäaikainen, kannattaa lakkauttaa opintotuki sairasloman ajaksi ja hakea tältä ajalta sairauspäivärahaa. Näin opiskelija ei menetä opinto-tukikuukausia eikä opiskelijan tarvitse saada opintotukeen vaadittuja opinto-suorituksia.

Sairauspäivärahan määrä

Sairauspäiväraha määräytyy yleensä hakijan verotuksessa vahvistetun vuosityötulon mukaan tai etuuden alkamista edeltäneiden kuuden kuukauden mukaan (tulosten oltava 20 % suuremmat kuin verotuksessa todetut). Lyhytkestoisesti työllistyneen päiväraha voidaan laskea jo kuukauden työtulon mukaan, jos tulot katsotaan jatkuviksi. Edellytyksenä on työnantajan selvitys siitä, että työ olisi ilman sairautta jatkunut vähintään 6 kuukautta. Myös ns. pätkätoita tekevillä, joilla on useita lyhyitä peräkkäisiä työkaksoja, on oikeus päivärahaan, joka lasketaan kuukauden työtulon mukaan. Jos hakijan tulot ovat vuodesta 2009 kasvaneet vähintään 20 prosenttia, hän voi hakea päivärahaa niiden perusteella.

Tulottomalle tai vähätuloiselle voidaan maksaa minimipäivärahaa. Minimipäiväraha on 22,13 euroa/päivä ja sitä voidaan maksaa kun työkyvyttömyys on kestänyt 55 arkipäivää tai kun sen arvioidaan heti alun perinkin kestävän yli vuoden.

Oman sairauspäivärahan määrän voi arvioida Kelan internetsivujen laskentaohjelmalla www.kela.fi/laskurit.

Hakeminen

Hakemuslomake ja lääkärintausunto toimitetaan Kelan paikallistoimistoon 4 kk:n kuluessa siitä päivästä, josta alkaen sitä halutaan saada. Sairauspäivärahan saaja voi tarkistaa omia henkilökohtaisia tukitietojaan (onko hakemus ratkaistu, kuinka paljon ja mistä lähtien päivärahaa myönnetty, seuraavan maksun ajan kohta sekä asiaa hoitavan Kelan yhteystiedot) Kelan internet-sivuilta www.kela.fi.

3.2. Osasairauspäiväraha

Osasairauspäiväraha on tarkoitettu helpottamaan 16 – 67-vuotiaan henkilön työssä pysymistä ja sairausloman jälkeistä työelämään paluuta. Työhön voi palata osa-aikaisesti ja saada palkan lisäksi Kelan maksamaa osasairauspäivärahaa. Kyseessä on työntekijän ja työnantajan välinen vapaaehtoinen järjestely. Osasairauspäivärahaa voidaan maksaa heti sairausvakuutuslaissa säädetyn omavastuuajan jälkeen (sairastumispäivä ja sitä seuraavat 9 arkipäivää). Työterveyslääkäri arvioi onko osa-aikainen työhön paluu mahdollista terveyttä ja toipumista vaarantamatta.

Osa-aikatyötä koskeva sopimus voidaan tehdä aikaisimmillaan jo omavastuuajan jälkeen. Työntekijä voi sopia työnantajansa kanssa osa-aikaisesta työskentelystä vähintään kahden viikon (12 arkipäivää) ja enintään kolmen kuukauden (72 arkipäivää) ajaksi. Päivittäisen tai viikoittaisen työajan on vähennyttävä 40 – 60 % aiemmasta.

Kenelle osasairauspäivärahaa myönnetään

Osasairauspäivärahaa voidaan myöntää sairausvakuutuslain mukaan vakuutetulle 16–67-vuotiaalle kokoaikaisessa työssä olleelle työntekijälle tai yrittäjälle, joka on työkyvytön ja joka palaa osa-aikaisesti työhönsä ja jonka työaika ja palkka ovat osasairausvakuutuspäivärahakaudella 40–60 % aikaisemmasta.

Osasairaus-päiväraha voidaan myöntää heti sairauspäivärahan omavastuuajan jälkeen.

Kesto ja määrä

Osasairauspäivärahan kesto on enintään 72 arkipäivää kahden vuoden aikana ja määrä puolet sairauspäivärahan määrästä. Osasairauspäivärahaa ei makseta alle kahden viikon ajasta.

3.3. Matkakustannusten korvaukset

Kela korvaa sairauden ja kuntoutuksen vuoksi tehtyjä matkakuluja. Korvausta voi hakea matkoista lääkäriin, lääkärin määräämään tutkimukseen tai hoitoon terveyskeskukseen, sairaalaan tai yksityiselle lääkäriasemalle. Kela maksaa yleensä korvauksen matkasta lähimpään lääkäriin, tutkimus- tai hoitolaitokseen halvimman kulkuneuvon mukaan. Kela voi korvata myös taksilla tehdyn matkan, jos asiakkaan terveydentila tai puutteelliset liikenneolosuhteet sitä edellyttävät. Erikseen tehtyä lääkkeiden hakumatkaa apteekkiin ei korvata

Jos matkan pituus julkiseen terveydenhuoltoon tai Kelan kuntoutukseen yleisillä kulkuneuvoilla tai omalla autolla on alle 50 km riittää, että Kelaan toimitetaan pelkkä matkakorvaushakemus.

Jos matka tehdään taksilla tai muulla erityiskulkuneuvolla tulee korvaushakemuksen liitteenä olla kuitti ja hoitopaikan perustelu ajoneuvon tarpeesta. Sama koskee omalla autolla tehtyjä yli 50 km:n matkoja.

Terveydenhuollon ammattilainen voi kirjoittaa taksin tai erityiskulkuneuvon käyttöön oikeuttavan todistuksen julkiseen terveydenhuoltoon tehtäviä matkoja varten. Se voidaan kirjoittaa kertamatkalle, määrääjäksi tai toistaiseksi.

Oman auton käytöstä aiheutuneet kustannukset voidaan korvata aina alle 50 km:n matkalta, vaikka vakuutetulla ei olisi todistusta erityiskulkuneuvon tarpeellisuudesta. Korvaus on 0,20 e/km.

Jos vakuutettu sairastuu vieraalla paikkakunnalla ja joutuu palaamaan sieltä kotipaikkakunnalle hoitoon tai kotiin erityiskulkuneuvolla, kustannukset voidaan korvata ilman selvitystä siitä, millä kulkuneuvolla henkilö olisi ilman sairastumista palannut sairaalaan.

Matkat yksityiseen terveydenhuoltoon korvataan vain mikäli tutkimus tai hoito on sairastuvuudesta korvattavaa.

Dialyysihoitoa saavalla on oikeus saada korvaus matkakuluista myös vierailudialyysihoitopaikkaan.

Yöpyminen

Kelasta voi hakea yöpymisrahaa, jos matkalla joudutaan yöpymään tutkimuksen, hoidon, kuntoutuksen tai liikenneolosuhteiden takia. Sitä voi saada enintään 20,18 euroa vuorokaudessa. Yöpymisskustannusten maksamisesta tulee esittää kuitti. Yöpymisraha ei kerrytä vuotuista matkakustannusten omavastuukattoa.

Lasten vanhemmat voivat hakea korvausta, mikäli he ovat lapsen sairaalassaoloaikana yöpyneet potilaskodissa tai hotellissa ja lääkäri on katsonut toisen tai molempien vanhempien läsnä olon hoidon kannalta tarpeelliseksi. Lisäksi korvataan lapsen ja saattajan edestakaiset matkat.

Matka- ja yöpymiskorvauksen hakeminen

Matkakorvausta on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä kun oikeus korvaukseen on syntynyt. Tämä koskee myös alle omavastuun jääviä matkakuluja, jotta ne voidaan ottaa mukaan vuotuisen omavastuuosuuteen lisäkorvausta varten. Vuotuinen omavastuuosuus kertyy sekä matkojen omavastuuosuuksista että niitä pienemmistä kertakustannuksista. Omavastuuta pienemmistäkin matkakustannuksista kannattaa tehdä selvitys paikallistoimistolle.

Matkakustannukset voivat olla potilaan itsensä, hänen saattajansa ja mukana matkustaneen perheenjäsenen kustannuksia. Kela lähettää vuotuisen omavastuuosu-

den täytyttyä ilmoituksen ja hakemuslomakkeen asiakkaalle, jonka jälkeen matkat korvataan kokonaan kalenterivuoden loppuun saakka.

Matkakorvauksen saamiseksi on täytettävä Kelan matkakorvauslomake ja liitettävä mukaan kyseiset kuitit. Yöpymisestä on liitettävä mukaan erilliset kuitit ja lasten vanhempien osalta lääkärin kirjoittama todistus yöpymisen välttämättömyydestä.

3.4. Matkojen vuotuinen omavastuuosuus

Sairauden tai kuntoutuksen vuoksi tehtyjen matkojen omavastuuosuus on 9,25 euroa yhteen suuntaan tehdyltä matkalta. Vuotuinen omavastuuosuus on 157,25 euroa. Se on yhteinen sekä sairauden että kuntoutuksen vuoksi tehdyille matkoille. Kun vuotuinen omavastuuosuus täyttyy, Kela korvaa ylittävän osan kokonaan.

Myös omavastuuta halvemmat, tarpeelliset matkakulut kartuttavat vuotuista kattosummaa, joten kaikki matkakuitit kannattaa säästää. Matkakustannukset voivat olla henkilön omia, saattajan tai perheenjäsenen kustannuksia. Korvausta tulee hakea kuuden kuukauden kuluessa matkan maksamisesta.

Matkojen omavastuuosuuden täyttymistä voi seurata Kelan sähköisestä asiointipalvelusta www.kela.fi/asiointi.

3.5. Taksimatkojen suorakorvaus

Kelan korvaamien taksimatkojen toimintamalli muuttuu

Kela siirtyy taksimatkojen suorakorvaukseen koko maassa vuosien 2011 - 2013 aikana. Taksikuljetukset on uudistuksen jälkeen tilattava tilausvälityskeskuksesta, jotta matkasta maksaa taksissa vain omavastuuosuuden 9,25 euroa. Muussa tapauksessa asiakkaan on maksettava koko hinta ja haettava itse korvaus Kelasta.

Tilausvälityskeskus yhdistelee matkoja silloin, kun se on tarkoituksenmukaista ja asiakkaan terveydentila sen sallii. Terveystenhoito voi antaa asiakkaalle todistuksen niin sanotusta yksinmatkustusoikeudesta, jos asiakas on väsynyt tai huonokuntoinen hoidon jälkeen. Tällöinkin matka tilataan tilauskeskuksesta, mutta asiakkaan matkaa ei yhdistellä.

Taksin tarpeellisuudesta tarvitaan edelleen terveydenhuollon antama todistus (SV67). Jos terveydentilansa vuoksi tarvitsee taksia jatkuvasti, on sen käyttöä varten hyvä pyytää pitkäaikainen todistus, joka toimitetaan Kelan toimistoon. Yksittäisistä matkoista ei tällöin tarvita erillistä taksitodistusta. Pitkäaikainen todistus käy kaikilla niillä matkoilla, jotka tehdään julkiseen terveydenhuoltoon.

Tilauksen tekeminen

Tilaus tehdään oman sairaanhoitopiiriisi tilausnumerosta. Puhelun hinta on sama kuin tavallisen taksitilauksen. Asiakas maksaa puhelusta vain silloin, kun saa tilauksen tehtyä. Yhdellä kertaa voi tehdä useamman matkan tilauksen.

Sairaanhoitopiiri

Kanta-Häme
Keski-Suomi
Pirkanmaa
Pohjois-Savo
Kainuu
Pohjois-Pohjanmaa
Pohjois-Karjala
Varsinais-Suomi

Taksin tilausnumero

(03) 106 25 300
0100 876 50
0100 84 488
0200 200 50
(siirtyy järjestelmään 6.9.)
(siirtyy järjestelmään 20.9.)
(siirtyy järjestelmään 15.11.)
(siirtyy järjestelmään 29.11.)

Tilasta tehtäessä kysytään mm. seuraavia tietoja:

- nimi ja henkilötunnus
- osoite, josta auto noutaa sinut
- matkan kohde, esim. sairaala
- kellonaika, jolloin sinun tulee olla perillä hoitoyksikössä tai kellonaika, jolloin toivot taksin noutavan sinut
- tuleeko mukaasi apuvälineitä
- tarvitsetko matkallesi saattajan terveydentilasi vuoksi
- puhelinnumero, josta sinut tavoittaa.

Tilauspalvelukeskus ilmoittaa puhelimesta ajan, jolloin auto noutaa sinut. Samassa kyydissä voi olla myös muita matkustajia. Jos tilaamaasi kuljetukseen tulee muutoksia tai kuljetuksesi peruuntuu, ilmoita niistä viipymättä tilausnumeroon.

3.6. Lääkekorvaukset

Kelasta voi hakea korvausta lääkkeistä, perusvoiteista ja kliinisistä ravintovalmisteista, joita lääkäri on määrännyt sairauden hoitoon. Kelan korvauksen saa yleensä jo apteekissa esittämällä Kela-kortin. Kela voi korvata lääkärin määräämiä lääkkeitä vain, jos lääkkeiden hintalautakunta on vahvistanut lääkkeelle korvattavuuden ja kohtuullisen tukkuhinnan. Markkinoilla on myös reseptilääkkeitä, joista ei saa korvausta.

Peruskorvaus

Peruskorvaus on 42 % lääkkeen viitehinnasta tai hinnasta. Rajoitetusti korvattavien lääkkeiden korvaaminen edellyttää erillisselvitystä. Lääkkeiden hintalautakunta voi rajoittaa lääkkeen peruskorvausta tiettyihin tarkoin määriteltyihin käyttöaiheisiin. Oikeuden korvaukseen saa lääkärinlausunnolla B tai lääkärin lääkemääräykseen tekemällä merkinnällä.

Erityislääkekorvaukset

Alempi erityiskorvaus on 72 % lääkkeen viitehinnasta tai hinnasta. Ylempi erityiskorvaus on 100 % lääkekohtaisen omavastuuosuuden (3 €) ylittävältä osalta lääkkeen viitehinnasta tai hinnasta.

Korvauksen peruste

Korvaus maksetaan samalla kertaa ostetuista enintään kolmen kuukauden hoitoaikaa vastaavasta valmistemäärästä, jonka valmistet ovat sairausvakuutuskorvauksen piirissä. Erityisestä syystä esim. pitkäaikaisesti ulkomailla oleva voi saada vuoden lääkkeet mukaansa, mutta hänen on maksettava yli 3 kk:n lääkkeet itse. Korvausta niistä voi hakea jälkikäteen Kelalta.

Asiakas maksaa yhden omavastuun, mikäli kyseessä on esimerkiksi kaksi samanvahvuista ja samannimistä lääkettä. Mikäli asiakas ostaa kaksi erivahvuista dialyysinestettä tai insuliinia, maksaa hän tällöin kaksi omavastuuta.

Lisäkorvaus suurista lääkekustannuksista

Reseptilääkkeiden kustannuksilla on vuotuinen kattosumma. Oikeus lisäkorvaukseen syntyy kun vuotuiset omavastuut ylittävät 675,39 euroa. Kattosumman täytyttyä asiakas maksaa 1,50 euron lääkekohtaista omavastuuta.

Kun lääkkeiden omavastuuraja on ylittynyt, Kela lähettää kirjallisen tiedon asiasta ja samalla erillisen ilmoituksen lisäkorvausoikeudesta apteekissa esitettäväksi.

Esimerkkejä korvattavista lääkkeistä

Munuaispotilaille

Erityiskorvattavia lääkkeitä ovat esimerkiksi kalkki- ja D-vitamiinivalmisteet, epo - hoito, peritoneaalidialyysinesteet ja hyljinnänestolääkkeet (elinsiirron jälkeen), kasvuhormoni ja erityisravintovalmisteet (vain lapsille).

Muun muassa verenpaine- ja sydänlääkkeet korvataan alemman erityiskorvausluokan mukaisesti.

Myös B- ja C-vitamiinit ovat periaatteessa korvattavia. (Kaikki vitamiinivalmisteet eivät kuulu korvauksen piiriin). Korvausta haettaessa on B-lääkärinlausunnosta käytävä ilmi sairaus, jonka perusteella vitamiinivalmiste määrätään.

Maksapotilaille

Erityiskorvattavia elinsiirron jälkeen ovat hyljinnänestolääkkeet. Kolestaattisissa maksa-sairauksissa erityiskorvattava (72 %) on ursodeoksikoolihappohoito. Korvaus myönnetään yksittäisille potilaille hakemuskohtaisesti.

Peruskorvattavia ovat osteoporoosilääkkeet, kolesterolin laskemiseen tarkoitetut lääkkeet (jos lisäksi sepelvaltimotauti korvaus 72 %), verenpainelääkkeet ja kutinan hoitoon tarkoitetut antihistamiinit.

Kun potilas saa uuden lääkkeen, kannattaa aina tarkistaa lääkäriltä tai Kelalta, kuuluuko se sairausvakuutuskorvauksen piiriin. Mikäli näin ei ole, lääkärinä voidaan pyytää määräämään sitä vastaava, korvausoikeuden piiriin kuuluva valmiste.

Korvauksen hakeminen

Lääkkeiden erityiskorvausoikeutta varten tarvitaan hoitavalta lääkäriltä B-lausunto. Se on toimitettava Kelan paikallistoimistoon mahdollisimman pian. Korvausoikeus alkaa siitä lähtien, kun lääkärinlausunto on toimitettu Kelan paikallistoimistoon. Erityiskorvausoikeus voi olla määräaikainen tai ilman määräaikaa. Kun oikeus erityiskorvausoikeuteen on myönnetty, postittaa Kela uuden Kela-kortin, johon on merkitty korvausoikeus ja mahdollinen määräaika.

Joissain sairauksissa ennen erityiskorvausoikeuden myöntämistä edellytetään elämäntapamuutoksia, joiden vaikutusta sairauteen seurataan. Sen lisäksi joissain sairauksissa vaaditaan vähintään 6 kuukauden säännöllinen lääkitys.

3.7. Lääkevaihto

Apteekki voi vaihtaa lääkärin määräämän lääkkeen tilalle vastaavan, mutta hinnaltaan edullisemmän rinnakkaislääkkeen tai rinnakkaistuodun lääkkeen. Käytäntö ei ole ehdoton, sillä lääkäri voi kieltää vaihdon reseptiin tekemällään merkinnällä. Kieltoon on oltava lääketieteelliset tai hoidolliset perusteet. Myös asiakas voi kieltäytyä lääkevaihdosta eikä hänen tarvitse kieltoa perustella. Lääkekorvaus maksetaan viitehintajärjestelmän mukaisesti.

Dialyysihoitoa saavien käyttämällä fosforin sitojilla eli kalsiumkarbonaateilla, kolesterolilääkkeillä, verenpainelääkkeillä sekä sydänlääkkeillä on rinnakkaisvalmisteita, joista voidaan valita edullisin. Rinnakkaislääkkeiden käytöstä ja valinnasta on kuitenkin aina neuvoteltava hoitavan lääkärin kanssa. Elinsiirron saaneiden hyljinnänestolääkkeissä on myös rinnakkaisvalmisteita. Rinnakkaisvalmisteet saattavat poiketa alkuperäisvalmisteista muun muassa imeytymisensä suhteen, jonka vuoksi niiden käytöstä on aina neuvoteltava hoitavan lääkärin kanssa.

Apteekkariliiton verkkopalvelusta osoitteesta www.apteekit.fi tai Kelan verkkosivuilta www.kela.fi voi tarkistaa lääkkeiden hinnat ja lääkevaihdon piirissä olevat lääkkeet.

3.8. Viitehintajärjestelmä

Käytännössä viitehintajärjestelmä tarkoittaa sitä, että Kela maksaa järjestelmään kuuluvista lääkkeistä korvauksen enintään viitehinnasta. Jos asiakas ei halua vaihtaa viitehintaa kalliimpaa lääkettä edullisempaan, hän saa Kela-korvauksen viitehinnasta ja maksaa viitehinnan ylittävän osuuden itse, erotus ei kerrytä Kelan vuotuista lääkekattoa. Viitehintaa edullisemmista lääkkeistä korvaus maksetaan lääkkeen myyntihinnasta.

Mikäli lääkäri lääketieteellisin tai hoidollisin perustein katsoo tietyn lääkevalmisteen potilaalle tarpeelliseksi, korvaus maksetaan lääkärin lääkemääräykseen kirjaaman valmisteen hinnasta ja tällöin koko hinta kerryttää Kelan vuotuista lääkekattoa.

Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva hintalautakunta (Hila) vahvistaa lääkkeiden tukkuhinnat 3 kuukauden välein. Tämän seurauksena on mahdollista, että viitehintaryhmän edullisin lääke onkin seuraavalla ostokerralla muuttunut erinimiseksi valmisteeksi. Vaikuttava lääkeaine on kuitenkin pysynyt samana, vaikka lääkkeen tuote/kauppanimi on vaihtunut. Siinä tilanteessa kannattaa pyytää ohjeita apteekin henkilökunnalta.

Esimerkiksi: Lääkärin määräämä lääke maksaa 30 euroa. Lääke kuuluu viitehintaryhmään, jossa viitehintaa on 10 euroa. Kela maksaa korvausta 42 % viitehinnasta eli 10 eurosta, ja korvaus on 4,20 euroa. Jos et halua vaihtaa lääkettäsi halvempaan, maksat lääkkeestäsi 25,80 euroa. Jos vaihdat lääkkeesi vastaavaan halvempaan, esimerkiksi 10 euroa maksavaan lääkkeeseen, maksat itse vain 5,80 euroa.

3.9. Lääkkeiden annosjakelupalkkion korvaaminen

Annosjakelulla tarkoitetaan sitä, että lääkkeet voi ostaa joistakin apteekeista kerta-annoksiin pakattuina. Apteekit perivät annosjakelusta palkkion. Mikäli henkilö on yli 75-vuotias ja käytössä olevia annosjakeluun soveltuvia (tabletteja ja kapseleita) korvattavia lääkkeitä on vähintään kuusi, Kela voi korvata osan palkkiosta. Mikäli lääkäri katsoo annosjakelun tarpeelliseksi, hän tekee siitä merkinnän lääkemääräykseen.

Asiakkaalle korvataan annosjakelusta perittävästä palkkiosta 42 prosenttia. Apteekin perimä annosjakelupalkkio voi vaihdella, mutta korvausta maksetaan viikkoa kohden enintään 3 euron suuruisesta palkkiosta. Asiakas saa annosjakelupalkkiosta korvausta enintään 1,26 euroa/viikko. Annosjakelupalkkion kustannuksista asiakkaan maksettavaksi jäävä omavastuuosuus ei kerrytä lääkkeiden vuotuista omavastuuosuutta eikä siitä makseta lisäkorvausta.

3.10. Korvaus lääkärinpalkkioista, tutkimuksesta ja hoidosta

Kela korvaa 60 % lääkärinpalkkioiden vahvistetun taksan mukaisesta määrästä. Yksityislääkäreiden palkkiot ovat useimmiten vahvistettuja taksoja suuremmat. Yksityisessä sairaalassa tai julkisen sairaalan erityismaksuluokassa tehdystä tutkimuksesta tai hoidosta maksetaan osakorvaus. Yksityislääkärin määräämästä tutkimuksesta ja hoidosta (esim. laboratorio- ja röntgentutkimukset) voi myös saada osakorvauksen. Myös terveyden- ja sairaanhoitajan sekä fysioterapeutin antama hoito sekä psykolo-

gin ja laboratoriohoitajan suorittama tutkimus korvataan osittain. Jalkahoitajan suorittamasta hoidosta ei saa korvausta.

Myös sairausvakuutusta varten annetusta, yksityislääkärin kirjoittamasta lääkärintodistuksesta saa korvauksen.

3.11. Korvaus hammashoidosta

Yksityinen hammashoito

Yksityishammaslääkärin suorittaman suun ja hampaiden tutkimuksen ja hoidon kustannuksista saavat Kelan korvausta kaikki Suomen sairausvakuutuspiiriin kuuluvat. Kela korvaa palkkioista enintään 60 % enintään hammashoidon toimenpiteiden Kelan taksojen mukaisesta määrästä.

Suun ja hampaiden tutkimuksesta ja tarkastuksesta Kela korvaa 60 % enintään 20 min. kestävän hoidon taksan mukaisesta määrästä kerran kalenterivuodessa. Korvausta saa myös laboratorio- ja röntgentutkimuksista, lääkkeitä ja matkoista, jotka liittyvät korvattavaan hammashoitoon. Korvausta ei saa oikomishoidosta eikä proteettisista toimenpiteistä.

Hammaslääkärin määräämistä radiologisista ja laboratoriotutkimuksista korvaus on enintään 75 % taksan määrästä omavastuun ylittävältä osalta.

Laillistetun suuhygienistin hoidosta korvataan 100 % taksan mukaisesta määrästä. Hoidon on aina perustuttava hammaslääkärin tekemään tutkimukseen ja hoidon suunnitteluun. Laillistetun suuhygienistin tekemä suun terveystarkastus korvataan kerran kalenterivuodessa vahvistetun taksan mukaan.

Kelan sairaanhoitokustannusten korvaus maksetaan nykyisin lähes aina suorakorvausmenettelyllä palveluntantajalle. Suorakorvauksen saamiseksi riittää Kela-kortin näyttäminen. Suorakorvaus ei koske suuhygienistin antamaa hoitoa, vaan asiakas hakee korvauksen itse Kelasta.

Mikäli palvelun tuottajalla ei ole suorakorvausmenettelyä, toimitetaan Kelaan hammaslääkärin täyttämä lomake SV126 sekä potilaan täyttämä ja allekirjoittama korvaushakemus. Mukaan liitetään maksukuitti, josta ilmenee palvelun tuottajan nimi. Haku aika on kuusi kuukautta maksun suorittamisesta.

Kunnallinen hammashoito

Hammashoidosta peritään perusmaksu, jonka summa määräytyy hoidon antajan koulutuksen mukaan. Esimerkkejä perusmaksuista:

- suuhygienisti 7,50 euroa
- hammaslääkäri 9,60 euroa
- erikoishammaslääkäri 13,90 euroa

Perusmaksun lisäksi hampaiden hoidosta ja tutkimuksesta peritään erillisiä toimenpidemaksuja, niiden laadun ja laajuuden mukaan. Kunnallinen hammashoito on maksutonta alle 18-vuotiaille.

Kela-korvausta ei saa kunnallisen hammashoidon maksuista. Myöskään ostopalveluna annettu suuhygienistin hoito ei ole korvattava.

Matkakorvaus hammashoidosta

Myönnetään yleensä lähimpään hammaslääkəriin, josta tarpeellinen hoito on saatavissa ja tutkimus tai annettu hoito on sairausvakuutuslain mukaan korvattava. Matka korvataan yleensä halvimman tarpeellisen matkustustavan mukaan ottaen

huomioon asiakkaan terveydentilan. Jos asiakas tarvitsee matkan aikana saattajan, myös saattajan matkasta johtuvat kustannukset oikeuttavat korvaukseen. Jos asiakas on mennyt erikoislääkärin- tai erikoishammaslääkärin vastaanotolle, lähimmäksi hoitopaikaksi tulkitaan keskussairaala tai yliopistollinen sairaala.

Munuais- tai maksasairaalla on hyvä olla hoidollisista syistä hoitavan lääkärin kirjoittama lähete tai epikriisi hammaslääkärille mennessään.

3.12. Erityishoitoraha sairaan lapsen vanhemmille

Erityishoitoraha korvaa huoltajan ansionmenetystä siltä ajalta, jona hän osallistuu alle 16-vuotiaan lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen. Kyseessä voi olla oma lapsi, avio- tai avopuolison lapsi tai ottolapsi. Myös henkilö, joka vanhemman tavoin hoitaa lasta, voi saada erityishoitorahaa.

Erityishoitoraha määräytyy sairauspäivärahan tavoin hakijan työtulojen mukaan, mutta sitä maksetaan aina vähintään vähimmäismäärä ja se on verollista tuloa. Riittävät perusteet erityisrahan myöntämiselle harkitaan tapaus- ja sairauskohtaisesti.

Oikeus erityishoitorahaan

- Alle 7-vuotiaan lapsen vanhemmalla on oikeus erityishoitorahaan, jos lasta hoitava lääkäri pitää vanhemman osallistumista sairaala- tai sairaalan poliklinikkahoitoon tai kuntoutukseen tarpeellisena. Sairauden ei tällöin tarvitse olla vaikea.
- 7-15-vuotiaiden lasten vanhemmilla on oikeus erityishoitorahaan, jos lapsen sairaus on vaikea. Vanhemman edellytetään osallistuvan lapsen hoitoon tai kuntoutukseen lähes koko päivän ajan (vähintään 6 tuntia matka-ajat mukaan lukien).
- Kotihoidon ajalta etuutta maksetaan vain, jos lapsen sairaus on vaikea.

Elinsiirron jälkitila katsotaan aina vaikeaksi sairaudeksi.

Oikeus erityishoitorahaan tutkitaan vain sitä hakeneen vanhemman osalta. Jos edellytykset hänen osaltaan täyttyvät, ei esim. toisen vanhemman kotityö ole este erityishoitorahan myöntämiselle. Sitä voidaan maksaa kummallekin vanhemmalle, jos lääkäri katsoo molempien vanhempien osallistumisen lapsen hoitoon tarpeelliseksi.

Työstä estyminen

Erityishoitorahaoikeus edellyttää, että vanhempi on juuri kyseisen lapsen hoitoon osallistumisen vuoksi estynyt työstään eikä ole esimerkiksi vuosilomalla tai muuten vapaalla työstään.

Kotitaloustyön osalta vanhemman tulee olla estynyt tekemästä pääosan näistä töistään. Jos vanhempi hoitaa muutenkin kyseistä lasta kotona ja saa lasten kotihoidon tukea tai omaishoidon tukea eikä perheessä ole muita alle kouluikäisiä lapsia, on vakuutetun työ pääasiassa kyseisen lapsen hoitamista. Tällöin lapsen hoitamiseen tai kuntoutumiseen osallistuminen ei estä tekemästä hänen omaa työtään eikä vanhemmalla katsota olevan oikeutta erityishoitorahaan.

Sen sijaan jos perheessä on muita alle kouluikäisiä lapsia, voidaan sairaan lapsen hoitoon tai kuntoutukseen osallistumisen edellyttävän järjestelyitä muiden lasten hoitamiseksi, joten edellytys työstä estymisestä täyttyy. Kotihoidon tuen päätyttyä voidaan erityishoitorahaa myöntää, jos vanhempi ei voi palata ansiotyöhönsä sairaan lapsen hoitamisen vuoksi.

Työstä estymisen edellytys täyttyy myös tilanteissa, joissa vakuutettu osallistuu lapsensa hoitamiseen ennalta sovitulla kontrollikäynneillä sairaalan tai erityishuoltopiirin poliklinikalla. Seitsemän vuotta täyttäneen lapsen osalta käynnin tulee liittyä sairauden vaikeaan vaiheeseen.

Jos hakija on rekisteröitynyt työttömäksi työnhakijaksi ja hänen työnhakunsa estyy lapsen hoitoon osallistumisen vuoksi, täyttyy myös työstä estymisen kriteeri.

Työstä estymisen lisäksi edellytetään, ettei vakuutettu saa palkkaa tai muuta sairausvakuutuslain tarkoittamaa työtuloa tältä ajalta.

Erytishoitorahaa ei makseta, jos hakija/vakuutettu saa samanaikaisesti erityisäitiys-, äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai sairausvakuutuksen päivärahaa tai korvausta muun lain perusteella.

Jos työstä estymisen edellytys muutoin täyttyy, etuuden myöntämisen esteenä ei ole

- vähäinen työtulo muulta kuin lapsen hoitoon osallistumisen ajalta (esim. kokouspalkkio)
- omaishoidon tuki
- perhehoidon hoitopalkkio

Erytishoitorahan saajalla ei ole oikeutta työttömyyspäivärahaan tai työmarkkinatukeen.

Enimmäisaika

Erytishoitorahaa maksetaan lasta kohden saman sairauden perusteella yhteensä enintään 60 arkipäivältä sairaala- ja sairaalan ja erityishuoltopiirin poliklinikkahoidon sekä sopeutumis- ja kuntoutuskurssien sekä muun rinnastettavan kuntoutustoiminnan ajalta enintään 60 arkipäivältä ja erityisestä hoidollisesta syystä lisäksi enintään 30 arkipäivältä.

Enimmäisaikojen ylittäminen

Erytishoitorahaa voidaan kotihoidon osalta maksaa 60 päivän lisäksi enintään 30 arkipäivältä, jos siihen on erityinen hoidollinen syy. Tällaisena tilanteena voidaan pitää tilannetta, jossa sairauden hoito on aloitettu ja hoidon jatkumisen turvaaminen edellyttää vanhemman jatkuvaa osallistumista hoitoon kotona.

Lisäksi erityishoitorahaa maksetaan 60 ja 90 arkipäivää (kotihoito) pidemmiltä ajoilta painavien lääketieteellisten syiden perusteella, jos lapsen vaikeaan sairauteen liittyvän hoidon toteuttaminen tai sairauden odottamaton paheneminen edellyttää vanhemman jatkuvaa läsnäoloa.

Painavia lääketieteellisiä syitä on esim. hengenvaarallinen tila, joka edellyttää lapsen jatkuvaa valvontaa kuten immunosuppressio ja infektioriski tai dialyysihoitoa vaativan lapsen hoito, kun se edellyttää lapsen jatkuvaa valvontaa ja vanhemman läsnäoloa.

Lapsen dialyysihoito, joka edellyttää vanhemman jatkuvaa valvontaa, on määritelty valtioneuvoston asetuksessa painavaksi lääketieteelliseksi syyksi.

Saman sairaus vai eri sairaus

Samana sairautena ei pidetä tilannetta, jossa lapsi on sairauden jälkeen tullut terveeksi ja diagnostisesti sama sairaus puhkeaa uudelleen taikka tilannetta, jossa on kyse saman sairauden aktiivisesta uudesta hoitovaiheesta. Tällöin on kyseessä uusi sairaus. Eri sairauksina voidaan pitää esimerkiksi munuaissiirtoa dialyysihoidossa olevalle potilaalle.

Elinsiirron (myös kantasolu- ja luuydinsiirrot) jälkitilan katsotaan olevan aina vaikean ja erityishoitoraha voidaan maksaa kontrollikäynneiltä.

Hakeminen

Täytetty hakemus ja lääkärin antama D-lausunto vanhemman läsnäolon välttämättömyydestä sekä työnantajan todistus palkattomasta päivästä tai päivistä on toimitettava Kelan paikallistoimistoon viimeistään 4 kk:n kuluessa hoidontarpeen alkamisesta.

D-lausunnosta tulee ilmetä diagnoosi, selvitys sairauden vaikeusasteesta ja hoitotoimenpiteistä, onko hoito matkoineen kestänyt yli 6 tuntia, sairaalan ja hoitopaikan leima ja allekirjoitukset. Siinä on myös selvitettävä, kumpi vanhemmista on osallistunut hoitoon ja jos molemmat ovat, perustelu molempien vanhempien läsnäolon välttämättömyydestä.

Mikäli erityishoitorahaa haetaan pidemmältä kuin 90 kotihoidon päiväältä, D-lausunnossa on oltava tieto hoidon väliaikaisuudesta: lapsi on elinsiirtolistalla. .

Erityishoitorahan saaja voi tarkistaa omia henkilökohtaisia tukitietojaan Kelan internet-sivuilta www.kela.fi.

3.13. Muutoksenhaku Kelan sairausvakuutusasioissa

Ollessaan tyytymätön Kelan sairausvakuutusasioissa (sv-päiväraha, matka- ja lääkekorvaukset, hammashoidon ja lääkärinpalkkioiden korvaukset sekä erityishoitoraha sairaan lapsen vanhemmille) tekemään päätökseen asiakas voi hakea muutosta Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta 30 päivän kuluessa siitä, kun on saanut Kelan päätöksestä tiedon. Sen päätöksistä voi valittaa vakuutusoikeuteen.

Ensin kannattaa kuitenkin ottaa yhteys päätöksessä mainittuun asian käsittelijään. Hänen tehtävänsä on neuvoa. Kela tutkii, voiko se itse oikaista päätöksen. Mikäli valittajan vaatimukset voidaan hyväksyä, valitus raukeaa ja Kela antaa oikaisusta päätöksen. Jos vaatimukset voidaan hyväksyä vain osittain, Kela antaa tästä osasta väliaikaisen päätöksen ja lähettää valituksen edelleen muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi.

Kela voi myös oikaista virheelliseksi toteamansa päätöksen asiakkaan vahingoksi. Kirjoitus- tai laskuvirheen oikaiseminen edellyttää aina asiakkaan kuulemista, muttei hänen suostumustaan. Mikäli asiakas ei anna suostumustaan, Kela voi tehdä vakuutusoikeudelle esityksen päätöksen purkamisesta.

4. KELAN VAMMAISETUUDET

4.1. Alle 16-vuotiaan vammaistuki

Alle 16-vuotiaan vammaistuen tavoitteena on tukea pitkäaikaisesti sairaan tai vammaisen lapsen selviytymistä jokapäiväisessä elämässä. Vammaistuen myöntäminen edellyttää, että lapsella on asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma, johon liittyvästä hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu vähintään kuuden kuukauden ajan tavanomaista suurempaa räsitusä ja sidonnaisuutta verrattuna vastaavan ikäiseen terveeseen lapseen.

Alle 16-vuotiaan vammaistukea ei voida myöntää pelkästään taloudellisen räsituksen perusteella. Taloudellinen räsitus voidaan kuitenkin huomioida kokonaisuutta arvioitaessa.

Vammaistukea maksetaan myös silloin, kun julkinen laitoshoido kestää yli kolme kuukautta.

Perusvammaistuki

Perusvammaistuen myöntäminen edellyttää, että lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu tavanomaista suurempaa, vähintään viikoittaista räsitus ja sidonnaisuutta. Perusvammaistuki voidaan myöntää myös silloin, kun räsitus ja sidonnaisuus ovat päivittäistä, mutta se ei ole huomattavasti aikaa vievää. Aivan vähäistä räsitusta ja sidonnaisuutta ei katsota tavanomaista suuremmaksi.

Perusvammaistuen määrä on 85,93 euroa kuukaudessa.

Korotettu vammaistuki

Korotetun vammaistuen myöntäminen edellyttää, että lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuva tavanomaista suurempi räsitus ja sidonnaisuus on vaativaa tai päivittäin huomattavasti aikaa vievää. Tällaisia toimenpiteitä voivat olla esim. injektioiden antaminen, piktogrammien käyttäminen viestinnässä, syöttöletkuruokinasta tai vaativasta lääkehoidosta huolehtiminen.

Korotettu vammaistuki voidaan myöntää myös silloin, jos lapsella on tavanomaista suuremman, vähintään viikoittaisen räsituksen ja sidonnaisuuden perusteella oikeus perusvammaistukeen ja lisäksi lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu hyväksyttäviä kustannuksia vähintään korotetun vammaistuen verran kuukaudessa.

Päivittäin huomattavasti aikaa vievää räsitusta jo sidonnaisuutta voi syntyä esim. pyörätuolilla liikkuvan, aistivammaisen, käytöshäiriöisen tai kehitysvammaisen lapsen hoidosta.

Korotetun vammaistuen määrä on 200,51 euroa kuukaudessa.

Ylin vammaistuki

Ylimmän vammaistuen myöntäminen edellyttää, että lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuva tavanomaista suurempi räsitus ja sidonnaisuus on vaativaa ja ympärivuorokautista. Ylimmän vammaistuen myöntäminen edellyttää, että lapsi on sairauden tai vamman vuoksi lähes ympäri vuorokauden riippuvainen hoitajastaan. Usein lapsen sairaus tai vamma on niin vaikea, että lapsen hoidon ja valvonnan laiminlyönti voi aiheuttaa vakavia seurauksia.

Ylimmän vammaistuen määrä on 388,80 euroa kuukaudessa.

Vaikeavammaisuus

Vaikka lapselle myönnetään korotettu tai ylin vammaistuki, lasta ei pelkästään sen perusteella voida pitää Kelan järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain tavalla vaikeavammaisena. Lapsen vaikeavammaisuus arvioidaan aina erikseen.

Hakeminen

Hakua varten on täytettävä erillinen Kelan lomake. Sen liitteeksi tarvitaan hoitavalta lääkäriltä C-lausunto, josta tulee ilmetä lapsen sairaustiedot ja avuntarpeen ja erityiskustannusten perusteet. Vammaistuki ei tule vireille pelkän lääkärinlausunnon perusteella. Myös B-lausunto tai muu vastaava lääketieteellinen selvitys lapsen terveydentilasta on riittävä, jos siinä on vammaistuen ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot. Lääkärinlausunnon tulee olla alkuperäinen eikä se saa olla puolta vuotta vanhempi. Hakijan on hankittava lääkärinlausunto omalla kustannuksellaan, kun kyseessä on etuuden ensimmäinen hakemus. Jatkoa haettaessa, lääkärinlausunto korvataan Kelassa jälkikäteen.

Jos vammaistukeen haetaan korotusta, tarkistushakemukseen on yleensä liitettävä uusi lääkärinlausunto ja sen hankkimisesta aiheutuneet kustannukset hakijan on itse maksettava.

Vammaistuen jatkohakemukseen tarvitaan myös uusi lääkärinlausunto tai muu lääketieteellinen selvitys. Kela maksaa jatkohakemukseen tarvittavan lääkärinlausunnosta aiheutuneet kustannukset.

Vammaistukea voi hakea puoli vuotta takautuen.

Tuen tarkistaminen

Kun lapsen olosuhteissa on tapahtunut sellainen muutos, joka vaikuttaa oikeuteen saada vammaistukea.

Vaikka lapsen terveyden tilassa ja muissa olosuhteissa ei olisi tapahtunut muutosta, voidaan vammaistuki tarkistaa alaspäin, jos lääketiede on kehittynyt ja hoitokäytännöt muuttuneet niin paljon, että lapsella ei voida enää katsoa olevan oikeutta entisen suuruiseen vammaistukeen.

Päätös vammaistuen tarkistuksesta tehdään aina tarkistushakemuksen jälkeen.

Alle 16-vuotiaan vammaistukea saavan lapsen edustajan on aina ilmoitettava Kelaan, mikäli lapsen tilanteessa on tapahtunut jotain muutosta

4.2. 16 vuotta täyttäneen vammaistuki

16 vuotta täyttäneen vammaistuen tavoitteena on tukea muiden kuin eläkkeellä olevien pitkäaikaisesti sairaiden tai vammaisten henkilöiden selviytymistä jokapäiväisessä elämässä, osallistumista työhön tai opiskeluun sekä toimintakyvyn ylläpitämistä, kotona asumista, kuntoutusta ja hoitoa. Vammaistukea myönnetään sairaudesta tai vammasta aiheutuvan haitan, tarvittavan avun, palvelusten ja erityiskustannusten korvaamiseksi. Vammaistukea ei voida myöntää tai maksaa ulkomailla vakinaisesti asuvalle henkilölle.

Vammaistuen myöntämisen edellyttää aina, että henkilön toimintakyky on sairauden tai vamman johdosta heikentynyt yhtäjaksoisesti ainakin vuoden ajan. Toimintakyvyn voidaan katsoa heikentyneen, jos henkilöllä on sairauden, vian tai vamman vuoksi vaikeuksia: huolehtia itsestään (esim. peseytyminen, pukeutuminen) suorittaa välttämättömiä kotitaloustöitä, asioida kodin ulkopuolella, selvitä työssä käymisestä tai opiskelusta. Henkilön toimintakyky ei yleensä voida katsoa heikentyneen, jos lääkehoidolla voidaan hänen kohdallaan saavuttaa normaaliksi katsottava toimintakyky.

Avuntarve pelkästään kotitaloustöissä tai asioinneissa ei riitä vammaistuen saamiseen avuntarpeen perusteella. Avuntarpeen tulee aina ainakin jossain määrin kohdistua myös henkilökohtaisiin toimintoihin. Apuvälineiden tai laitteiden käyttö osittain voidaan rinnastaa toisen henkilön antamaan apuun.

Avuntarvetta voidaan katsoa olevan silloin, jos esimerkiksi henkilön on sairautensa tai vammansa vuoksi välttämätöntä käyttää liikkumisessa apuvälineenä rollaattoria tai pyörätuolia. Tai henkilön on elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseksi käytettävä sairaanhoidollisia laitteita tai välineitä ja hoitotoimenpiteet ovat aikaa vieviä esim. henkilöt, *jotka tekevät dialyysin kotona*. Tai henkilö tarvitsee kommunikoinnissa puhekonetta tai viittomakieltä.

Jos henkilön avuntarve on kokonaisuutena vähäistä, ei pelkkä apuvälineen esim. rollaattorin käyttö oikeuta vammaistukeen.

Myöntämisperusteet ja vammaistukiryhmät

Vammaistukea ei voida myöntää henkilölle, joka saa työntekijäin eläkelain mukaista täyttä työkyvyttömyyseläkettä, kuntoutustukea, vanhuuseläkettä tai varhennettua vanhuuseläkettä.

Etua ei voida myöntää henkilölle, joka saa täyden työkyvyttömyyden perusteella myönnettyä lakisääteiseen tapaturmavakuutuksen, liikennevakuutusta koskevien eri lakien tai sotilasvammalain mukaista jatkuvaa tapaturmaeläkettä, elinkorkoa, työkyvyttömyyseläkettä tai sellaista ansiomenetyksen korvausta, jota maksetaan, kun liikennevahingon sattumisesta on kulunut vuosi.

Vammaistukea maksetaan myös silloin, kun julkinen laitoshoido kestää yli kolme kuukautta.

Perusvammaistuki

Perusvammaistuki voidaan myöntää, jos henkilön toimintakyky on sairauden, vian tai vamman vuoksi heikentynyt yhdenjaksoisesti vähintään vuoden ajan ja hänelle aiheutuu siitä olennaista haittaa sekä jatkuvia erityiskustannuksia. Erityiskustannukset tulee nousta maksettavan vammaistuen määrään saakka. Erityiskustannuksina voidaan ottaa huomioon lääkekatto ja sen ylimenevät kustannukset eli jokaisen ostokerran yhteydessä perittävä lääkekohtainen 1,50 euron omavastuu. Lisäksi erityiskustannuksena voidaan huomioida julkisen terveydenhuollon maksukatto ja sen ylimenevät, 12 euron hoitopäivämaksut.

Hyväksyttävät erityiskustannukset tulee liittyä sairauden hoitoon ja ovat säännöllisesti toistuvia, muita kuin kertaluonteisia kustannuksia.

Perusvammaistuen määrä on 85,93 euroa kuukaudessa.

Korotettu vammaistuki

Toimintakyvyn tulee olla heikentynyt yhdenjaksoisesti vähintään vuoden ajan ja hänelle aiheutuu sairaudesta tai vammasta huomattavaa haittaa. Tai hän tarvitsee henkilökohtaisissa toiminnoissaan, kotitaloustöissä ja asioinneissa kodin ulkopuolella säännöllisesti vähintään viikoittain toistuvaa toisen henkilön apua, ohjausta tai valvontaa tai jos hänelle aiheutuu sairaudesta tai vammasta huomattavia erityiskustannuksia. Hyväksyttäviä kustannuksia tulee olla keskimäärin korotetun vammaistuen verran kuukaudessa.

Korotetun vammaistuen määrä on 200,51 euroa kuukaudessa.

Ylin vammaistuki

Toimintakyvyn tulee olla heikentynyt vähintään vuoden ajan ja hän on vaikeasti vammaainen tai hän tarvitsee monissa henkilökohtaisissa toiminnoissa jokapäiväistä, aikaa vievää toisen henkilön apua tai hänelle aiheutuu huomattavassa määrin säännöllistä ohjauksen ja valvonnan tarvetta tai jos hänelle aiheutuu erittäin huomattavia erityiskustannuksia.

Sokealla, liikuntakyvyttömällä tai varhaiskuurolla on oikeus saada ylin vammaistuki.

Ylin vammaistuki voidaan myöntää avuntarpeen perusteella, kun avustaminen on jokapäiväistä ja vie paljon auttajan aikaa ja jos avuntarve kohdistuu moniin henkilökohtaisiin toimiin. Tai jos hakija tarvitsee toisen henkilön ohjausta ja valvontaa huomattavassa määrin. Ohjauksen ja valvonnan tarpeen tulee myös olla säännöllistä.

Jos ohjauksen ja valvonnan tarve kohdistuu vain kotitaloustöihin ja asiointiin, ei ylintä vammaistukea voida myöntää. Myöskään omaisten puhelimitse tai muulla tavalla suorittama etävalvonta ei yksinään riitä ylimmän vammaistuenmyöntämiseksi.

Henkilö, joka on jättänyt työkyvyttömyyseläkkeensä lepäämään, voidaan maksaa vammaistukea. Sitä voidaan maksaa enintään kahden vuoden ajalta eläkkeen lepää-

mään jättämisestä. Edellytyksenä kuitenkin on, että henkilö on saanut työkyvyttömyyseläkkeen lisäksi vähintään perushoitotukea.

Ylimmän vammaistuen määrä on 388,80 euroa kuukaudessa.

Hakeminen

Hakua varten on täytettävä erillinen Kelan lomake. Vammaistukea voi hakea puoli vuotta takautuen. Hakulomakkeen saa joko Kelan toimistosta tai www.kela.fi – lomakkeet, kautta. Hakemus tulee täyttää huolellisesti ja siinä on selvitettävä miten sairaus vaikuttaa jokapäiväiseen elämään ja selviytymiseen henkilökohtaisissa toimissa kuten esim. peseytyminen, pukeutuminen ja liikkuminen. Lisäksi mikä on avun ja valvonnan tarve. Hakemuksesta tulee selvittää mistä toiminnoista ei selviä eikä mistä toiminnoista selviää.

Hakulomakkeen liitteeksi tarvitaan hoitavalta lääkäriltä C-lausunto, joka ei saa olla puolta vuotta vanhempi. Hakijan on hankittava lausunto omalla kustannuksellaan silloin, kun kyseessä on etuuden ensimmäinen hakemus. Etuus ei tule vireille pelkän lääkärinlausunnon perusteella. Lääkärinlausunnosta tulee käydä ilmi mistä asti toimintakyky on alentunut, erityisruokavalion peruste ja mahdolliset erityiskustannukset.

Erytyiskustannukset tulee myös selvittää huolellisesti. Sairasvakuutuslain mukaan korvattavien lääkkeiden ostoista ja yksityislääkärikäyntien kustannuksista ei tarvitse esittää kuitteja, sillä kustannusten määrää voidaan selvittää Kelan omista korvaustiedostoista. Muiden hyväksyttävien erityiskustannusten määrä arvioidaan luotettavan selvityksen perusteella.

Seuraavista erityiskustannuksista tulee toimittaa Kelaan erillinen selvitys:

- Kotipalvelu, tukipalvelu- ja kotisairaanhoidokustannukset
- Palvelutalomaksut
- Erytyisruokavaliokustannukset
- Kustannukset lääkkeistä, joista ei saa sairausvakuutuslain mukaista korvausta
- Määrältään poikkeukselliset suuret kustannukset, jotka ovat sairaudesta johtuvia toistuvia kustannuksia.

Hyväksyttäviä erityiskustannuksia ovat esimerkiksi seuraavat:

- lääkärikäynnit, tutkimukset, sarjahoidot ja sairaala-/intervallihoito, ei kuitenkaan tavanomaisia kustannuksia (esim. näöntarkastuksista aiheutuvia kuluja).
- julkisen terveydenhuoltopalvelu; sosiaali- ja terveydenhuollon vuotuinen asiakasmaksukatto ja sen ylimenevät hoitopäivämaksut, mikäli ne liittyvät toimintakyvyn alenemaan sairauteen ja ovat jatkuvia
- yksityisen terveys- ja hoivapalveluiden käyttö, mikäli ne liittyvät toimintakykyä alentavaan sairauteen ja henkilö on käyttänyt myös julkisia lääkäripalveluja
- terapiat ja erilaiset liikuntamuodot, mikäli ne ovat hyvän hoitokäytännön mukaisia ja niihin liittyy erityiset lääketieteelliset perusteet
- kotipalvelu, tukipalvelu ja kotisairaanhoido, palveluasuminen
- lääkkeet; lääkekatto ja lääkekohtaiset 1,50 euron omavastuut
- matkakustannukset, hoitotarvikkeet ja välineet tietyin osin
- turvapuhelimen kuukausi maksu ja ylimääräiset sähkö-, jäte- ja vesikustannukset
- erityisruokavalio, joka vaatii ravitsemusterapeutin lausunnon

Vammaistukea ei voida myöntää ennakolta kustannuksiin, jotka eivät ole vielä toteutuneet lainkaan.

Hakemus ja lääkärinlausunto on toimitettava samanaikaisesti Kelan toimistoon. Etuutta voi hakea myös sähköisesti netin kautta.

Muut liitteet

Hakemukseen on C-lausunnon lisäksi tarvittaessa liitettävä

- kopio edunvalvojan määräyksestä
- liite U, Asuminen ja työnteko ulkomailla, jos hakija on asunut ulkomailla.

Tuen tarkistaminen

Kun tuen saajan olosuhteissa tai toimintakyvyssä tapahtuu muutos, joka vaikuttaa oikeuteen saada vammaistukea, se voidaan muuttaa tai lakkauttaa.

Oikeus vammaistukeen arvioidaan aina n. 3 – 6 kk:n kuluttua elinsiirrosta. Jos elinsiirto on onnistunut ja kunto on hyvä, saajalla ei enää ole oikeutta tukeen. Kelan toimistoon on aina ilmoitettava elinsiirron ajankohta ja muut muutokset.

Kuolinpesä ei voi hakea kuolleen henkilön puolesta vammaisetuutta. Jos etuuden hakija on kuollut kesken hakemuksen käsittelyn, voidaan vammaisetus kuitenkin maksaa kuolinpesälle.

4.3. Eläkettä saavan hoitotuki

Eläkeläinen, jonka sairaus tai vamma alentaa hänen toimintakykyään ja vaikeuttaa hänen selviytymistään kotona, voi olla oikeutettu eläkettä saavan hoitotukeen.

Eläkettä saavan hoitotuki voidaan myöntää 16 vuotta täyttäneelle Suomessa asuvalle henkilölle. Hoitotukea ei voida myöntää tai maksaa ulkomailla vakinaisesti asuvalle henkilölle. EY:n sosiaaliturva-asetuksen säännöksistä johtuen hoitotuki voidaan kuitenkin tietyissä tilanteissa myöntää myös toisessa Pohjoismaassa, EU/ETA-maassa tai Sveitsissä asuvalle henkilölle.

Ulkomailta muuttaneelle henkilölle tuki voidaan myöntää vasta sen jälkeen kun hän on asunut Suomessa kolme vuotta.

Eläkettä saavan hoitotukea maksetaan myös silloin, kun julkinen laitoshoido kestää yli kolme kuukautta.

Hoitotuki voidaan myöntää henkilölle, joka saa Suomesta:

- kansaneläkeläin tai työeläkeläin mukaista työkyvyttömyyseläkettä, kuntoutustukea, yksilöllistä varhaiseläkettä, vanhuuseläkettä tai varhennettua vanhuuseläkettä.
- maahanmuuttajan erityistukea
- täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa lakisääteisen tapaturmavakuutuksen, liikennevakuutusta koskevien eri lakien tai sotilasvammalain mukaista jatkuvaa tapaturmaeläkettä, elinkorkoa, työkyvyttömyyseläkettä tai sellaista ansiomenetykskorvausta, jota maksetaan, kun liikennevahingon sattumisesta on kulunut vuosi.

Hoitotuen myöntäminen edellyttää aina, että henkilön toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi heikentynyt yhtäjaksoisesti ainakin vuoden ajan. Toimintakyvyn heikentymisen ajankohtaa arvioitaessa vertailukohtana voidaan pitää esim. suoriutumista aikaisemmin tai vastaavaikäisen normaaliksi katsottavaa selviytymistä.

Toimintakyvyn heikentymisellä tarkoitetaan henkilön jokapäiväisessä elämässään tarvitsemien toimintojen vaikeutumista sairauden tai vamman vuoksi.

Toimintakyky on alentunut, jos henkilöllä on vaikeuksia

- huolehtia itsestään esim. peseytyminen, pukeutuminen
- suorittaa välttämättömiä kotitaloustöitä tai
- asioida kodin ulkopuolella

Henkilön toimintakyky ei yleensä voida katsoa heikentyneen, jos lääkehoidolla voidaan hänen kohdallaan saavuttaa normaaliksi katsottava toimintakyky.

Kun henkilön toimintakyky on heikentynyt, ratkaisee avun tai ohjauksen ja valvonnan tarpeen taikka erityiskustannusten määrä sen, minkä suuruinen hoitotuki hänelle myönnetään.

Avuntarve pelkästään kotitaloustöissä tai asioinneissa ei riitä hoitotuen saamiseen avuntarpeen perusteella. Avuntarpeen tulee aina ainakin jossain määrin kohdistua myös henkilökohtaisiin toimintoihin.

Apuvälineiden tai laitteiden käyttö osittain voidaan rinnastaa toisen henkilön antamaan apuun.

Avuntarvetta voidaan katsoa olevan silloin, jos esim. henkilön on sairautensa tai vammansa vuoksi välttämätöntä käyttää liikkumisessa apuvälineenä rollaattoria tai pyörätuolia. Tai henkilön on elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseksi käytettävä sairaanhoidollisia laitteita tai välineitä ja hoitotoimenpiteet ovat aikaa vieviä esim. henkilöt, jotka tekevät dialyysin kotona. Tai henkilö tarvitsee kommunikoinnissa puhkonetta tai viittomakieltä.

Jos henkilön avuntarve on kokonaisuutena vähäistä, ei pelkkä apuvälineen esim. rollaattorin käyttö oikeuta vammaistukeen.

Perushoitotuki

Perushoitotuki voidaan myöntää, jos henkilön toimintakyky on sairauden, vian tai vamman vuoksi heikentynyt yhdenjaksoisesti vähintään vuoden ajan.

- jos hän tarvitsee henkilökohtaisissa toiminnoissaan, kotitaloustöissä ja asioinneissa kodin ulkopuolella vähintään viikoittain toistuvaa toisen henkilön apua tai ohjausta ja valvontaa. Sen tulee kohdistua ainakin jossain määrin henkilökohtaisiin toimintoihin tai jos hänelle aiheutuu sairaudesta tai vammasta erityiskustannuksia.

Aivan vähäistä, tavanomaista avun tai ohjauksen ja valvonnan tarvetta ei kuitenkaan ole tarkoitus korvata.

Perushoitotuen määrä on 57,55 euroa kuukaudessa.

Korotettu hoitotuki

Korotettu hoitotuki voidaan myöntää

- jos henkilön toimintakyky on sairauden, vian tai vamman vuoksi heikentynyt yhdenjaksoisesti vähintään vuoden ajan.
- jos hän tarvitsee monissa henkilökohtaisissa toiminnoissaan jokapäiväistä, aikaa vievää toisen henkilön apua.
- jos hänelle aiheutuu huomattavassa määrin säännöllistä ohjauksen ja valvonnan tarvetta tai - jos hänelle aiheutuu huomattavia erityiskustannuksia.

Korotetun hoitotuen määrä on 143,27 euroa kuukaudessa.

Ylin hoitotuki

Ylin hoitotuki voidaan myöntää, jos henkilön toimintakyky on sairauden, vian tai vamman vuoksi heikentynyt yhdenjaksoisesti vähintään vuoden ajan,

- jos hoidon ja valvonnan tarve on yhtämittaista tai
- jos hänelle aiheutuu erittäin huomattavia erityiskustannuksia.

Ylimmän hoitotuen myöntäminen hoidon ja valvonnan tarpeen perusteella, edellyttää, että hakijan tila vaatii toisen henkilön jatkuvaa, ympärivuorokautista varuillaan oloa tai erityisjärjestelyjä.

Ylimmän hoitotuen määrä on 302,96 euroa kuukaudessa.

Hakeminen

Hakua varten on täytettävä erillinen Kelan lomake. Eläkettä saavan hoitotukea voi hakea puoli vuotta takautuen. Hakulomakkeen saa joko Kelan toimistosta tai www.kela.fi – lomakkeet, kautta. Asiakas voi saattaa asiansa vireille myös sähköisellä hakemuksella käyttämällä Kelan sähköisiä asiointipalveluja. Hänen on tällöin tunnustauduttava joko pankkien verkkotunnusten tai sähköisen henkilökortin avulla. Sähköisen asiointipalvelujen kautta jätetyistä hakemuksista lähtee automaattinen vastaanottokuittaus lähettäjälle.

Hakemus tulee täyttää huolellisesti ja siinä on selvitettävä miten sairaus vaikuttaa jokapäiväiseen elämään ja selviytymiseen henkilökohtaisissa toiminnoissa kuten esim. peseytyminen, pukeutuminen ja liikkuminen. Lisäksi mikä on avun ja valvonnan tarve. Hakemuksesta tulee selvittää mistä toiminnoista ei selviä eikä mistä toiminnoista selviää.

Hakulomakkeen liitteeksi tarvitaan hoitavalta lääkäriltä C-lausunto, joka ei saa olla puolta vuotta vanhempi. Hakijan on hankittava lausunto omalla kustannuksellaan. Etuus ei tule vireille pelkän lääkärinlausunnon perusteella. Lääkärinlausunnosta tulee käydä ilmi mistä asti toimintakyky on alentunut, erityisruokavalion peruste ja mahdolliset erityiskustannukset. Hakemus ja lääkärinlausunto on toimitettava samanaikaisesti Kelan toimistoon.

Erytyiskustannukset tulee myös selvittää huolellisesti. Sairasvakuutuslain mukaan korvattavien lääkkeiden ostoista ja yksityislääkärikäyntien kustannuksista ei tarvitse esittää kuitteja, sillä kustannusten määrää voidaan selvittää Kelan omista korvaustiedoista. Muiden hyväksyttävien erityiskustannusten määrä arvioidaan luotettavan selvityksen perusteella.

Seuraavista erityiskustannuksista tulee toimittaa Kelaan erillinen selvitys:

- Kotipalvelu, tukipalvelu- ja kotisairaanhoitokustannukset
- Palvelutalomaksut
- Erityisruokavaliokustannukset
- Kustannukset lääkkeistä, joista ei saa sairaskorvauslain mukaista korvausta
- Määrältään poikkeukselliset suuret kustannukset

Eläkettä saavan hoitotukea ei voida myöntää ennakolta kustannuksiin, jotka eivät ole vielä toteutuneet lainkaan.

Hyväksyttäviä erityiskustannuksia ovat esim.

- lääkäri- ja tutkimuskäynnit, tutkimukset, sarjahoidot ja sairaala- / intervallihoito, ei kuitenkaan tavanomaisia kustannuksia kuten näöntarkastuksista aiheutuvia kuluja
- julkisen terveydenhuoltopalvelu; sosiaali- ja terveydenhuollon vuotuinen asiakasmaksukatto ja sen ylimenevät hoitopäivämaksut, mikäli ne liittyvät toimintakyvyn alenemaan sairauteen ja ovat jatkuvia
- yksityisen terveys- ja hoivapalveluiden käyttö, mikäli ne liittyvät toimintakykyä alentavaan sairauteen ja henkilö on käyttänyt myös julkisia lääkärinpalveluja
- terapiat ja erilaiset liikuntamuodot, mikäli ne ovat hyvän hoitokäytännön mukaisia ja niihin liittyy erityiset lääketieteelliset perusteet
- kotipalvelu, tukipalvelu ja kotisairaanhoito, palveluasuminen
- lääkkeet; lääkekatto ja lääkekohtaiset 1,50 euron omavastuut
- matkakustannukset, hoitotarvikkeet ja välineet tietyin osin
- turvapuhelimen kuukausi maksu ja ylimääräiset sähkö-, jäte- ja vesikustannukset
- erityisruokavalio, joka vaatii ravitsemusterapeutin lausunnon

Erytyiskustannuksina ei oteta huomioon pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävää maksua.

Tuen tarkistaminen

Kun tuen saajan olosuhteissa tai toimintakyvyssä tapahtuu muutos, joka vaikuttaa oikeuteen saada eläkettä saavan hoitotukea, se voidaan muuttaa tai lakkauttaa.

Muut liitteet

Hakemukseen on C-lausunnon lisäksi tarvittaessa:

- liitettävä kopio edunvalvojan määräyksestä
- liite U, Asuminen ja työnteko ulkomailla, jos hakija on asunut ulkomailla

4.4. Eläkkeensaajan asumistuki

Pienituloinen munuais- tai maksapotilas voi saada asumistukea yleisenä tai eläkkeensaajan asumistukena. Tukea voi saada niin vuokra- kuin omistusasunnonkin kuluihin.

Eläkkeensaajan asumistukea ei voi saada yhtä aikaa yleisen asumistuen kanssa. Jos eläkkeensaajan kanssa samassa asunnossa asuu muita kuin avo- tai aviopuoliso, hän voi Kelalta lasketuttaa, kumpaa asumistukea kannattaa hakea. Eläkkeensaaja voi saada asumistukea myös omakotitaloon.

Hakijan asumismenoina otetaan aina huomioon myös asumismenot, jotka ovat samassa asunnossa asuvan

- avio- tai avopuolison,
- alle 18-vuotiaiden lasten,
- hakijaa päätoimisesti hoitavan henkilön tai muun henkilön, jos hän ei ole maksukykyinen (EAL 571/2007 9 § 2 mom.)

Lapsena pidetään asumistuen hakijan kanssa samassa asunnossa asuvaa

- hakijan tai hänen avio- tai avopuolisonsa alle 18-vuotiaasta lasta tai
  - lastensuojelulain 81 §:ssä tarkoitettua yksityisesti sijoitettua lasta (kasvatillapsi)
- Asumismenoina otetaan huomioon enintään valtioneuvoston vuosittain vahvistamat enimmäismäärät. Enimmäismääriä korotetaan, jos eläkkeensaajan luona asuu alle 18-vuotiaita lapsia.

Asumistuen määrään vaikuttavat

- asumismenot
- perhesuhteet
- tulot ja vähennykset
- omaisuus

Asumismenoina otetaan huomioon

- vuokra tai vastike
- asumispalveluyksikön palvelumaksun asumismeno-osuus
- erikseen maksettavat vesi- ja lämmityskustannukset
- asumistuen hakijan tai hänen avio- tai avopuolisonsa omistaman omakotitalon lämmitys-, vesi tai kunnossapitokustannukset
- asunnon hankkimiseksi tai kunnostamiseksi otettujen lainojen korot, jos asunnon omistaa asumistuen hakija tai hänen avio- tai avopuolisonsa
- tontinvuokra
- asumisoikeus- tai osaomistusasunnon hankkimiseksi otettujen lainojen korot

Asumismenoiksi voidaan kuitenkin hyväksyä

- tilapäisen asunnon asumismenot, jos asumistuen hakija joutuu ikänsä, sairautensa tai asuntonsa kunnan tai sijainnin vuoksi asumaan muussa kuin vakinaisessa asunnossaan tai

- opiskeluasunnon asumismenot, jos asumistuen hakija asuu suurimman osan vuodesta tässä asunnossa.
- Asumismenot otetaan huomioon vuosimääräisinä. Vuosimäärä pyöristetään täysiksi euroiksi.

Asumistukeen ei ole oikeutta, jos henkilö saa pelkästään

- työeläkettä alle 65-vuotiaalle maksettavana vanhuuseläkkeenä
- osatyökyvyttömyyseläkettä
- osa-aikaeläkettä
- luopumistukea, luopumiseläkettä, sukupolven vaihdoseläkettä tai luopumiskorvausta
- rekisteröimätöntä lisäeläkettä
- vapaaehtoiseen vakuutukseen perustuvaa eläkettä
- kertakorvauksena suoritettavaa eläkettä tai korvausta
- työeläkelakien mukaista osakuntoutusrahaa, kuntoutusrahaa tai kuntoutusavustuksia

Kansaneläkelain mukaista varhennettua vanhuuseläkettä saavalle eläkkeensaajan asumistuki voidaan myöntää vasta 65-vuotiaana.

4.5. Yleinen asumistuki

Asumistukea voidaan valtion varoista myöntää ruokakunnalle Suomessa sijaitsevan, vakinaisen vuokra-, asumisoikeus- tai omistusasunnon asumismenojen vähentämiseksi. Pienituloisen ruokakunta voi saada yleistä asumistukea vakinaisen asuntonsa asumismenoihin.

Yleinen asumistuki koskee kaikkia Suomessa asuvia pienituloisia ruokakuntia, joilla ei ole oikeutta muuhun rahalliseen, asumismenoja pienentävään tukimuotoon kuten eläkkeensaajan asumistukeen tai opiskelijoiden asumislisään

Asumistuki määräytyy

- kohtuullisten asumismenojen,
- asunnon sijaintikunnan,
- ruokakunnan henkilöluvun,
- ruokakunnan pysyvien kuukausitulojen yhteismäärän sekä omaisuuden perusteella.

Asumistuen suuruus on 80 prosenttia siitä kohtuullisten asumismenojen määrästä, joka ylittää asunnon sijainnista, ruokakunnan koosta ja ruokakuntaan kuuluvien henkilöiden pysyvien kuukausitulojen määrästä riippuvan perusomavastuuosuuden.

Valtioneuvosto vahvistaa vuosittain perusomavastuuosuuksien määrät.

4.6. Tulkkauspalvelut

Kela vastaa kuulo-, kuulonäkö- ja puhevammaisten tulkkauspalveluista 1.9.2010 alkaen. Tulkkauspalveluoikeutta haetaan Kelasta kirjallisesti. Oikeutta palveluun haetaan tavallisesti vain kerran. Lisätunteja, opiskelutulkkauksista ja tulkkauksista ulkomaanmatkoille on haettava erikseen. Päätös tulkkauspalvelun myöntämisestä tehdään Kelan Vammaisten tulkkauspalvelukeskuksessa (Vatu-keskus). Tulkit tilataan tulkkauspalvelun välityskeskuksesta puhelimitse, sähköpostilla, tekstiviestillä tai käymällä keskuksessa. Välityskeskus etsii ja välittää asiakkaalle tilanteeseen sopivan tulkin. Välityskeskuksia on eri puolilla Suomea viisi, Helsingissä,

Joensuussa, Jyväskylässä, Turussa ja Oulussa. Asiakkaan käyttämä välityskeskus määräytyy kotikunnan perusteella.

Tulkkauspalveluihin kuuluvat muun muassa työssä käymisen, opiskelun, asioimisen ja vapaa-ajan toiminnan vuoksi viittomakielellä tai muilla kommunikaatiota selventävillä menetelmillä tapahtuva tulkkaus.

Kuulo- tai puhevammaisella henkilöllä on oikeus käyttää tulkkauspalvelua vähintään 180 tuntia vuodessa. Kuulonäkövammaisella henkilöllä on oikeus käyttää tulkkauspalvelua vähintään 360 tuntia vuodessa. Opintoihin liittyvää opiskelutulkkausta voi saada siinä laajuudessa kuin sitä välttämättä tarvitsee. Ulkomaanmatkalle tulkkauspalvelua myönnetään yleensä enintään kahden viikon ajalle. Tulkkaustunteja voi saada enemmänkin kuin vähimmäismäärän, jos se on perusteltua. Lisätuntien myöntämisessä otetaan huomioon käyttäjän yksilölliset tarpeet.

Tulkkauspalvelujen välityskeskusten numerot ovat:

- Etelä-Suomen välityskeskus, puh 020 634 5500, tekstiviesti 020 634 5502
- Itä-Suomen välityskeskus, puh 020 634 5560, tekstiviesti 020 634 5562
- Lounais-Suomen välityskeskus, puh 020 634 5520, tekstiviesti 020 634 5522
- Länsi-Suomen välityskeskus, puh 020 634 5540, tekstiviesti 020 634 5542
- Pohjois-Suomen välityskeskus, puh 020 634 5580, tekstiviesti 020 634 5582

Lisää tietoa vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista löytyy Kelan www-sivulta: www.kela.fi/vatu.

4.7. Muutoksenhaku Kelan tukiasioissa

Asiakas voi hakea muutosta Kelan tekemään päätökseen Vammaistuista tai Eläkettä saavan hoitotuesta Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta 30 päivän kuluessa siitä, kun on saanut Kelan päätöksestä tiedon. Sen päätöksistä voi edelleen valittaa vakuutusosoikeuteen.

Ensiksi kannattaa kuitenkin ottaa yhteys päätöksessä mainittuun asian käsittelijään, jonka tehtävä on neuvoa asiassa. Kela tutkii, voiko se itse oikaista päätöksen. Mikäli valittajan vaatimukset voidaan hyväksyä, valitus raukeaa ja Kela antaa oikaisusta päätöksen. Jos vaatimukset voidaan hyväksyä vain osittain, Kela antaa tästä osasta väliaikaisen päätöksen ja lähettää valituksen edelleen muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi.

Kela voi myös oikaista virheelliseksi toteamansa päätöksen asiakkaan vahingoksi. Kirjoitus- tai laskuvirheen oikaiseminen edellyttää aina asiakkaan kuulemista, muttei hänen suostumustaan. Mikäli asiakas ei anna suostumustaan, Kela voi tehdä vakuutusosoikeudelle esityksen päätöksen purkamisesta.

5. KUNTOUTUS

Kuntoutuksen sisällössä ja painotuksessa on eroja riippuen siitä, mistä kuntoutusjärjestelmästä on kyse. Aluksi on tarpeen selvittää, minkä järjestelmän kautta kuntoutusta lähdetään käynnistämään. Terveystuho antaa lääkinällistä kuntoutusta, työhallinto ja työeläkejärjestelmä ammatillista kuntoutusta. Kela ja vakuutuslaitokset voivat järjestää sekä ammatillista että lääkinällistä kuntoutusta. Tässä luvussa keskitytään Kelan ja terveydenhuollon järjestämään kuntoutukseen.

Kelassa harkitaan kuntoutuksen tarpeen selvittämistä, kun henkilö on saanut sairauspäivärahaa 60 päivältä. Viimeistään siinä vaiheessa, kun sairauspäiväraha on

jatkonut 150 päivää, Kela lähettää tiedotteen asiakkaalle kuntoutuksen mahdollisuudesta ja eläkkeen hakemisesta. Myös silloin, kun päivärahaa ei makseta ansiotulojen vähyyden vuoksi, kuntoutusmahdollisuudesta on tiedotettava.

5.1 Lääkinnällinen kuntoutus

Vaikeavammaisen lääkinällinen kuntoutus

Kelan on järjestettävä alle 65-vuotiaille vaikeavammaisille lääkinällisenä kuntoutuksena pitkäaikaiset tai vaativat avo- tai laituskuntoutusjaksot kuntoutujan työ- ja toimintakyvyn parantamiseksi (esim. noin 3 viikon laituskuntoutusjaksot, yli vuoden jatkuva avohoidon kuntoutus, kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssit).

KKRL:n (= Laki kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista) mukaan vaikeavammaisen on henkilö, jos hänellä on sairaudesta, iasta tai vammasta aiheutuva yleinen lääketieteellinen ja toiminnallinen haitta, josta aiheutuu vähintään vuoden kestävä kuntoutustarve sekä edellinen haitta on niin suuri, että hänellä on sen vuoksi huomattavia vaikeuksia tai rasituksia selviytyä kotona, koulussa, työelämässä ja muissa elämäntilanteissa julkisen laitoshoidon ulkopuolella.

Asiakkaan sairaudella, vialla tai vammalla, tästä aiheutuvalla kuntoutustarpeella ja kuntoutuksella tulee olla kiinteä keskinäinen syy-yhteys. Oikeus vaikeavammaisen kuntoutukseen edellyttää vähintään korotettua vammaistukea.

Vaikeavammaisen lääkinällisen kuntoutuksen tulee perustua kuntoutujan hoidosta vastaavassa yksikössä tehtyyn kirjalliseen kuntoutussuunnitelmaan. Hoidosta vastava yksikkö on se julkisen terveydenhuollon yksikkö, joka on perusvastuussa vaikeavammaisen hoidon ja kuntoutuksen järjestämisestä.

Kela järjestää / korvaa vain sellaisia toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen vaikeavammaisen työ- ja toimintakyvyn säilymiseksi tai parantamiseksi. Omaisten tai muu läheinen voi osallistua Kelan järjestämään sopeutumisvalmennukseen tai perhekuntoutukseen, jos se on tarpeen kuntoutujan työ- ja toimintakyvyn tavoitteiden saavuttamiseksi. Omaisten tai muun läheisen osallistumisen tarpeellisuus on perusteltava kuntoutussuunnitelmassa tai lääkärinlausunnossa/suosituksessa kurssille.

Munuais- ja maksaliitto toteuttaa Kelan rahoittamana myös vaikeavammaisten sopeutumisvalmennusta.

Kuntoutussuunnitelma

Vaikeavammaisella on oikeus kirjalliseen kuntoutussuunnitelmaan, olipa kuntoutuksen tavoite työelämässä pysyminen tai toimintakyvyn tai arjessa selviytymisen tukeminen. Tarvittaessa kuntoutussuunnitelma kannattaa laatia muillekin kuin vaikeavammaisille.

KKRL:n mukaan vaikeavammaisella tarkoitetaan henkilöä, jolla on merkittävä toimintakykyhaitta arjessa selviytymisessä, siihen liittyvä vähintään vuoden kestävä kuntoutustarve ja hän saa vähintään Kelan korotettua hoito- tai vammaistukea.

Kuntoutussuunnitelman laatii yleensä hoidosta vastaavan julkisen terveydenhuollon yksikön moni ammatillinen hoitotiimi ja siinä määritellään kuntoutustoimien, kuten kuntoutusjaksojen, apuvälineiden, asunnon muutostöiden, kuljetuspalvelujen, työkokeilujen tai koulutuksen tarve ja suunnitellaan toteuttaminen sekä toteuttamisen seuranta. Suunnitelma tehdään yleensä 1-3 vuodeksi. Lasten osalta kuntoutussuunnitelman tärkeä tehtävä on tukea lapsen kehitystä ja koulunkäyntiä yhdistämällä eri toimijoiden tuki perhetilanteessa.

Harkinnanvarainen lääkinällinen kuntoutus

Kelalla on myös harkinnanvaraista kuntoutusta. Munuais- ja maksaliiton toteuttamat ja Kelan järjestämät ja rahoittamat sopeutumisvalmennuskurssit, joiden tarkoituksena on parantaa henkilön psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia toimintavalmiuksia ovat esimerkiksi harkinnanvaraisesta kuntoutuksesta.

Munuais- ja maksaliiton sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskurssit

Munuais- ja maksapotilas voi siis osallistua Munuais- ja maksaliiton järjestämille sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskursseille joko vaikeavammaisena (Laki Kelan järjestämästä kuntoutuksesta 9-10 §) tai harkinnanvaraisen kuntoutuksen saajana (em. laki 12 §). Sopeutumisvalmennuskurssit eivät kuitenkaan saa korvata vaikeavammaisille tarkoitettuja, vaativia laitospotilaiden kuntoutusjaksoja, vaan ne haetaan yksilöllisenä kuntoutuksena Kelalta. Lisäksi liitto järjestää sopeutumisvalmennusta kaikille kohde- ja ikäryhmille RAY:n rahoituksella.

Kunnallisen terveydenhuollon järjestämä lääkinällinen kuntoutus

Suurimmat keskussairaalat järjestävät munuaispotilaille ensitietokursseja, kun munuaissairaus on uusi asia elämässä. Lääkinällisenä kuntoutuksena järjestetään mm. kuntoutusohjausta, jota tarjoavat suurimpien sairaaloiden kuntoutusohjaajat. Munuais- ja maksapotilaat saavat lääkinällisenä kuntoutuksena yleisemmin kuitenkin *fysioterapiala* toimintakykyä parantavana ja ylläpitävänä terapiana. Pitkäaikasairas voi saada harkinnanvaraisena kuntoutuksena myös psykoterapiala, jos sairaus on aiheuttanut tai siihen liittyy masennusta, johon lääkärin arvion mukaan voidaan psykoterapialla vaikuttaa.

Lisätietoja saa hoitavalta lääkäriltä, sairaalan sosiaalityöntekijältä ja myös Kelalta sekä Munuais- ja maksaliiton kuntoutuspäälliköltä, kuntoutusohjaajalta ja aluevastaavilta.

5.2. Ammatillinen kuntoutus

Työelämässä pitempään olleiden ammatillisesta kuntoutuksesta vastaavat pääasiassa työeläkelaitokset. Ammatillinen kuntoutus pyrkii edistämään työkyvyn palautumista ja toisaalta ylläpitämään jäljellä olevaa työkykyä. Kuntoutukseen voivat hakeutua henkilöt, joilla on sairaudesta tai vammasta aiheutuva työkyvyttömyyden uhka seuraavan viiden vuoden kuluessa. Työeläkelaitosten ammatillinen kuntoutus edellyttää, että kuntoutukseen hakija on ollut työelämässä ja ansainnut työeläketurvaa kohtuullisessa määrin (n. 5 vuotta).

Kuntoutusmuotoja ovat esimerkiksi työkokeilu, työhönvalmennus ja uudelleen koulutus. Työeläkelaitosten ammatillista kuntoutusta voi hakea yhdessä työterveyshuollon ja työnantajan kanssa omalta työeläkelaitokselta. Hakemuksen liitteiksi tarvitaan lääkärinlausunto ja kuntoutussuunnitelma.

Nuoren osalta arvioidaan ensisijaisesti työkyvyn ja ansiomahdollisuuksien olennaista heikkenemistä ja tarvitseeko nuori tehostettua työkyvyn arviointia ja kuntoutusta. Koska nuoret eivät ole olleet vielä työelämässä, heidän työkykynsä ja ansiomahdollisuuksiensa heikentymistä arvioidaan suhteessa rajoituksiin ammatin ja työn valinnassa. Tarkoituksenmukaisena pidetään ammatillista kuntoutusta, joka todennäköisesti johtaa terveydentilan kannalta sopivassa työssä jatkamiseen, työhön palaamiseen tai työelämään siirtymiseen.

Mikäli nuori ei ole ollut vielä työelämässä, ammatillista kuntoutusta harkittaessa riittää, että sairaus tai vamma aiheuttaa olennaisia rajoituksia ammatin tai työn valinnassa. Käytännössä tämä edellyttää pitkäaikaissairailta mahdollisia elinmuutoksia,

sairauskohtauksia, liikuntarajoituksia tai muuta vastaavaa näyttöä, joka on yhteydessä työelämässä suoriutumisen vaikeuteen.

Ammatillista kuntoutusta voivat järjestää työeläkelaitokset, Kela tai vakuutuslaitokset. Kela vastaa lähinnä niiden henkilöiden ammatillisesta kuntoutuksesta, jotka eivät ole olleet pitkään työelämässä. Työeläkelaitokset vastaavat vakiintuneesti työelämässä olleiden ammatillisesta kuntoutuksesta.

Lisätietoja saa työterveyshuollosta, Kelalta ja työvoimatoimiston vajaakuntoisten työvoimaneuvojalta samoin kuin työeläkelaitosten kuntoutusneuvojilta. Asiasta kannattaa keskustella myös sairaalan sosiaalityöntekijän ja hoitavan lääkärin kanssa.

5.3. Apuvälineet

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä saa ensisijaisesti terveydenhuollosta. Terveydenhuollon palveluina apuvälineet ovat asiakkaille maksuttomia, samoin niiden sovitus, tarpeellinen uusiminen ja huolto.

Terveyskeskukset voivat antaa asiakkailleen perusapuvälineitä sekä päivittäisten- ja henkilökohtaisten toimintojen apuvälineitä lyhytaikaisesti lainaan tai pitkäaikaiseen käyttöön omaksi. Tällaisia ovat perusliikkumisen välineet (esim. kävelykepit, kyynär- ja kainalosauvat, pyörätuolit), hoito- ja harjoitusvälineet (esim. lämpö- ja kylmähoitovälineet), tukilaitteet (ranne- ym. tuet), henkilökohtaisen hygienian (wc-apuvälineet) ja kodinhoidon apuvälineet (esim. tartuntapihdit, syömisen- ja juomisen apuvälineet).

Keskussairaaloista on mahdollisuus saada lisäksi myös kalliimpia sähkökäyttöisiä apuvälineitä, esim. sähköpyörätuoleja ja -sänkyjä ja ympäristönhallintalaitteita ja lasten tarvitsemia yksilöllisiä apuvälineitä sekä silmä- ja korvatautien apuvälineitä.

Osteoporoosiin sairastunut elinsiirron saanut maksa- tai munuaispotilas voi keskussairaalan maksusitoumuksella saada henkilökohtaiset tukiliivit SPR:n tai Invalidisäätiön työpajalta sekä sähkökäyttöisen sängyn lainaksi keskussairaalan apuvälineyksiköstä.

Kelan on järjestettävä vaikeavammaiselle sellaiset kalliit ja vaativat apuvälineet, joita tarvitaan työstä tai opiskelusta selviytymiseen (esim. lukutelevisio, ATK-laitteistot). Kalliina ja vaativina apuvälineinä pidetään yksilöllisiä, sairauden, vian tai vamman aiheuttaman haitan vuoksi hankittavia, erityistä teknistä tasoa edellyttäviä apuvälineitä. Apuväline annetaan päätöksen yhteydessä suoraan kuntoutujan omistukseen. Päätöksen liitteenä lähetetään ohjekirje sekä käyttöönottolomake, jonka kuntoutuja allekirjoittaa ja palauttaa Kelan toimistoon. Kela voi myöntää harkinnanvaraista raha-avustusta tietokoneen hankintaan työstä tai opiskelusta selviytymistä varten.

Sosiaalitoimi voi myöntää vammaispalvelulain mukaiset apuvälineet, yleensä asuntoon kiinteästi asennettavat laitteet ja välineet, kuten esim. tukikaiteet sekä kommunikointivälineet ja havaitsemislaitteet, kodinhoidon välineet, liikkumisapuvälineet (esim. auton hallintalaitteet) sekä vapaa-aika- ja leikkivälineet.

Vammaisten Tuki ry:ltä voi myös hakea avustusta esimerkiksi ATK-laitteisiin.

Apuvälineitä tarvitsevan kannattaa ottaa yhteyttä hoitavaan lääkäriin, fysioterapeuttiin tai sairaalan sosiaalityöntekijään.

5.4. Kelan kuntoutusraha

Kuntoutuksen ajalta voi Kelasta hakea kuntoutusrahaa toimeentulon turvaamiseksi. Kuntoutusrahaa maksetaan, jos kuntoutuksen tarkoituksena on työelämään pääsy, siellä pysyminen tai sinne paluu. Jos vakuutusyhtiö korvaa kuntoutuksen, se vastaa myös kuntoutusajan toimeentulosta.

Kelan kuntoutusrahaan on oikeutettu 16–67 -vuotias kuntoutuja siltä ajalta, jolloin hän on kuntoutuksen vuoksi estynyt tekemästä työtään. Myöntämisen edellytyksenä on Kelan tai muun kuntoutuksen järjestäjän tekemä kuntoutuspäätös. Sen suuruus lasketaan hakijan verotuksessa todettujen tulojen perusteella. Työttömillä ja opiskelijoilla kuntoutusraha lasketaan työttömyyskorvauksen ja opintorahan mukaan. Kuntoutujalla tarkoitetaan myös sopeutumisvalmennukseen ja perhekuntoutukseen osallistuvaa omaista. Myös tuloton henkilö saa kuntoutusrahaa.

Kuntoutusrahan maksamiseen liittyy omavastuu-aika, jolloin sitä ei makseta.

Kuntoutusrahaa maksetaan yleensä kuntoutuksesta, jonka tarkoituksena on työelämään pääsy, siinä pysyminen tai paluu siihen. Sitä voidaan maksaa myös kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssille osallistuvalla (huom. omavastuu-aika).

Kelan ja RAY:n rahoittamilla kursseilla saavat sekä kuntoutuja että omainen kuntoutusrahaa, mikäli ohjelmassa on asiantuntijaluentoja ja neuvontaa sekä ohjausta. Kuntoutusraha on verotettavaa tuloa.

Nuoren kuntoutusraha

Kelan kuntoutuslain 20 §:n mukaan ammatillisen kuntoutumisen varmistamiseksi ja työllistymisen edistämiseksi vajaakuntoiselle 16 - 19 - vuotiaalle nuorelle maksetaan kuntoutusrahaa. Maksaminen edellyttää, että nuoren työkyky ja ansiomahdollisuudet tai mahdollisuudet valita ammatti tai työ on sairauden, vian tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneet. Toimintakyvyn tulee olla alentunut niin, että nuori tarvitsee tehostetun työkyvyn arvioinnin perusteella tehostettua kuntoutusta. Tällä tarkoitetaan kuntoutujan tarvetta erityisiin tukitoimiin opiskelunsa ja muun kuntoutuksen aikana.

Erityisiä tukitoimia voivat olla:

- erityiskoulun palvelut
- ammatillisena kuntoutuksena myönnettävät apuvälinepalvelut
- tulkkipalvelut
- henkilökohtaisen avustajan palvelut
- muut vastaavat palvelut

Lisäksi edellytetään, että nuorelle on laadittu henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutus-suunnitelma hänen kotikunnassaan. Nuoren kuntoutusrahan myöntäminen ei edellytä kuntoutuspäätöstä.

Alle 20-vuotiaan munuais- tai maksasairautta sairastavan peruskoulun jälkeistä ammatillista koulutusta suunnittelevan tulee keskustella asiasta opinto-ohjaajan ja hoitavan lääkärin kanssa sekä ottaa yhteys Kelan toimistoon asian vireille saamiseksi. Kuntoutusrahan maksamisen edellytykset ovat voimassa elinsiirron jälkeenkin.

Kuntoutuksen tilapäinen keskeytyminen

Jos kuntoutus tilapäisesti keskeytyy sairauden tai muun kuntoutujasta riippumattoman syyn takia, kuntoutusrahaa maksetaan keskeytyksen estämättä yhdenjaksoisesti enintään 25 arkipäivältä. Erityisestä syystä sitä voidaan maksaa pitemmältäkin ajalta, mutta ei kuitenkaan enemmältä kuin kolmelta kuukaudelta. Maksaminen edellyttää kuitenkin aina sitä, että keskeytyminen on ilmeisen tilapäistä ja on todennäköistä, että kuntoutus sen jälkeen jatkuu.

Hakeminen

Kuntoutusrahaa haetaan Kelalta 4 kuukauden kuluessa siitä päivästä, josta alkaen se halutaan saada. Kuntoutusrahaa voi hakea Kelan asiointipalvelussa sähköisesti tai vaihtoehtoisesti lomakkeilla Ku111 ja Ku 112 liitteeksi tarvitaan lääkärinlausunto B ja opiskelu- ja kuntoutussuunnitelma. Tämä suunnitelma laaditaan yhteistyössä nuoren, hänen huoltajansa ja opettajan tai opinto-ohjaajan kanssa. Vajaakuntoisen nuoren kuntoutusrahaa maksetaan myös koulujen kesäloman ajalta ja etuus on verollista tuloa.

Nuoren kuntoutusrahaa voidaan myöntää ulkomailla annettavan kuntoutuksen ajalta samoin edellytyksin kuin Suomessa annettavan kuntoutuksen ajalta, kun kuntoutus perustuu asianmukaiseen kuntoutuspäätökseen, kuntoutumis- ja opiskelusuunnitelmaan tai oppisopimukseen. Jos kyseessä on muu kuin EU-jäsenvaltio, ammatilliseen kuntoutukseen myönnetään kuntoutusrahaa vain jos kuntoutusta ei ole voitu antaa Suomessa tai sen antamiseen ulkomailla on muu erityinen syy.

Nuoren kuntoutusrahaa voidaan myöntää vaihto-oppilaalle:

- ulkomailla opiskelun voidaan katsoa edistävän työelämän tavoitetta
- opiskelu sisältyy hyväksyttävään suunnitelmaan
- tarpeelliset tukitoimet järjestyvät myös ulkomailla
- nuori pysyy vakuutettuna Suomessa ulkomailla oleskelun ajan.

Muutoksenhaku

Päätökseen voi hakea muutosta Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta 30 päivän kuluessa siitä, kun asiakas on saanut tiedon päätöksestä. Sen päätökseen muutosta voi hakea edelleen vakuutusosoikeudelta.

5.5. Työeläkelaitoksen kuntoutusraha

Työeläkelaitokset maksavat kuntoutusrahaa aktiivisen ammatillisen kuntoutuksen ajalta. Kuntoutusrahan suuruus on sama kuin hakijan laskennallinen työkyvyttömyyseläke korotettuna 33 prosentilla. Osakuntoutusrahaa (50% kuntoutusrahasta) voidaan maksaa henkilölle, joka jatkaa osittain ansiotyötään ammatillisen kuntoutuksen rinnalla

Edellytyksenä on, että hakijan työsuhde on joko voimassa tai hänellä on työeläkelakien piiriin kuuluvia ansioita viimeisten 5 vuoden ajalta tietty summa. Ammatillinen kuntoutus voi olla esimerkiksi työkokeilua, kurssitusta tai koulutusta. Jos asiakas ei ole vielä työkyvyttömyyseläkkeellä, hänelle maksetaan kuntoutuksen ajalta kuntoutusrahaa. Kuntoutustuella oleva voi myös eläkkeensä lisäksi saada kuntoutuskorotusta kuntoutuksen ajalta. Lisätietoja saa omalta työeläkelaitokselta.

5.6. Tukea työssä jatkamiseen

Mikäli olet työsuhteessa ja työtäsi tulisi muuttaa terveydentilallesi sopivammaksi, työterveyshuolto ja lähiesimies voivat tukea työssä jatkamistasi. Paras tulos saadaan työntekijän, hoitotahon, esimiehen ja työterveyshuollon yhteistyöllä. Myös Kelan rahoittamat Aslak- ja TYK -kuntoutus saattavat tulla kysymykseen tilanteesta riippuen.

Mikäli olet palaamassa työhön sairauslomalta tai eläkkeeltä, voit hyötyä palaamisesta ensin osa-aikaiseen työhön tai paluuseen voidaan kytkeä työkokeilu, jonka aikana voit vähitellen perehtyä työhösi ja aloittaa pienemmällä työäärällä. Jos taas siirryt uuteen tehtävään, voit työkokeilun aikana opetella uudet tehtävät. Jos entinen työ ei enää käy, saatat tarvita lisäkoulutusta.

Jos olet työelämässä tai vakiintuneesti toiminut siellä, on työkokeilun tai mahdollisen koulutuksen rahoittaja todennäköisesti työeläkelaitos. Jos et ole työelämässä, sinua voivat auttaa työhön pääsyssä työhallinnon palvelut: vajaakuntoisten palvelut, ammatinvalinnanohjauksen palvelut, työ- ja koulutuskokeilut ja tarvittaessa kuntoutustutkimus. Jos työelämässä olosta on kulunut jo aikaa, on rahoittaja todennäköisesti Kela tai työhallinto.

Työhön liittyvistä asioista on hyvä jutella ensin hoitavan lääkärin kanssa. Sairaalan sosiaalityöntekijälle kannattaa varata aika lisätietojen saamiseksi. Esimies ja oman työpaikan työterveyshuolto ovat ensisijaisen tärkeitä kumppaneita. Myös työeläkelaitos, Kela ja työvoimatoimisto tarjoavat tukea työssä jatkamiseen.

Tilanne	Tukenasi toimii	Keinot	Pääasiallinen rahoitus
Olet työssä ja työkyky heikkinen	Esimies Työterveyshuolto Hoitava lääkäri	Työtehtävien muuttaminen terveydelle paremmin sopiviksi Aslak- tai TYK-kuntoutus Työajan lyhentäminen	Toteutetaan työnantajan ja työntekijän sopimuksesta, ei aiheuta kuluja Kela Osa-sairaspäiväraha Osa-työkyvyttömyyseläke
Olet palaamassa sairauslomalta tai määräaikaiselta eläkkeeltä työhön	Esimies Työterveyshuolto Hoitava lääkäri Sairaalan sosiaalityöntekijä	Työkokeilu omassa työssä Työkokeilu uudessa tehtävässä Kuntoutustutkimus/työkyvyn arviointi	Kela Työeläkelaitos
Et ole työssä	Hoitava lääkäri Sairaalan työntekijä Työvoimatoimisto Kela	AmmatINVALINNOHJAUS Työ- tai koulutuskokeilu Kuntoutustutkimus	Työhallinto Kela

6 ELÄKEJÄRJESTELMÄ

Suomen eläkejärjestelmä turvaa toimeentulon vanhuuden, työkyvyttömyyden ja perheenhuoltajan kuoleman varalta. Lakisääteinen eläkejärjestelmä koostuu työeläkkeestä ja kansaneläkkeestä. Työeläke on ansioiden mukaan kertyvä eläke. Kansaneläke on vähimmäisturvan varmistava eläke sille, jolle ei ole kertynyt lainkaan työeläkettä tai kertynyt työeläke on pieni. Täyden kansaneläkkeen saa, jos muut eläkkeet ja korvaukset eivät vuonna 2011 ylitä 51,79 euroa kuukaudessa. Jos muut eläkkeet ja korvaukset ylittävät vuonna 2011 1212,21 euroa kuukaudessa ei kansaneläkettä saa lainkaan.

Kummankin eläkejärjestelmän etuisuuksiin kuuluu vanhuuseläke, työkyvyttömyyseläke ja perhe-eläke. Järjestelmät poikkeavat hieman toisistaan.

Vanhuuseläke on etuus, joka mahdollistaa ikääntyneen jäämien pois työelämästä osa-aikaisesti tai kokonaan.

Työkyvyttömyyseläke korvaa pitkäaikaisen työkyvyttömyyden aiheuttamaa ansiotulojen menetystä.

Kuntoutustuki on määräaikainen työkyvyttömyyseläke.

Työttömyyseläke mahdollistaa ikääntyneen pitkäaikaistyöttömän siirtymisen eläkkeelle.

Perhe-eläkettä maksetaan kuolleen henkilön puolisolle ja lapsille

Lakisääteistä pakollista eläketurvaa on mahdollista täydentää työnantajan järjestämällä tai itse hankitulla lisäeläketurvalla.

6.1. Työeläkettä työssäolon ja ansioiden mukaan

Työeläkejärjestelmä perustuu useaan lakiin. Omat eläkelakinsa on mm. työntekijöille, merimiehille, kuntien työntekijöille, valtioiden työntekijöille ja yrittäjille.

Työeläkettä saa henkilö, jolle on kertynyt ansioiden mukaista eläkettä työsuhteessa tai yrittäjätoiminnassa. Työeläkkeen suuruus määräytyy ansioiden mukaan. Työeläkeyhtiöt lähettävät vakuutetuille vuosittain työeläkeotteen. Siitä voi seurata eläkkeen karttumista.

Työeläkejärjestelmän mukaiselle vanhuuseläkkeelle voi jäädä 63- 68-vuotiaana. Vanhuuseläkkeelle voi jäädä jo 62-vuotiaana, mutta varhennettu eläke maksetaan pysyvästi alennettuna. Osa-aikaeläkettä voi saada 58 vuotta täyttänyt työntekijä.

Kaikkia eläkkeitä täytyy hakea. Työeläkettä haetaan siltä eläkelaitokselta, jossa työntekijä tai yrittäjä on ollut viimeksi vakuutettuna.

Neuvontaa, hakuohjeita ja – lomakkeita kaikkiin eläkkeisiin saa Eläketurvakeskuksesta tai Kelasta.

6.2. Kansaneläkettä Suomessa asuvalle

Kansaneläkettä voi saada Suomessa asuva henkilö, joka ei saa lainkaan työeläkettä tai jonka työeläke jää pieneksi. Kansaneläke pienenee työeläkkeen kasvaessa.

Kansaneläkkeen määrä riippuu paitsi muista eläkkeistä myös 16 ja 65 ikävuoden välillä Suomessa asutun ajan pituudesta. Täyden kansaneläkkeen saa, jos asuinvuosia on vähintään 40. Täysi kansaneläke on yksinasuvalla 586,46 euroa/kk ja avo- tai aviopuolisoilla 520,19 euroa/kk.

Kansaneläkejärjestelmästä maksetaan vanhuuseläkettä 65 vuotta täyttäneille. Vanhuuseläkkeen hakemista voi lykätä, jolloin sitä maksetaan korotettuna.

Varhennettua kansaneläkettä voi halutessaan saada 62 vuotta täyttänyt henkilö. Se kuitenkin pienentää eläkettä pysyvästi.

6.3. Työkyvyttömyyseläkkeet

Työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyyseläkettä voi saada 16–65 -vuotias henkilö, joka ei sairauden, vian tai vamman vuoksi kykene ansaitsemaan toimeentuloaan.

Työkykyä arvioidaan lääkärinlausunnon perusteella. Hakijan ikään, ammattiin, koulutukseen, asuinpaikkaan ja mahdollisuuksiin saada ammattitaitoaan vastaavaa työtä kiinnitetään arvioinnissa myös huomiota.

Työkyvyttömyyseläkkeellä korvataan pitkäaikaisen työkyvyttömyyden (=sairauspäivärahaoikeus täyttyy 300 päivän jälkeen) aiheuttamaa ansiotulojen menetystä.

Eläke voi olla täysi työkyvyttömyyseläke tai määräaikainen kuntoutustuki niin työeläkkeenä kuin kansaneläkkeenä. Sen sijaan osatyökyvyttömyyseläke tai osakuntoutustuki on mahdollista vain työeläkejärjestelmässä.

Työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi työeläkkeensaajan täyttäessä 63 vuotta ja kansaneläkkeensaajan 65 vuotta.

Työeläkejärjestelmän mukaisissa työkyvyttömyyseläkkeissä otetaan huomioon ansiot ennen työkyvyttömäksi tuloa ja tuleva aika eläketapahtumasta vanhuuseläkeikään. Tulevan ajan ansio määräytyy pääsääntöisesti eläketapahtumavuotta edeltäneiden viiden viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella. Huomioon otetaan vain Suomen eläkelakien mukaan vakuutetut työansiot.

Kansaneläkejärjestelmässä työkyvyttömyyseläkettä maksetaan, jos henkilö ei saa muuta eläkettä tai muu eläke on pieni. Eläkkeen määrä riippuu myös siitä, kuinka kauan henkilö on asunut Suomessa. Täysi työkyvyttömyyseläke on yksinasuvalla 586,46 euroa/kk ja avo- tai aviopuolisilla 520,19 euroa/kk.

Kaikkia eläkkeitä täytyy hakea. Neuvontaa, hakuohjeita ja – lomakkeita saa Eläketurva-keskuksesta ja Kelasta.

Osatyökyvyttömyyseläke

Osatyökyvyttömyyseläkettä maksetaan työeläkejärjestelmän mukaan, kansaneläkettä ei voi saada osatyökyvyttömyyseläkkeenä.

Osatyökyvyttömyyseläke on tarkoitettu henkilölle, joka pystyy edelleen jatkamaan ansiotyötä sairaudestaan huolimatta. Osatyökyvyttömyyseläkkeen voi saada myös työtön, joka voisi sairaudestaan huolimatta tehdä työtä. Hän voi saada osaeläkkeen rinnalla työttömyyspäivärahaa, josta on vähennetty osaeläkkeen määrä.

Osatyökyvyttömyyseläke myönnetään joko toistaiseksi tai määräajaksi osakuntoutustukena. Osatyökyvyttömyyseläkkeen määrä on puolet täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä.

Oikeudesta osatyökyvyttömyyseläkkeeseen voi saada ennakkopäätöksen, joka on voimassa yhdeksän kuukautta. Osatyökyvyttömyyseläke alkaa työkyvyttömyyden alkamista ja ansioiden alenemista seuraavan kuukauden alusta.

Osatyökyvyttömyyseläke on munuaispotilaalle tärkeä työn keventämisen väline esimerkiksi dialyysihoidon aikana.

6.4. Eläkkeellä olevan oikeus ansiotuloihin ja eläkkeiden lepäämään jättäminen

Sekä kansaneläkkeen että työeläkkeen lisäksi voi ansaita 1.3.2011 alkaen 687,74 euroa kuukaudessa. Työeläkkeensaajan tarkka ansioraja ilmoitetaan eläkepäätöksessä tai henkilökohtaisen ansiorajansa voi tarkistaa työeläkelaitokselta ennen ansiotyön alkua. Jos ansiot ylittävät nämä rajat, eläkkeen voi jättää lepäämään vähintään kolmen kuukauden ja enintään kahden vuoden ajaksi. Lepäämässä olevaa eläkettä ryhdytään maksamaan uudelleen, jos työnteko lakkaa tai ansiotulot jäävät alle edellä mainitun tulorajan.

Eläkkeensä lepäämään jättävälle henkilölle maksetaan ylintä vammaistukea 388,80 euroa enintään 24 kuukauden ajan. Vammaistuki maksetaan vain niille, jotka ovat eläkkeellä ollessaan saaneet eläkettä saavan hoitotukea. Vaikka eläke olisi lepäämässä, henkilö kuuluu edelleen eläkkeensaajan asumistuen piiriin.

(Laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhön paluun edistämisestä, Kansaneläkelaki, Työeläkelait)

6.5. Työttömyyseläke

Työttömyyseläkettä voi saada vain 1949 tai sitä ennen syntynyt, 60 - 64-vuotias työtön, joka on jo saanut työttömyyspäivärahaa 500 päivää.

Vuonna 1950 ja sen jälkeen syntyneillä työttömyyseläke korvataan työttömyysturvan lisäpäivillä. Työtön voi jäädä vanhuuseläkkeelle 62 vuotta täytettyään, kun hän on saanut työttömyyspäivärajaa 500 päivää. Eläke on tällöin ansaitun eläkkeen suuruinen ilman varhennusvähennystä.

6.6. Perhe-eläke huoltajan kuoleman varalta

Kuolemantapauksen kohdatessa perhettä puolison ja lasten toimeentulo turvataan perhe-eläkkeellä ja leskeneläkkeellä.

Perhe-eläkkeeseen ovat oikeutettuja puoliso, alle 18-vuotiaat lapset ja alle 22-vuotiaat opiskelevat lapset.

Leskeneläkettä maksetaan, jos avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta ja eloonjäänyt 50 vuotta ja puolisoilla on tai on ollut yhteinen lapsi. Jos yhteistä lasta ei ole, leskeneläkettä saa puoliso, joka edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt 50 vuotta tai pitkäaikaisesti työkyvytön. Lisäksi edellytetään, että avioliitto oli solmittu ennen kuin leski oli täyttänyt 50 vuotta ja se oli kestänyt vähintään viisi vuotta. Leskeneläkettä voi saada myös miespuolinen leski. Avopuolisoilla ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen.

Perhe-eläkettä haetaan Kansaneläkelaitokselta ja työeläkelaitoksesta, jossa vainaja on ollut vakuutettuna tai josta hänelle on maksettu työeläkettä.

Työtapaturman tai ammattitaudin seurauksena kuolleen vainajan lapsille ja leskelle maksetaan eläkettä ja kuolinpesälle hautausavustusta tapaturmavakuutuksesta. Niitä haetaan ko. vakuutusyhtiöltä tai valtionkonttorilta, jos vainaja oli valtion palveluksessa. Vainaja voi myös saada korvausta työnantajan ryhmähenkivakuutuksesta tai sairauskassasta, joten omaisten kannattaa ottaa näihin yhteyttä. Lisäksi on syytä selvittää vainajan yksityiset vakuutukset.

6.7. Takuueläke 1.3.2011 alkaen

Takuueläke parantaa kaikkein pienituloisimpien eläkeläisten toimeentuloa. Jos eläkkeensaajan kansaeläke ja ansioeläke yhdessä jäävät alle takuueläkerajan 687,74 euroa/kk, maksetaan puuttuva osa takuueläkkeenä.

Takuueläkkeen suuruuteen vaikuttavat kaikki muut henkilön saamat eläkkeet, myös ulkomailta saadut eläkkeet.

Perhesuhteet eivät vaikuta takuueläkkeeseen.

Takuueläkettä eivät pienennä eläkkeensaajan ansiotulot, pääomatulot ja omaisuus. Myöskään eläkettä saavan hoitotuki, eläkkeensaajan asumistuki ja omaishoidontuki eivät vaikuta sen määrään. Takuueläke pienentää kuitenkin asumistukea ja henkilön tai perheen mahdollisesti saamaa toimeentulotukea.

Takuueläkettä ei makseta, jos hakija saa pelkästään osa-aikaeläkettä, osatyökyvyttömyyseläkettä tai perhe-eläkettä.

Takuueläkettä on haettava Kansaneläkelaitokselta. Hakuaika alkaa helmikuussa 2011. Takuueläkkeessä on 6 kuukauden takautuva hakuaika. Eläke siis myönnetään 1.3. alkaen, vaikka sitä hakisi vasta syyskuussa 2011.

7. TYÖTTÖMYYSTURVA

Kun henkilö jää työttömäksi tai opinnot päättyvät eikä ole työpaikkaa, on ilmoitettava mahdollisimman pian työ- ja elinkeinotoimistoon työnhakijaksi. Kela hoitaa työttömän työnhakijan perusturvaa. Työttömyyskassat hoitavat jäsentensä ansiosidonnaista työttömyysturvaa.

Peruspäiväraha

Sinulla on oikeus peruspäivärahaan, jos täytät työssäoloehdon eli olet ollut työssä vähintään 8 kuukautta työttömyyttä edeltävien reilun kahden vuoden aikana. Peruspäivärahaa maksetaan enintään 500 päivän ajan. Ikääntynyt peruspäivärahan saaja voi saada päivärahakauteensa lisäpäiviä, ja ennen vuotta 1950 syntyneellä on mahdollisuus hakeutua työttömyyseläkkeelle.

Työmarkkinatuki

Jos et täytä työssäoloehdot, voit saada Kelasta työmarkkinatukea. Sitä maksetaan niille työttömille työnhakijoille, jotka tulevat ensi kertaa työmarkkinoille tai jotka eivät viime aikoina ole olleet töissä. Työmarkkinatukea maksetaan myös niille työttömille, jotka eivät enää saa ansio- tai peruspäivärahaa 500 päivän enimmäisajan täytyttyä.

Ansiopäiväraha

Ansiopäivärahaa haetaan työttömyyskassasta. Ansiopäivärahaa voivat saada ne työttömät, jotka ovat työttömyyskassan jäseniä, ja sitä maksetaan enintään 500 päivän ajan. Ansiopäiväraha muodostuu perusosasta ja hakijan palkan mukaan määräytyvästä ansio-osasta.

Työllistymistä edistävät palvelut

Työttömänä työnhakijana sinulla on erilaisia vaihtoehtoja parantaa työllistymismahdollisuuksiasi. Työllistymistä edistäviin palveluihin osallistumisesta sovitaan työllistymissuunnitelmassa työ- ja elinkeinotoimiston kanssa. Työllistymistä edistäviä palveluita ovat:

- työvoimapoliittinen aikuiskoulutus
- omaehtoinen opiskelu
- työkokeilu
- työelämävalmennus
- työharjoittelu
- työ- ja koulutuskokeilu
- maahanmuuttajien kotoutumistoimenpiteet ja
- kuntouttava työtoiminta

Kaikkien työllistymistä edistävien palveluiden ajalta maksetaan sitä työttömyys-etuutta, johon sinulla työttömänä ollessasi olisi oikeus (työmarkkinatuki, kotoutumistuki, peruspäiväraha tai ansiopäiväraha). Lisäksi voit saada muutosturvallista tai korotusosaa sekä ylläpitokorvausta.

Ikääntyvän työttömän tuet

Ikääntyvät työttömät työnhakijat voivat saada työmarkkinatukea vanhuuseläkeikään asti, mutta ansio- tai peruspäivärahaa maksetaan enintään 500 päivän ajan. Ennen vuotta 1950 syntyneet ja työssäoloehdon täyttävät työttömät, voivat saada päivärahakauteensa lisäpäiviä ja hakeutua työttömyyseläkkeelle niiden päätyttyä. Työttömyyseläkkeellä turvataan ikääntyneen pitkäaikaistyöttömän toimeentulo, kunnes hän saavuttaa vanhuuseläkeiän. Vuonna 1950 tai sen jälkeen syntyneille ikääntyville työttömille toimeentulo turvataan työttömyysturvan lisäpäivillä. Eläketukeen on oikeus vuonna 1941–1947 syntyneellä pitkäaikaistyöttömällä henkilöllä.

8. VEROTUS

8.1. Invalidivähennys

Sairauden aiheuttaman invaliditeetin perusteella voidaan myöntää ns. invalidivähennys. Vähennyksen suuruus määräytyy haittaluokituksen avulla määriteltävän haitta-asteen perusteella (liite 3). Haitta-asteen on oltava vähintään 30 % (haittaluokka 6), jotta vähennys voidaan myöntää. Invalidivähennys on tällöin 30 % 100 %:n summasta jne. Henkilö säilyttää oikeutensa vähennykseen senkin jälkeen kun työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi. Munuaispotilaiden haittaluokat on selvitetty liitteessä 3. Maksapotilailla haitta-aste arvioidaan potilaskohtaisesti. Työkyvyttömyyseläkettä saavien invalidivähennys on ilman eri selvitystä 100 % ja osatyökyvyttömyyseläkettä saavien 50 %. Verottajalle kannattaa lähettää kopio eläkepäätöksestä.

Invalidivähennys tehdään valtionverotuksessa tuloverosta ja sen voi saada myös pelkästä eläketulosta. Täyden vähennyksen määrä on 115 euroa. Kunnallisverotuksesta vähennys tehdään ansiotulosta ja se on enintään 440 euroa.

Hakeminen

Invalidivähennyksen saamiseksi on verottajalle toimitettava lääkärinlausunto, jossa mainitaan sairauden tai vamman aiheuttama haitta-aste. Kun lausunto on toimitettu verottajalle, verottaja tekee vähennyksen automaattisesti seuraavinakin vuosina. Muutoksista on ilmoitettava verottajalle. Jos vähennys on jäänyt hakematta, sitä voi hakea takautuvasti viideltä (5) vuodelta lääkärin lausunnolla tai epikriisijäljennöksellä.

8.2. Veronmaksukyvyyn alentumisvähennys

Veronmaksukyvyyn alentumisvähennys voidaan vaatimuksesta myöntää, jos verovelvollisen ja hänen perheensä tulot ja varallisuus ovat erityisestä syystä vähentyneet olennaisesti. Erityinen syy voi olla esim. työttömyys ja sairaus. Yksistään pienet tulot eivät voi olla perusteena alentumisvähennykseen, koska ne otetaan jo huomioon veroasteikossa.

Yksinomaan sairaudesta aiheutunut olennainen veronmaksukyvyyn alentuminen on vähennysperusteena vain silloin, kun verovelvollisen ja hänen perheensä yhteenlaskettujen sairauskustannusten määrä verovuonna on vähintään 700 euroa ja samalla 10 % puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärästä. Vähennyksen enimmäismäärä on 1400 euroa.

Hakeminen

Veroilmoituksen liitteeksi tai veroehdotuksen saamisen jälkeen laaditaan kirjallinen vapaamuotoinen anomus vähennyksen saamiseksi. Anomukseen on liitettävä sairaudesta aiheutuneiden kulujen tositteet (sairaalalaskut, lääkekuitit tai miinuskirja jne.). Anomuksessa on hyvä kertoa myös muut talouden menot (vuokrat, lainojen korot jne.). Anomus lähetetään kotikunnan verotoimistoon.

Myös munuais- ja maksasairaalan lapsen vanhemmat voivat anoa veronmaksukyvyyn alentumisvähennystä, mikäli perheen tulot ja varallisuus ovat vähentyneet olennaisesti.

Muutoksenhaku

Kielteiseen päätökseen voi hakea muutosta verotuksen oikaisulautakunnalta. Ennen muutoksenhakua kannattaa kuitenkin keskustella veroasiaa valmistelleen virkailijan kanssa.

8.3. Invalidiauton veronpalautus ja vammaisen pysäköintilupa

Autoverolain 51 §:n nojalla voidaan hakea autoveronpalautusta uutena hankitusta autosta seuraavin edellytyksin:

1. mikäli liikunta- tai näkövammasta aiheutuva pysyvä haitta-aste on vähintään 80 % ja auto tulee henkilökohtaiseen käyttöön.
2. tai sairaudesta tai vammasta aiheutuva haitta-aste on vähintään 60 % ja auto on työn, toimen tai ammattiin valmistumista varten tapahtuvan opiskelun vuoksi välttämätön.
3. henkilön liikuntakyky on alaraajan tai raajojen puuttumisen tai toiminnan vajavuuden vuoksi alentunut siten, että hänen pysyvä haitta-asteensa on vähintään 40 % ja auto on työn, toimen tai ammattiin valmistumista varten tapahtuvan opiskelun vuoksi välttämätön (tällöin autoverosta palautetaan 60 %, kuitenkin enintään 2460 euroa)

Palautettava autoveron enimmäismäärä on kohtien 1 ja 2 perusteella 3770 euroa. Automaattivaihteista autoa välttämättä tarvitsevalle se on 4980 euroa. Autoon asennetut lisälaitteet voivat korottaa enimmäismäärää.

Autoverolain 50 §:n mukaan Verohuojennusta voi hakea, mikäli edellä mainitut ehdot veronpalautukseen eivät täyty. Sen myöntäminen on harkinnanvaraista ja siinä voidaan huomioida muut painavat syyt ja perheen taloudellinen asema.

Munuais- tai maksasairaalan lapsen vanhemmilla voi myös olla mahdollisuus verohuojennukseen.

Hakeminen

Autoveron palauttamista 51 §:n mukaan haetaan Eteläisestä tullipiiristä osoitteella: Hangon tulli, 10900 Hanko. Hakemuksen liitteenä on oltava lääkärintuomio vamman laadusta ja sen aiheuttamasta pysyvästä haitasta, selvitys auton olennaisesta tarpeesta toimen tai työn hoitamisessa tai ammattiin opiskelussa sekä oikeaksi todistettu jäljennös hakijan tai kuljettajana toimivan ajokortista. Mikäli auto on jo ostettu, tarvitaan lisäksi autoa koskevia asiakirjoja.

Mikäli haetaan verohuojennusta autoverolain 50 §:n mukaan, hakemus lähetetään Tullihallitukselle. Hakemuksessa on mainittava, että hakemus perustuu tähän lainkohtaan. Edellä mainittujen liitteiden lisäksi tarvitaan myös selvitys hakijan ja hänen perheensä taloudellisesta tilanteesta. Palautusta on haettava 6 kk:n kuluessa auton rekisteröintipäivästä tai siitä kun auto on rekisteröity hakijan nimiin. Lisätietoja saa Hangon tullista, Tullihallitukselta, Invalidiliitolta ja sairaalan sosiaalityöntekijältä.

Vammaisen pysäköintilupa

Poliisi voi myöntää liikunta- tai näkövammaiselle henkilölle tai vaikeasti vammaisen henkilön kuljettamista varten pysäköintiluvan. Lupaa haetaan kotipaikkakunnan poliisiviranomaiselta. Lupa on voimassa koko maassa ja se on henkilökohtainen.

Lupaa haettaessa on esitettävä henkilötodistus, kaksi valokuvaa ja lääkärintuomio liikunnallisesta haitasta (haittaluokka vähintään 11) tai näkövammasta (enintään 0.1). Lupa on voimassa 10 vuotta.

8.4. Vapautus ajoneuvoverosta

Vammaisen, jolle on myönnetty vapautus autoverosta, saa automaattisesti vapautuksen myös ajoneuvoverosta. Myös vammaisen pysäköintiluvan haltijalla on oikeus vapautukseen, mutta sitä täytyy anoa erikseen Ajoneuvohallintokeskuksesta.

8.5. Kotitalousvähennys

Kotitalousvähennyksen saa tehdä omissa kodissaan tai vapaa-ajan-asunnollaan teettämästä kotitalous-, hoiva-, hoito-, kunnossapito- ja perusparannustyöstä ym. Vähennysoikeus koskee myös omien tai puolison vanhempien kodissa tai vapaa-ajan-asunnossa teetettävää työtä.

Kotitalousvähennystä myönnetään sinä vuonna, jona kulut ovat syntyneet. Vähennystä ei myönnetä, jos samaan työhön on saatu muuta yhteiskunnan tukea. Vähennyksen saamiseksi on veroilmoitukseen tai -ehdotukseen liitettävä vähennysvaatimus, jossa kulut on eritelty.

Vähennyksenä voi vähentää 30 % maksetusta palkasta sekä palkan sivukulut tai 60 % ennakkoperintärekisteriin kuuluvalla yrittäjälle tai yritykselle maksetusta työkorvauksesta. Vähennyksen enimmäismäärä on verovelvollista kohti 3000 € ja siihen liittyy 100 euron omavastuu verovelvollista kohti.

Maksimivähennyksen eli 3 000 euron vähennyksen saa, jos vuonna 2011 yritykseltä ostamissasi palveluissa työn osuus on yhteensä vajaan 5 200 euroa $[(5\,166 \times 60\%) - 100] = 2\,999,60$. Vähennys on henkilökohtainen, joten pariskunta voi vuonna 2010 saada yhteensä 6 000 euron vähennykset. Puolisoille vähennys myönnetään siten, kun he ovat sitä pyytäneet. Jos 3 000 euron raja ei ylity, vähennys kannattaa pyytää vain toiselle puolisolalle. Näin omavastuu tulee vähennytyksi vain kertaalleen.

Kotitalousvähennys ei koske Munuais- ja maksaliiton tai sen jäsenyhdistyksen järjestämää kotitalous-, hoitorengas- tai omaislomittajapalvelua, joista ei voi saada kotitalousvähennystä.

9. TERVEYDENHUOLLON ASIAKASMAKSUKATTO

Julkisen terveydenhuollon maksuilla on vuotuinen maksukatto, joka on 633 euroa. Vuosittaiseen asiakasmaksukattoon lasketaan poliklinikkamaksut, päiväkirurgiamaksut, sarjahoitomaksut, lyhytaikaisen sairaala- tai muun laitoshoidon maksut, terveyskeskusmaksut, ja yksilökohtaiset fysioterapiamaksut ja kuntoutushoidon maksut. Summaan ei lasketa mukaan hammashoidon maksuja, lääke- eikä matkakustannuksia (erilliset katot) eikä yksityislääkärin maksuja. Maksukatton täytyttyä loppuvuoden avohoidon palvelut saa pääsääntöisesti maksutta ja lyhytaikaisen laitoshoidon hoitopäivämaksu alenee 15 euroon,

Maksujen kertymistä seurataan ns. seurantakortilla, johon merkitään maksukattoon sisältyvät maksut. Asiakas voi esittää maksukattoon sisällytettävien maksujen määrän myös muulla tavoin, esim. kuittien perusteella. Maksukatton täytyttyä asiakkaalle annetaan vapaakortti, joka on voimassa myöntämismuoden loppuun saakka. Asiakasmaksukatossa ei oteta huomioon toimeentulotukena maksettuja sairaalakuluja.

Poliklinikka- ja sarjahoitomaksut ovat maksukatton täytyttyä maksuttomia kalenterivuoden loppuun saakka. Alle 18-vuotiaan lapsen maksut otetaan huomioon jommankumman huoltajan maksukatossa.

Dialyysihoitokäynnit, samoin kuin kotidialyysihoidot (kotidialyysihoidon sarjahoitomaksuja peritään joissakin sairaaloissa) lasketaan sarjahoidoksi ja niiden omavastuuosuus on 45 hoitokertaa vuodessa, jonka jälkeen ne ovat ilmaisia. Maksukatton täyttymisen jälkeen myöskään sarjahoitomaksuja ei peritä. Sairaalahoitomaksujen omavastuuosuudet otetaan huomioon Kelan vammais- ja hoitotukia myönnettäessä. Kuitit kyseisistä menoista kannattaa toimittaa myös verottajalle mahdollisen veronmaksukyvyyn alentumisvähennyksen saamiseksi.

10. DIALYYSIHOITOA SAAVAN MATKUSTAMINEN

10.1. Pd-potilaat

Kotimaassa

Kotimaassa matkustettaessa dialyysinesteet voi joko kuljettaa mukanaan tai toimittaa liuosreseptit ja kopion sairausvakuutuskortista oleskelupaikkakunnan apteekkiin. Tällöin on syytä kuitenkin muistaa, että apteekki perii 3 euron omavastuun, vaikka edellisestä liuoksen ostosta kotipaikkakunnan apteekista olisikin kulunut alle kolme kuukautta. Myös erityisluvallisten, uusien liuosten erityislupa on apteekkikohtainen, josta apteekki perii erityislupamaksun.

Ulkomailla

Ulkomaille matkustettaessa helpoin tapa on selvittää, voiko liuosfirma toimittaa liuokset lomakohteeseen. Firma voi toimittaa liuokset hotelliin tai lomakohteeseen, kunhan saa reseptit ja muut tarvittavat asiakirjat ennen matkaa. Pd-liuosten tilausaika-suositus on 6 viikkoa.

Liuokset voi tietysti viedä mukanaan Suomesta, jolloin Finnair on lupautunut kuljetta- maan liuokset ilmaiseksi (muiden lentoyhtiöiden koneilla nesteiden rahtaaminen voi tulla hyvin kalliiksi). Liuokset voi myös itse ottaa mukaan lentokentälle tai tilata ne noudettavaksi kentän apteekista ja laitattaa matkatavaroiden mukana ruumaan. Tällöin on huolehdittava, että ne menevät lämpimään ruumaan. Dialyysiliuokset eivät saa jäätyä! Mukaan on otettava englannin- tai kohdemaankielinen lääkärinlausunto ja mielellään tullille tarkoitettu todistus. Vielä helpommin pääsee tullitarkastuksesta, jos toimittaa tullin todistuksen matkatoimiston kautta matkakohteen päällikölle, joka etukäteen hoitaa asian. Uusimpien yödialyysikoneiden kohdalla matkalle lähtijän tarvitsee ottaa mukaan vain koneen potilaskortti ja tilata tehtaalta kone, liuokset ja letkustot lomakohteeseen.

10.2. Hemodialyysipotilaat

Kotimaassa

Kun matkustaa kotimaassa, on aina otettava hyvissä ajoin eli 3–5 viikkoa ennen matkaa yhteys hoitopaikkaan hoitojen varaamiseksi. Omasta sairaalasta on hankitta- va maksusitoumus vierailudialyysijä varten.

EU-maat (EU-asetus 1408/71)

Matkustettaessa ulkomaille hoitopaikka on aina varattava riittävän ajoissa. EU-maihin tarvitaan Kelan Eurooppalainen sairaanhoitokortti, joka oikeuttaa hoitojen saantiin julkisissa sairaaloissa sekä sellaisissa yksityisissä hoitopaikoissa, jotka ovat maan sosiaaliturvajärjestelmän piirissä. Tällöin potilaat maksavat saman hoitomaksun, jonka maan omat kansalaiset maksavat hoidoista.

Matkajärjestelyt on aloitettava hyvissä ajoin, mielellään 3 kuukautta ennen lähtöä selvittämällä lomakohteen hoitomahdollisuudet. Dialyysiklinikoiden tietoja saa Eurodial- oppaasta tai liitosta. Hoitotietojen siirtoon tarvittavia lomakkeita ja maksusitoumuslomakemalleja saa liiton internet-sivuilta.

Eurooppalaisen sairaanhoitokortin saa Kelan paikallistoimistosta. Se on ilmainen.

Lomakohteen dialyysihoitopaikka tarvitsee dialyysitiedot etukäteen joko kohteen lomakkeella tai sairaalan läheteellä vähintään kaksi kuukautta ennen matkaa. Hoitoja varattaessa pyydetään aina kirjallinen vahvistus hoidon saannista (=confirmation). Il- man kirjallista vahvistusta ei saa lähteä matkalle.

Jos lomapaikkakunnan sairaala tai dialyysiklinikka ei kuulu maan sosiaaliturvajärjes- telmän piiriin, lähtijä voi pyytää kotisairaaltaan maksusitoumuksen.

Pohjoismaat

Pohjoismaiden välillä on voimassa sopimus, joka oikeuttaa potilaan saamaan dialyysihoitoa samaan hintaan maan oman kansalaisen kanssa. Sairaalaan saavuttuaan matkailija saa väliaikaisen sosiaaliturvatunnuksen ja maksaa poliklinikka- ym. maksut, kuten kyseisen maan kansalaiset. Muihin Pohjoismaihin matkustettaessa mukaan riittää siis lääkärin lähete.

Baltian maat

Latvia, Liettua ja Viro ovat EU:n jäsenvaltioita 1.5.2004 alkaen. Henkilöllä on oikeus oleskelunsa aikana lääketieteellisistä syistä välttämättömään hoitoon ottaen huomioon oleskelun ennakoitu kesto ja hoitoetuksien luonne. Dialyysihoito katsotaan kuuluvaksi oleskelun aikana lääketieteellisistä syistä tarvittavaan hoitoon, mutta edellytyksenä on, että henkilö on ennen oleskelun alkamista hoitanut hoitojärjestelyt kuntoon. Jos hoitoa ei ole varattu etukäteen, voi joutua maksamaan kaikki kustannukset. Oikeus hoitoon on aina todistettava Kelan antamalla Eurooppalaisella sairaanhoitokortilla ja lisäksi on varauduttava todistamaan henkilöllisyytensä passilla tai muulla matkustusasiakirjalla.

Eräissä jäsenmaissa tulee ottaa ensin yhteyttä yhteyslaitokseen ja joissakin voi hoitoa järjestää suoraan oleskelumaan sairausvakuutusjärjestelmään kuuluvan hoitopaikan kanssa.

Dialyysilaitteistoilla voi olla Baltiassa omia dialyysiasemia, joissa voi käydä myös Eurooppalainen sairaanhoitokortti. Tällöin hoito on potilaalle maksutonta. Asiaa kannattaa tiedustella lääkefirmoilta.

Muut maat

Mikäli hoidon hinta on suomalaisittain kohtuullinen, voi kysyä kotisairaaltalalta maksusitoumusta kohdesairaalaan. Mikäli maksusitoumusta ei saa, EU-maiden ulkopuolella saaduista dialyysihoidoista Kela korvaa omavastuuosuuden jälkeen

75 % hoitomaksun ylärajaan (katso liite 1) saakka. Tässä tapauksessa on kuitenkin varattava jo ensimmäiselle vierailudialyysikerralle riittävästi valuuttaa mukaan, koska hoidot maksetaan aina etukäteen! Kelalta haetaan korvausta hoitokustannuksista matkan jälkeen kuittien perusteella.

Lisätietoja matkoihin liittyvistä hoitojärjestelyistä saa liiton nettisivuilta, liiton kuntoutumispäälliköltä ja aluevastaavilta.

11. MUNUAIS- JA MAKSALIITTO SAIRASTUNEEN TUKENA

11.1. Hyvän hoidon kriteerit

Munuais- ja maksaliitto on julkaissut hyvän hoidon kriteerit sekä munuaispotilaille että maksansiirron saaneille. Hyvän hoidon kriteerit antavat suuntaviivat potilaiden hoidon ja sosiaaliturvan järjestämisestä ja toimivat ohjenuorana potilasjärjestön työssä. Hyvän hoidon kriteereissä on käsitelty tärkeimmät seikat, jotka vaikuttavat potilaan mahdollisuuksiin selvitä kroonisesta munuais- tai maksasairaudesta. Ne on laadittu sekä potilaille että heitä hoitaville.

Hyvän hoidon kriteerit Munuaispotilaalle:

- hyvä ja riittävä hoito eri sairauden vaiheissa
- hyvä ja oikeudenmukainen sosiaaliturva
- riittävät edellytykset elämänhallinnalle ja sosiaaliturvalle

Hyvän hoidon kriteerit Maksansiirron saaneelle:

- hoitojen laatu ja valinta
- onnistuneeseen hoitoon vaikuttavia lisätekijöitä
- hyvän elämänlaadun kriteereitä

(Munuais- ja maksaliitto: Munuaispotilaan hyvän hoidon kriteerit, Maksansiirron saaneen hyvän hoidon kriteerit)

11.2. Maksansiirron saaneen kuntoutussuositus

Maksansiirron saaneen kuntoutussuositus on tarkoitettu terveydenhuollon yksiköiden sekä potilaiden ja heidän läheistensä käyttöön.

Kuntoutusta käsitellään suosituksessa maksansiirron saaneen näkökulmasta.

Kuntoutussuositus sisältää muun muassa:

- kuntoutuksen osa-alueiden määrittelyt
- maksansiirron saaneen aikuisen ja lapsen kuntoutumispolut ja –ketjut
- aikuisen, nuoren ja lapsen kuntoutussuunnitelman erityispiirteet
- kuntoutuksen toteutustavat, maksajat ja järjestäjät
- kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssien järjestäjät ja ohjeet kursseille haakeutumiseen
- maksansiirron saaneen hyvän hoidon kriteerit Suomessa

(Munuais- ja maksaliitto: Maksansiirron saaneen kuntoutussuositus)

11.3. Sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskurssit

Munuais- ja maksaliitto järjestää vuosittain sopeutumisvalmennuskursseja sekä virkistys- ja vertaistapaamisia munuais- ja maksapotilaille sekä heidän läheisilleen.

Sairastuminen tuo aina muutoksia sairastuneen ja hänen perheensä elämään. Toimiminen jokapäiväisessä elämässä vaatii uusia taitoja ja selviytymisen keinoja. Kuntoutuksen tavoitteena on arkielämässä tarvittavan toimintakyvyn parantaminen ja palauttaminen.

Kuntoutuminen vaatii aina sairastuneen ja läheisten omaa, aktiivista osallistumista ja se on usein koko elämänpituisen prosessi. Hyvä hoito ensitieto-ohjauksineen auttaa sairastunutta eteenpäin ja lisätukea saa kuntoutuskursseilta. Kursseilla on mahdollisuus käsitellä sairauden tuomia asioita muiden saman kokeneiden kanssa asiantuntijoiden ohjauksessa. Kurssit järjestetään enimmäkseen laitospuitteissa, jolloin kurssipaikassa ollaan koko kurssin ajan. Tarjolla on myös avomuotoista kuntoutusta. Kurssi aikana hemodialyysit järjestetään lähisairaalassa ja Pd-nesteet tilataan kurssipaikalle.

Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamille kursseille haetaan liiton hakukaavakkeella, jonka liitteenä on oltava tuoreet terveydentilaa koskevat tiedot esimerkiksi sairauskerptomuksen kopion muodossa. Siinä on oltava lääkärin suositus kuntoutuksesta. Hakemukset palautetaan liittoon.

Kelan kursseille haetaan Kelan lomakkeilla Ku102. Liitteenä tulee olla lääkärin B-lausunto. Vaikeavammaisen kuntoutusta haettaessa liitteeksi tarvitaan kuntoutussuunnitelma. Lääkärinlausunnossa ja kuntoutussuunnitelmassa on oltava lääkärin perustelu kuntoutustarpeesta; myös läheisten osalta. Hakemukset voi jättää liittoon tai Kelaan ellei erikseen ole mainittu toisin.

Kurssit ovat osanottajille maksuttomia. Matkoista korvataan Kelan korvauskäytännön mukaisesti. Jos kurssin vuoksi on estynyt hankkimasta toimeentuloa, voi lähes kaikissa kursseissa hakea jälkikäteen kuntoutusrahaa Kelasta. Muiden kuin Kelan rahoittamista kursseista voidaan periä omavastuuosuus. Virkistystapahtumissa voi olla omavastuumaksu ja niiden matkat maksaa aina jokainen itse.

11.4. Jouko Lipposen tukiraha

Liitto myöntää avustusta vaikeassa taloudellisessa tilanteessa oleville munuais- tai maksasairautta sairastaville potilasjäsenilleen ja heidän perheilleen enintään joka 3. vuosi. Avustusta ei kuitenkaan myönnetä eikä makseta menehtyneen hakijan omaiselle tai kuolinpesälle.

Avustusta haetaan liitosta saatavalla kaavakkeella, jonka tiedot hakija vahvistaa allekirjoituksellaan. Hakemuksen liitteenä on oltava kunnan sosiaalityöntekijän tekemä, enintään 3 kuukautta vanha normilaskelma. Hakija voi lisäksi antaa vapaamuotoisen kirjallisen selvityksen tilanteestaan.

Tukea myönnetään rahaston sääntöjen ja hakemuksen tietojen perusteella. Lisätietoja saa liiton keskustoimistosta ja aluetoimistoista.

11.5. Mauri Kallion opintoraha

Liitto tukee Opintorahan avulla munuais- ja maksasairautta sairastavien opiskelua peruskoulun jälkeisissä lyhyt- ja pidempikestoisissa opinnoissa ja uudelleen koulutuksessa. Ammattiin tai tutkintoon tähtäävien opintojen on kestettävä vähintään yksi lukuvuosi.

Opintorahaa myönnetään ensisijaisesti alle 40-vuotiaille ja uudelleen koulutukseen alle 60-vuotiaille henkilöille. Sama henkilö voi saada tukea korkeintaan joka 3. vuosi ja enintään neljänä perättäisenä kertana.

Opintorahaa haetaan liiton keskustoimistosta saatavalla hakulomakkeella, jonka liitteenä on oltava oppilaitoksen antama opiskelutodistus. Tukea myönnetään joka 2. vuosi, jolloin hakuaika päättyy 31. lokakuuta. Seuraavan kerran tukea voi saada v. 2011. Lisätietoja saa liiton keskustoimistosta ja aluetoimistoista.

11.6. Lasten hoitorengaspalvelu

Liiton ylläpitämän valtakunnallisen lasten hoitorengaspalvelun pääasiallinen kohde-ryhmä ovat pitkäaikaista munuais- ja maksasairautta sairastavien lasten vanhemmat. Palvelu on tarkoitettu pääasiassa pieniä, alle kouluikäisiä dialyysilapsia ja munuaisen- ja maksansiirron saaneita lapsia hoitaville vanhemmille. Hoito on tilapäistä.

Ammattitaitoinen sairaanhoitaja hoitaa lasta ja hänen sisaruksiaan kotona antaen vanhemmille vapaata hoitotyöstä. Hoitorengashoitajat ovat liiton palkkaamia ja kouluttamia, ammattitaitoisia sairaanhoitajia. Palvelua on mahdollista saada koko maassa. Jatkovaa ja säännöllistä apua hoitorengaspalvelu ei pysty tarjoamaan. Palvelun rahoittaja on Raha-automaattiyhdistys.

Huom. Palvelua ei voi käyttää omaishoidon vapaapäiviin.

Hakeminen

Palvelu on maksutonta. Palvelu varataan palvelun vastuuhenkilöltä Munuais- ja maksaliitosta

11.7. Omaislomittajapalvelu

Liitto järjestää Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamana omaislomittajapalvelua, jonka tarkoituksena on tukea erityisesti yli 60-vuotiaita dialyysipotilaita kotona hoitavien omaisten jaksamista suomalla heille vapaa-aikaa hoitotyöstä.

Omaislomittaja on ammattitaitoinen ja kokenut hoitaja, joka hoitaa potilasta tämän omassa kodissa yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Hän pitää huolen muun muassa hoidettavan lääkityksestä ja ruokavaliosta, avustaa päivittäisissä toiminnoissa ja hoidoissa - esimerkiksi kotihemodialyysin ja peritoneaalidialyysin toteuttamisessa.

Lomittajapalvelu on kunnallista kotipalvelua ja kotisairaanhoidoa täydentävä palvelu, joka on valtakunnallista ja luonteeltaan tilapäistä sekä lyhytaikaista. Omaislomittajat ovat liiton kouluttamia sekä työsuhteessa liittoon. Palvelua ei voi käyttää omaishoidon vapaapäiviin.

Hakeminen

Palvelu on maksutonta. Palvelu varataan palvelun vastuuhenkilöltä Munuais- ja maksaliitosta.

11.8. Omaisluovuttajan kustannusten korvaaminen

Elinluovutusta koskeva lakimuutos astui voimaan 1.8.2010. Uuden lain mukaisesti munuaisen luovuttajille omaisluovutuksesta aiheutuvat kustannukset, tutkimukset ja hoito ovat maksuttomia.

Kela maksaa omaisluovuttajalle luovutuspäivärahaa työkyvyttömyys ajalta sekä matkakorvaukset esitutkimuksista ja luovutuksesta syntyneiden matkakustannusten osalta. Jos työnantaja maksaa elinluovuttajalle työkyvyttömyysajalta palkkaa, sairausvakuutuslain mukainen luovutuspäiväraha maksetaan työnantajalle. Työttömällä, opiskelijalla tai kotiäidillä ei ole oikeutta luovutuspäivärahaan. Työttömyyspäivärahaa voidaan maksaa tältä ajalta. Osa työnantajista maksaa luovuttajalle sairausajan palkan. Kela ei kuitenkaan maksa työnantajalle tältä ajalta luovuttajan luovutuspäivärahaosuutta.

Munuais- ja maksaliitto korvaa munuaisenluovuttajalle esitutkimuksista ja luovutuksesta syntyneet matkakulujen omavastuuosuudet Kelan korvauksen jälkeen. Syntyneet kulut korvataan, vaikka luovutus ei olisi toteutunutkaan.

Korvausten saannin edellytyksenä on luovuttajan allekirjoittama vapaamuotoinen hakemus, johon on merkitty luovutukseen liittyvien poliklinikkakäyntien ja hoitopäivien ajankohdat sekä niistä syntyneet matkakulut Kelan korvausten jälkeen.

Liitteinä on oltava kopiot Kelan matkakuluja koskevasta päätöksestä ja sairaalan antama selvitys siitä, että kyseiset hoitokäynnit ja -päivät liittyvät omaisluovutukseen. Ota yhteys asiassa sairaalan sosiaalityöntekijään.

Lopuksi

Kun sairastut ja olet huolissasi toimeentulostasi, ota yhteys sairaalasi sosiaalityöntekijään, paikkakuntasi Kelan toimistoon, sosiaalitoimistoon tai Munuais- ja maksa-liiton keskustoimistoon tai aluetoimistoihin.

Kysyvä ei tieltä eksy.

LIITTEET

- LIITE 1 -

Kelan etuuksien euromäärät

Sairaspäiväraha

- minimi 22,13 euroa/päivä mikäli ei ole työtuloja tai ansioita

Sairaus- ja kuntoutusmatkat:

- kertaomavastuu on 9,25 euroa/matka. Jos niiden yhteen laskettu määrä ylittää vuodessa 157,25 euroa, Kela maksaa ylittävät kulut kokonaan.

Yöpymiskorvaus on enintään **20,18 €**.

Lääkekorvaukset ja omavastuu:

- Peruskorvaus on 42 % lääkkeen viitehinnasta tai hinnasta, ilman omavastuuta.
- Alempi erityiskorvaus on 72 % lääkkeen viitehinnasta tai hinnasta, ilman omavastuuta.
- Ylempi erityiskorvaus on 100 % lääkekohtaisen 3€:n omavastuun ylittävistä lääkkeen viitehinnasta tai hinnasta.

Lisäkorvaus lääkekustannuksista:

- Sairausvakuutuskorvausten piirissä olevien suurten lääkekulujen vuosittainen omavastuuosuus katto on 675,39 €. Lisäkorvauksen ylityttyä maksetaan 1,50 euron lääkekohtainen omavastuuosuus.

Työttömän perusturva ja pienin sairauspäiväraha

- Peruspäiväraha 25,74 €/viitena päivänä viikossa.
- Työmarkkinatuki 25,74 €/viitena päivänä viikossa

Keliakiapotilaan ruokavaliokorvaus on 21,00 €/kk.

Kelan vammaisetuudet:

Alle 16-vuotiaan ja 16 vuotta täyttäneen vammaistuki

- Perusvammaistuki 85,93 €/kk
- Korotettu vammaistuki 200,51 €/kk
- Ylin vammaistuki 388,80 €/kk

Eläkettä saavan hoitotuki:

- Perushoitotuki 57,55 €/kk
- Korotettu hoitotuki 143,27 €/kk
- Ylin hoitotuki 302,96 €/kk

EU-maiden ulkopuolella saadun dialyysihoidon korvaukset:

Kela korvaa omavastuun 13,46 euroa/hoitokerta ylittävältä osuudelta 75 % korkeintaan taksan mukaisesta määrästä 338,06 eurosta hoitokerralta.

- LIITE 2 -

Terveydenhuollon maksut

Seuraavat maksut ovat maksujen enimmäismääriä. Summat voivat vaihdella kuntakohtaisesti.

Avohoidon asiakasmaksut:

- Sairaalan poliklinikkamaksu 27,40 €
- Käynti poliklinikalla ilman lääkärin vastaanottoa (jalkaterapia, ym.) 14,00 €
- Päiväkirurginen toimenpidemaksu 89,90 €

Terveyskeskuslääkärin vastaanotto:

- käyntimaksu 13,70 €
- vuosimaksu 27,40 €
- päivystysmaksu 18,80 €
- fysioterapia ym./sarjah. 7,50 €

Sarjahoitomaksu

- 7,50 € (hemodialyysihoito sairaalassa ja kotihemodialyysi)
- Dialyysihoidosta enintään 45 hoitokerralta kalenterivuodessa eli 337,50 €.
- Alle 18-vuotiaalta maksua ei peritä.

Kotisairaanhoido

- lääkäri 13,70 €
- muu henkilö 8,70 €

(Huom. Ns. avusteisessa pd-hoidossa, jossa hoitoapu on säännöllistä ja päivittäistä, kunta las-
kuttaa potilasta kk-laskutuksena, jolloin maksu määräytyy käyntimäärien ja asiakkaan tulojen
mukaisesti. LASKUTUKSEN MÄÄRÄYTYMISPERIAATTEET SAATTAVAT VAIHDELLA
KUNTAKOHTAISESTI)

Sairaalahoito

- Hoitopäivämaksu 32,50 €
- Ale 18-vuotiaalta 7 vuosittaisen hoitopäivän jälkeen maksua ei peritä.

Asiakasmaksukatto

- 633 € vuodessa - sen jälkeen peritään hoitopäivämaksua 14 €/hoitopäivä.
- maksukaton täytyttyä avohoidon palvelut pääsääntöisesti maksutta ja lyhytaikaisesta laitoshoidosta peritään enintään 15€/ hoitopäivä

Kunnalliset etuudet:

- Omaishoidon tuen lakisääteiset hoitopalkkioiden vähimmäismäärät ovat 347,41 euroa ja 694,83 euroa (hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana).

Lääkekustannukset

- kalenterivuositainen katto on 672,70 euroa vuonna 2009 ja 2010. Katon täyttymisen jälkeen asiakas maksaa vain 1,50 euron omavastuun lääkettä kohti

Pitkäaikaisen laitoshoidon maksut

- Hoitomaksu kuukaudessa voi olla vuoden 2010 alusta enintään 85 prosenttia hoidettavan nettotuloista. Jos laitoshoidossa on suurempituloinen puoliso, maksu on enintään 42,5 prosenttia puolisoiden yhteenlasketuista nettotuloista kuukaudessa.
- Hoidettavalle henkilölle on jäätävä vv. 2010–2011 kuitenkin käyttöön vähintään 97 euroa kuukaudessa.

- LIITE 3 -

Munuaistaudin aiheuttama haitta-aste ja verotus:

	Haittaluokka	Haitta-aste
Todettu munuaistauti	0 – 6	0 – 30 %
Nefroottinen oireyhtymä	6 – 16	30 – 80 %
Munuaisten vajaatoiminta	6 – 20	30 – 100 %
Dialyysihoito	12 – 20	60 – 100 %
Munuaisensiirron jälkitila	6 – 10	30 – 50 %

Lähde Asola Markku ja Ala-Houhala Ilpo, Suomen Lääkärilehti 1297 s.1473

Invalidivähennyksen määrä:

Invalidivähennys on invalidiprosentin mukainen määrä 440 eurosta. Vähennys myönnetään kuitenkin enintään muun puhtaan ansiotulon kuin eläketulon suuruisena. Invalidivähennyksen suuruus määrätään valtionverotuksen muun ansiotulon kuin eläketulon perusteella, josta on vähennetty luonnolliset vähennykset.

Veronmaksukyvyyn alentumisvähennyksen määrä:

Veronmaksukyvyyn alentumisvähennys myönnetään harkinnanvaraisesti ja edellyttää erityisiä olosuhteita, kuten suuria sairauskuluja. Vähennys on enintään 1 400 euroa.

- Sairauden aiheuttamien kulujen täytyy olla vähintään 700 € vuodessa ja 10 % bruttotuloista.

Vammaisen pysäköintilupa:

- pysäköintilupa maksaa 25 euroa.

YHTEYSTIETOJA

KANSANELÄKELAITOS
Nordenskiöldinkatu 12
00250 Helsinki
Puh. 020 634 11
www.kela.fi

Kelan Länsi-Suomen aluekeskus
Kalevankatu 17 A
PL 361, 60101 Seinäjoki
Puh. 020 635 5221
Fax 020 635 5263

Kelan Lounais-Suomen aluekeskus
Eerikinkatu 26
PL 365, 20101 Turku
Puh. 020 635 9611
Fax 020 635 9845

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta
Ratapihantie 11
PL 28, 00521 Helsinki
Puh. (09) 7567 6100
Fax (09) 7567 6101
www.elakelautakunta.fi

Vakuutusosikeus
Lönnrotinkatu 13 C
PL 338, 00121 Helsinki
Puh. 010 3643 200
Fax 010 3643 100

Eduskunnan oikeusasiamiehen
kanslia
Arkadiankatu 3
00102 Eduskunta
Puh.(09) 4321
Fax (09) 432 2268
www.oikeusasiamies.fi

Terveysturvallisuuden oikeusturvakeskus
Lintulahdenkatu 10
00500 Helsinki
Puh. (09) 772 920
Fax (09) 7729 2138
www.teo.fi

(Autoveron palautus ja –huojennus)
Hangon tulli, Vapaasatama
10900 Hanko
Puh. 020 492 3600
Fax 020 492 3602
www.tulli.fi

Ajoneuvohallintokeskus AKE
Fabianinkatu 32
PL 120, 00101 Helsinki
Puh. 0100 7800
(maksullinen neuvontapuhelin)
Fax (09) 6185 3600
www.ake.fi

Kelan Pohjois-Suomen aluekeskus
Sepänkatu 18
PL 190, 90101 OULU
Puh.020 635 4211
Fax 020 654 781

Kelan Itä-Suomen aluekeskus
Suokatu 40 A II kerros
PL 188, 70101 Kuopio
Puh. 020 635 7211
Fax 020 635 7202

Kelan Etelä-Suomen aluekeskus
Kirkkokatu 8
PL 149, 15141 Lahti
Puh. 020 635 1511
Fax 020 635 1519

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta
Hakaniemenkatu 2
PL 330, 00531 Helsinki
Puh. (09) 6074 100

Potilasvakuutuskeskus
Bulevardi 28
00120 Helsinki
Puh. (09) 680 401
Fax (09) 6804 0368
www.pvk.fi

Oikeuskanslerinvirasto
Snellmanninkatu 1
PL 20, 000230 Valtioneuvosto
Puh. (09) 16 001
Fax (09) 160 23975
www.okv.fi
kirjaamo@okv.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö
Meritullinkatu 8
PL 33,00023 Valtioneuvosto
Puh. (09) 16 001
Fax (09) 1607 4126
www.stm.fi

Tullihallitus
PL 512, Erottajankatu 2
00120 Helsinki
Puh. (09) 6141
www.tulli.fi

Eläketurvakeskus
Kirjurinkatu 3
00 520 Helsinki
Puh. 010 75 11
Fax (09) 148 1172
www.etk.fi

- MUITA JÄRJESTÖJÄ -

Invalidiliitto ry

www.invalidiliitto.fi

Suomen Diabetesliitto ry

www.diabetes.fi

Suomen Sydänliitto ry

www.sydanliitto.fi

Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry

www.aivoliitto.fi

Crohn ja Colitis ry

www.crohnjacolitis.fi

VammaistenTuki ry

www.tukilinja.net

Näkövammaisten Keskusliitto ry

www.nkl.fi

Suomen Reumaliitto ry

www.reumaliitto.fi

Suomen Osteoporoosiyhdistys ry

www.osteoporoosiyhdistys.fi

Epilepsialiitto ry

www.epilepsia.fi

Finnilco ry

www.finnilco.fi

Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö

www.vamlas.fi

- MUNUAIS- JA MAKSALIITON YHTEYSTIETOJA -

Munuais- ja maksaliitto ry

Kumpulantie 1 A/6.krs,

00 520 Helsinki

puh. (09) 434 2270, faksi (09) 454 10075

www.musili.fi

Sosiaaliturva-asiat Munuais- ja maksaliitossa

ts.kuntoutuspäällikkö Pekka Kankaanpää

puh. 040 5240673

pekka.kankaanpaa@musili.fi

Kuntoutus ja kurssitoiminta

ts.kuntoutuspäällikkö Pekka Kankaanpää

puh. 040 5240673

pekka.kankaanpaa@musili.fi

Sosiaaliturvan asiantuntijat

Anne Hernekoski

Tuula Hällfors

Leena Korhonen

Anne Mattila-Riippi

Anne Syrjäkari

- MUNUAIS- JA MAKSALIITON ALUETOIMISTOT-

Etelä-Suomi

Aluevastaava Marjukka Miettinen

puh. 040 524 0674

marjukka.miettinen@musili.fi

Itä-Suomi

Aluevastaava Helena Rokkonen

puh. 040 524 0683

helena.rokkonen@musili.fi

Länsi-Suomi

Aluevastaava Anne Viitala

puh 040 5129 295

anne.viitala@musili.fi

Pohjois-Suomi

Aluevastaava Arja Nummi

puh. 040 5240 682

arja.nummi@musili.fi

Oman sairaalan sosiaalityöntekijän yhteystiedot:

SOSIAALITURVAN TARKISTUSLISTA

Mistä sosiaali- ja terveystyöpalvelut yleensä haetaan?

KELASTA:

☐ Sairausajan päiväraha, osasairauspäiväraha	☐ Eläkettä saavan hoitotuki
☐ Matkakorvaus sairaus- ja kuntoutusmatkoista, matkakatto, matkojen yhdistely	☐ Eläkkeensaajan asumistuki
☐ Lääkekorvaukset, lääkevaihto, lääkekatto, viitehintajärjestelmä	☐ Yleinen asumistuki
☐ Lääkärin- ja hammaslääkärin palkkiot ja korvaus hammashoidosta	☐ Tulkkauspalvelut
☐ Erityishoitoraha sairaan lapsen vanhemmille	☐ Lääkinnällinen kuntoutus
☐ Alle 16-vuotiaan vammaistuki	☐ Ammatillinen kuntoutus
☐ Vammaistuki 16 vuotta täyttäneelle	☐ Kuntoutusraha
☐ Eläkkeet, takuueläke	☐ Nuoren kuntoutusraha
	☐ Vaikeavammaisen kalliit apuvälineet työhön tai opiskeluun

KUNNAN SOSIAALITOIMESTA:

Vaikeavammaisten vammaispalveluja:

- Kuljetuspalvelut, saattajapalvelut
- Palveluasuminen
- Asunnon muutostyöt
- Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet
- Henkilökohtainen apu

- Kotipalvelut, kotihoito
- Omaishoidon tuki
- Toimeentulotuki

Harkinnanvaraisia vammaispalveluja:

- Kuntoutusohjaus ja sopeutumisvalmennus
- Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet
- Ylimääräiset vaatekustannukset
- Ylimääräiset erityiskustannukset

- Hoivatakuu
- Talous- ja velkaneuvonta
- Sosiaaliasiamies

KUNNAN TERVEYSTOIMESTA:

☐ Hoitotakuu	☐ Kotisairaanhoido
☐ Terveystyöpalvelut	☐ Terveystyöpalvelun maksukatto
☐ Apuvälineet	☐ Potilasasiamies

VEROTOIMISTOSTA:

☐ Veronmaksukyvyyn alentumisvähennys	☐ Kotitalousvähennys
☐ Invalidivähennys	

POLIISILAITOKSELTA, TULLISTA:

☐ Vammaisen pysäköintilupa	☐ Autoveronpalautus, vapautus ajoneuvoverosta

TE-TOIMISTOSTA (työ- ja elinkeinotoimisto), TYÖTTÖMYYSKASSAT

☐ Peruspäiväraha	☐ Ansiopäiväraha
☐ Työmarkkinatuki	☐ Työllistymistä edistävät palvelut

MUNUAIS- JA MAKSALIITOSTA:

- Sopeutumisvalmennus, virkistystapahtumat
- Jouko Lipposen tukiraha
- Omaislomittajapalvelu
- Omaisluovuttajan kustannusten korvaaminen
- Vertaistuki
- Mauri Kallion opintoraha
- Lasten hoitorengaspalvelu

